

De geschiedenis van Brigittenstraat 20

Steen
G
e
o
e
d

Colofon

Onderzoek en tekst: Gerrit J. van Ingen

Onderzoek en tekst derde hoofdstuk: Martin W.J. de Bruijn

Uitgavebegeleiding en opmaak: Simon den Daas

Illustraties:

Het Utrechts Archief: omslag pag. 1, pagina's 4, 14, 18, 23, het glas op pagina 38 en 39, pag. 40, 42, 45, 47, 53.

Rijksdienst voor Kunsthistorische documentatie: 2 portretten op pagina 27.

Gem. Archief Den Haag: het boek "Graven Grote Kerk 1620-1830", pagina 33.

Universiteitsmuseum Utrecht: portret op pagina 37.

Familie Pieters: foto's pagina's 51 en 55.

Gerrit J. van Ingen: foto's pagina 17, 49.

Flinck Erfgoed: onderste tekening op pagina 35.

Alle overige tekeningen en schema's: Dirk van Sichem.

Alle overige foto's: Simon den Daas.

Druk: Practicum Grafimedia Groep BV, Soest.

ISSN: 1383-0279

SteenGoed verschijnt drie maal per jaar en is een uitgave van

Lange Nieuwstraat 53, 3512 PD Utrecht

telefoon: 030 - 2311761; fax: 030 - 2332401

e-mail: info@umf.nu

site: www.umf.nu

bank: 53.75.88.159

Het Utrechts Monumentenfonds beheert en restaureert monumentale woonhuizen in Utrecht. Voor minimaal €19,- per jaar of €340,- ineens is men begunstiger van de stichting. Men ontvangt dan het Jaarverslag, SteenGoed, de Nieuwsbrieven en uitnodigingen voor vergaderingen en excursies.

Inleiding

In 1972 werd het monumentale pand Brigittenstraat 20 door het Utrechts Monumentenfonds aangekocht. Aangezien het een groot object betrof, valt te begrijpen, dat aan deze aankoop het een en ander voorafging. Reeds enkele jaren was het UMF met ruime tussenpozen met de eigenaresse in gesprek geweest over een overdracht van het pand aan het Fonds; de vraagprijs was steeds weer een belemmering voor het bereiken van overeenstemming. In de zomer van 1972 bleek dat de eigenaresse alsnog een koopovereenkomst had gesloten met een andere gegadigde, een handelaar in sanitair, die de benedenverdieping voor zijn bedrijf wilde gebruiken. Toen de nieuwe koper tot de ontdekking kwam dat de zittende huurders niet bereid waren het pand vrijwillig te verlaten, kwam het UMF weer in beeld en kon dit het pand alsnog aankopen, dankzij de medewerking van een aantal van diezelfde huurders, die bereid waren om huren te accepteren op kostprijbasis en bovendien met leningen te participeren in deze aankoop.

Kort tevoren - op 9-2-1972 - was het pand op de lijst van beschermde Rijksmonumenten geplaatst onder nummer 36047 met als redengevende beschrijving: 'Pand met gevel met rechte kroonlijst en stoep met eenvoudig 18e-eeuws smeedwerk. XVIII.'

Toen de Werkgroep Historisch Onderzoek van het UMF besloot om een van de eerstvolgende nummers van SteenGoed te wijden aan dit pand, werd contact gezocht met een van de bewoners 'van het eerste uur', Jkvr. Prof. Dr. J.M. van Winter, die in 1957, toen zij in Utrecht ging studeren, in dit huis een kamertje kon bemachtigen en later zelfs (vanaf 1987) een ruime werkkamer kon betrekken aan de voorzijde. Deze moest zij, met weemoed, begin 2011 verlaten. Het was voor Simon den Daas en de schrijver een genoegen om een rondleiding te krijgen van iemand die hier 54 jaar heeft gewoond en gewerkt en ons kon attenderen op allerlei interessante details van dit huis en op de in de loop der jaren aangebrachte veranderingen. Van het dak tot de kelders kregen wij de nodige toelichting en waar kamers nog bewoond waren, mochten we, dankzij mevrouw Van Winter, toch even binnen kijken.

Over het pand was al eerder geschreven: het Maandblad Oud-Utrecht heeft in 1986 een artikel over Brigittenstraat 20 uitgebracht van de hand van J.A.C. Mathijssen, destijds medewerker bij het Utrechts Archief. Hij schreef op basis van de in dat archief aanwezige stukken een geschiedenis van het pand. Daarbij bleef een aantal vragen met betrekking tot de vroegste periode onbeantwoord. Dit was voor Martin W.J. de Bruijn aanleiding om de voorgeschiedenis van het pand nader te onderzoeken. Het resultaat daarvan bood hij mevrouw Van Winter in 1988 - als verjaardagscadeautje - aan. Desgevraagd heeft de heer De Bruijn er mee ingestemd, dat zijn artikel integraal in dit nummer van SteenGoed wordt opgenomen, hetgeen uiteraard zeer op prijs wordt gesteld. Het artikel beschrijft de periode van 1348 tot 1646 en vormt de inhoud van het derde hoofdstuk op de pagina's 8 t/m 12.

Nog een belangrijk document is het verslag van de bouwhistorische verkenning van Brigittenstraat 20 door Flinck Erfgoed. Hieruit haalden we de informatie over de bouwhistorie van dit pand.

In deze uitgave van SteenGoed wordt niet alleen aandacht geschonken aan de lotgevallen van het huis zelf, maar ook aan de eigenaren/bewoners vanaf 1647. De daarvoor noodzakelijke gegevens werden voornamelijk geput uit in Het Utrechts Archief (HUA) aanwezige stukken, zoals de transportakten, plechten, kerkelijke registers van dopen, trouwen en begraven tot 1811, adres- en kadastrale gegevens, bouwtekeningen en dergelijke. Helaas zijn deze gegevens niet altijd volledig. Bij

vererving bijvoorbeeld gingen onroerende zaken 'van hand tot hand', zonder dat daaraan enige officiële instantie te pas kwam. Verder worden geboorte- en overlijdensdata van vóór 1800 meestal ontleend aan kerkelijke registers. De predikant, de priester of ook de koster van de kerk vulden deze registers niet altijd volledig in. Ook schreven ze de achternamen vaak op verschillende manieren. Zodoende konden we niet van alle personen in ons onderzoek aangeven waar en wanneer ze zijn geboren dan wel overleden.

Brigittenstraat en omgeving

De in 1366 door het kapittel van Oudmunster aangelegde Brigittenstraat dankt zijn naam aan het klooster van de Brigittijnen. Dat klooster stond tussen de Kamp en de Nieuwegracht.

Op die hoogte bevonden zich ook het Convent van Onze Lieve Vrouw in den Wijngaert, naast het fraterhuis van de Broederschap van Maria in Vinea (Maria in de Wijngaard) en het huis van 'de magheden tot Onser Vrouwen by den Wingaert'. Deze magheden behoorden tot de orde van St. Franciscus. In oude stukken vinden we als straatnaam ook wel de benaming 'by den Wijngaerd' of Campstrate. Eerst rond 1500 kreeg deze straat de benaming van 'Brigittenstraat'. Omstreeks 1473 ruilden de zusters en broeders van woonplaats; het zusterhuis werd fraterhuis dat werd verbonden aan een Domus Pauperum (Huis der Armen). Deze panden werden later tot woonhuizen verbouwd; sporen van de oorspronkelijk bouw zijn nog aanwezig in de huizen aan de Brigittenstraat nummer 11 en 13. De ruiling van gebouwen werd later, bij een afzonderlijke akte van ruiling op 8 januari 1486 vastgelegd. De kapel van Onze Lieve Vrouwe in de Zonne, die ook door de fraters was overgenomen, werd omgedoopt tot de Drie Koningenkapel. Deze kapel werd in 1636 tot twee woonhuizen verbouwd. Nadat de zusters in 1484 waren toegetreden tot de orde van de Heilige Brigitta (haar sterfdag valt op 8 oktober) was

Het Brigittenklooster in de 15e eeuw, gezien vanuit een onbekend standpunt.

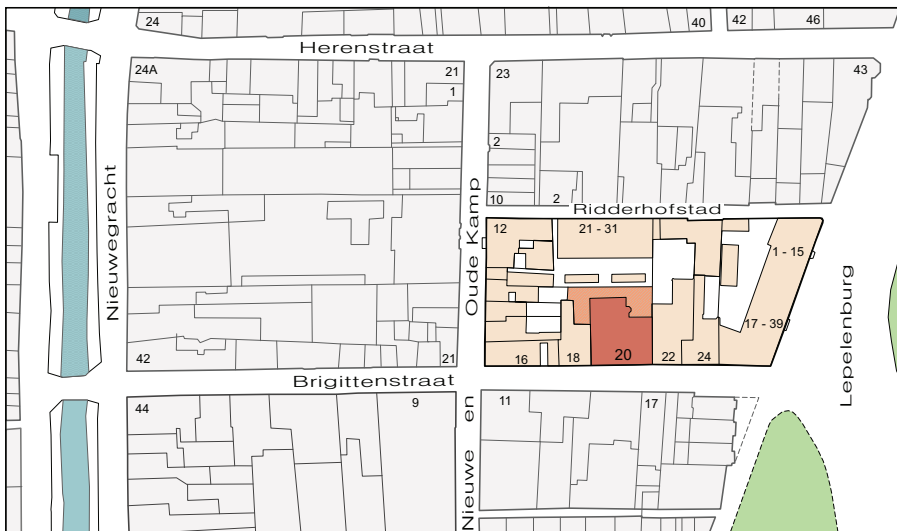
HET ST. BRIGITTA - KLOOSTER TE UTRECHT.

sprake van een echt klooster, waarvan de kapel zich bevond aan de Nieuwegracht. In 1974 kon de Utrechtse Universiteitsbibliotheek bij Sotheby & Co in Londen een Noordnederlands Birgittencartularium (verzameling afschriften van bezitstittels e.d. van een klooster) uit de 15de eeuw aankopen. Het veilingbedrijf had bij haar toelichting in de catalogus aangegeven dat het handschrift afkomstig was uit het Birgittenklooster Maria Wijngaard in Utrecht, zulks op grond van het feit, dat een deel van de stukken op 4 maart 1461 in Utrecht waren vervaardigd, volgens waarmerking van twee Utrechtse notarissen. Bij nader onderzoek bleek evenwel de toeschrijving aan het genoemde klooster niet juist te zijn, evenmin als de veronderstelling, dat het klooster in dat jaar zou zijn gesticht.¹

De stadsregering was het klooster goed gezind, hetgeen bleek uit de schenking, in 1526, van een groot raam voor de kapel, waarop St. Maarten, de schutspatroon van Utrecht, was afgebeeld. Na de reformatie en het verbod in 1580 op de openlijke uitoefening van de katholieke godsdienst kwam een einde aan het klooster en het Convent. Na de opheffing van het Brigittenklooster werden de kloostergoederen en gebouwen geleidelijk verkocht. De Brigittenkapel aan de Nieuwegracht werd in 1643 verkocht. Deze kapel kreeg een andere bestemming: zo werden hier in de Franse tijd op de zolder grote voorraden turf opgeslagen ten behoeve van arme gezinnen. Bouwvalligheid leidde er begin 19de eeuw toe, dat de vloeren instortten, hetgeen het einde betekende van de oorspronkelijke kapel.

Hoewel de Brigittenstraat al eeuwenlang bestaat, zullen weinig Utrechters haar plek op de stadsplattegrond kunnen aanwijzen. De bewoning door 'gezeten burgers' zou toch op meer bekendheid mogen rekenen. Vanouds is het een deftige en vooral ook stille straat, waar de gewone man weinig zal zoeken. Zoals te lezen valt in het artikel van Martin de Bruijn, werd de straat waarschijnlijk al in 1633 door de vroedschap aangewezen als een van de straten waar grotere huizen (twee woonlagen en minstens ca 6½ meter hoog) op bredere erven dienden te komen. Die huizen waren niet weggelegd voor de kleine man. De 'gezeten burgers' hebben de straat op een bepaald niveau gebracht. Reeds in de 14de eeuw werd een groot deel van de wegen in Utrecht van een stenen bestrating voorzien. Het initiatief daartoe lag niet altijd bij het stadsbestuur alleen, maar ook wel bij de bewoners, die dit werk menigmaal in eigen beheer lieten uitvoeren. Dit is ook tussen 1381 en 1384 het geval geweest met de Brigittenstraat. De bewoners kregen hiervoor zelfs subsidie van het kapittel van Oudmunster, in welks gerecht deze straat was gelegen.

*Birgitta-Orde²
 Birgitta van Zweden
 (1303-1373), geboren
 in Finstad bij Uppsala,
 als dochter van ridder
 Birger uit een voor-
 naam geslacht, ver-
 want aan het konings-
 huis. Birgitta kreeg bij
 haar vrome opvoeding
 sedert haar jeugd al
 visioenen. Zij huwde
 zeer jong (in 1316)
 met Ulf Gudmarsson,
 landvoogd van Närke.
 In 1335 werd zij huis-
 onderwijzeres aan het
 hof. Met haar echtge-
 noot ondernam ze in
 1342 een pelgrimstocht
 naar Santiago de Com-
 postela. De dood van
 Ulf in 1344 veranderde
 haar leven: in klooster
 Alvastra kreeg zij het
 beroemde visioen 'Gods
 bruid en middelares' te
 zijn en begon zij met
 de oprichting van een
 nieuwe orde met eigen
 regels. In de jaren
 1372/73 ondernam ze
 een pelgrimstocht naar
 het Heilige Land; vanaf
 1349 leefde ze 24 jaar
 in Rome, waar ze op
 23 juli 1374 overleed.
 In 1391 werd Birgitta
 door Paus Bonifatius IX
 heilig verklaard.*

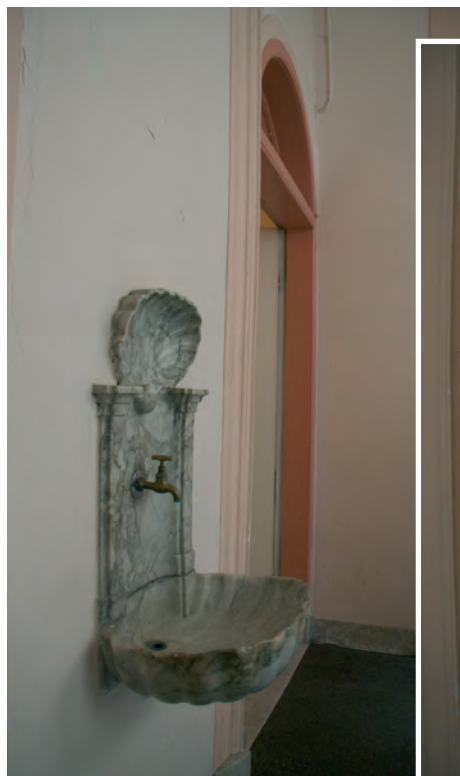
Eerste oriëntatie voor de lezer van de plaats van de Brigittenstraat 20 in het blok Brigittenstraat, Lepelenburg, Ridderhofstad en Oude Kamp.

De Brigittenstraat loopt van de Nieuwegracht tot aan het huidige Lepelenburg. Vroeger lag hier de stadswal, als onderdeel van de verdedigingslinie rond de stad. Door de aanleg van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de jaren 1816 tot 1824 waren de wallen met hun bolwerken en de stadspoorten overbodig geworden. Het was Jhr. H.M.A.J. van Asch van Wijck – in 1827 aangetreden als burgemeester – die de aanzet heeft gegeven tot een grote stadsvernieuwing. Hij liet de overbodig geworden poorten, wallen en torens slopen, voor zover deze al niet eerder door slecht onderhoud min of meer uiteen waren gevallen. Zo stond 'ons pand' ineens niet meer aan de rand van de stad, maar aan de rand van een nieuwe stadsuitbreiding.

In 1664 had men aan het einde van de Brigittenstraat nog een nieuwe, grotere stadspoort, de zogeheten Maliepoort, gebouwd, ter vervanging van een oudere, kleine en bouwvallige doorgang in de stadswal. Deze nieuwe poort hield verband met de aanleg van de maliebaan (nu Maliebaan) waar de studenten aan de Utrechtse Universiteit het maliespel (een soort kolfspel) speelden. Door die poort konden juist de studenten met zo min mogelijk tijdverlies hun speelveld bereiken. Of die tijdswinst ten goede kwam aan hun studie, vermeldt het verhaal niet. De Universiteit was in 1636 opgericht; er was het stadsbestuur veel aan gelegen de studenten zoveel mogelijk tegemoet te komen. Het feit, dat het veelal zonen van goeude en invloedrijke families betrof, zal hieraan wel hebben bijgedragen.

Het huizenblok, met daarin Brigittenstraat nummer 20, bevindt zich tussen de Oude Kamp en het Lepelenburg, met de Ridderhofstad aan de achterzijde van het blok. Laatstgenoemde straat bestond reeds vóór 1400, en ontleent zijn naam vermoedelijk aan een hofstede, toebehorende aan de Ridders van Ste Catharina; een straat die volgens Van der Monde³ 'niets merkwaardigs oplevert'. De Ridderhofstad fungeerde als achteringang van de tuinen, stallen en koetshuizen achter de grote woonhuizen in de Brigittenstraat en Herenstraat. De bewoners van deze straten beschikten tot circa 1850 veelal over een of meer koetsen, paarden en het noodzakelijke personeel; een 'achterom' bij hun woning was dus wel noodzakelijk. In de loop van de afgelopen eeuw hebben de koetshuizen en stallen plaatsgemaakt voor garages, inmiddels voorzien van bovenwoningen, terwijl in 1986 in een deel van de Ridderhofstad nieuwe woningen zijn gebouwd.

De bewoners van de Brigittenstraat waren vanaf 1650 in belangrijke mate vooraanstaande burgers van Utrecht. Als we de adresgegevens vanaf 1850 voor de laatste 100 jaar in ogenschouw nemen, is daarin eigenlijk weinig veranderd. We treffen onder meer aan de hoogleraren J.C. Naber, dr. A. Narath, Jhr. dr. B.H.C.K. van der Wijck, dr. C.E.A. Wichmann; de artsen/specialisten als D. Koert, dr. A.H. van den Heuvel, G.H. de Kleyn, dr. P.F. Abbink Spaink, dr. W.A. Timmerman; de notarissen H.F.A. Kaag, C. Neijtsel de Wilde; de President van de Arrondissements-Rechtbank mr. F.A.R.A. baron van Ittersum; de muziekpedagoge Catharina van Rennes; Jhr. F. Feith, ingenieur bij 's Rijks Munt, de uitgever A.W. Bruna & Zn; Jhr. L. Huydecoper van Nigtevecht, directeur van de Nationale Bankvereniging en heel veel advocaten.

Nog gedeeltelijk bewoond

foto's in het nog gedeeltelijk bewoonde huis, april 2011; vanaf linksboven met de klok mee: de hal, de monumentale trap, ondanks het intensieve gebruik nog geen slijtage te zien aan de traptreden, de lange gang naar achteren en het fonteintje in de hal.

De voorgeschiedenis van Brigittenstraat 20

In dit artikel beschrijft Martin de Bruijn de eigendomsgeschiedenis en de verkaveling van vooral de gronden onder en rondom Brigittenstraat 20. Waar zijn verhaal eindigt, begint het onze: rond 1645 met de bouwactiviteiten van Geurt Dircksen van Es.

De auteur stelde deze tekst samen in 1988. Hij was toen nog bezig met het onderzoek dat in 1994 resulteerde in zijn proefschrift *Husinghe ende hofstede. Een institutioneel-geografische studie van de rechtspraak over onroerend goed in de stad Utrecht in de Middeleeuwen*. Sommige dingen zou hij nu wat anders formuleren. Enkele kleine errata in de tekst zijn verbeterd.

De noten en verwijzingen van dit hoofdstuk zijn in verband met de eigen nummering in de marge geplaatst.

Je weiter die Stadtrechtsforschung voranschreitet, desto klarer zeigt sich daß ohne redliche Kleinarbeit auch die großen Umrissse nicht zu holen sind. Das liegt in der Eigenart verfassungsrechtlicher Entwicklung begründet

KURT BEYERLE

In een artikel in het Maandblad Oud-Utrecht, verschenen in het oktobernummer van 1986, heeft Hans Mathijssen een overzicht gegeven van de geschiedenis van het monumentale huis Brigittenstraat 20 in Utrecht.¹ Hij begint zijn relaas met enkele gegevens over de voorgeschiedenis van het pand en zijn omgeving, en stelt daarbij dat het begin van de Brigittenstraat moeilijk te traceren is. Het archief van het Utrechtse kapittel van Oudmunster bleek echter voldoende gegevens te bevatten om de middeleeuwse ontwikkeling van de straat en het territoire waarin zij gelegen is tot in details te kunnen reconstrueren.

De Brigittenstraat is in 1366 door Oudmunster aangelegd en vervolgens 'uitgeslagen' in hofsteden. Dat tijdstip wordt genoemd in een goederenregister van het kapittel;² van een jaar later dateren de oudste oorkonden die betrekking hebben op percelen in de straat.³ Haar benaming was in de middeleeuwen 'Campstrate', naar de 'Boelekijs camp' waarop zij werd aangelegd. De huidige straatnamen Oudekamp en Nieuwekamp herinneren nog steeds aan dit stuk grond, dat waarschijnlijk een agrarische bestemming heeft gehad.⁴

De voorgeschiedenis van deze kamp laat zich tot het midden van de dertiende eeuw reconstrueren. De sleutel tot die reconstructie biedt het zojuist genoemde goederenregister van Oudmunster uit 1348. In dat handschrift wordt vermeld dat aan de zuidkant van de Herenstraat, vanaf de helft van de straat tot aan de stadsmuur, zich een kamp bevond, 'Boelekijs camp' geheten, die behoorde tot de grote kamer, een van de administraties van het kapittel, en was verhuurd aan Johan van Werden. Met een jongere hand was daar echter aan toegevoegd dat dat grondstuk in 1366 in erfpacht was gegeven.⁵

De volgende alinea in het register is nog van groter belang. Daarin staat dat die kamp, samen met zeven hofsteden en het hele rechtsgebied van de Oudelle dat Oudmunster toen bezat, door het kapittel gekocht was van Amelis Utenweerd, die het gebied van de proost in leen hield. De proost had vervolgens zijn allodium aan het kapittel overgedragen.⁶ De oorkonde die van deze transactie werd opge maakt, dateert van 18 mei 1252; het originele stuk wordt nog steeds in het kapittelarchief bewaard.⁷

Er zijn zelfs gegevens over dit goederencomplex die zowel in tijd als in ruimte over het graven van de Utrechtse stadsbuitengrachten omstreeks het jaar 1122 heen-

1) J.A.C. Mathijssen, 'Brigittenstraat 20', *Maandblad Oud-Utrecht* 59 (1986), 93-95.

2) RAU, Oudm. 934, fol. 5: 'Item in parte australi dicti vici vocati der Heren strate est quidam campus dictus Boelekijs camp, qui protenditur a medietate dicti vici usque ad murum civitatis, qui campus cum eius iurisdictione temporalis etiam est noster et spectat ad maiorem cameram, quem locavit Iohannes de Werden.' Met een andere hand: 'Nunc vero anno Domini Mo CCC LXVI data est illis qui ibidem edificaverunt in pactum perpetuum. Et sunt de hoc littere in sacristia'.

3) Bijvoorbeeld de hofstede bij de stadsmuur aan de noordkant van de Brigittenstraat - tegenwoordig Lepelenburg 1: RAU, Oudm. 983-5 (1367 augustus 16).

4) Zo kreeg op 26 oktober 1297 Gerard Vrenke van de bisschop 'den colegaert die gheheten is Boots camp ente orbaer die daerof coemt' (GAU, Stad I, 672, fol. 99-100, afgedrukt in OSU V, nr. 2849).

5) Zie nt. 2.

6) 'Et est sciendum quod totam supradictam iurisdictionem temporalem necnon predictum campum dictum Boelekijs camp cum VII areeis (sic!) in Oudella predicta, que tamen VII aree nunc in plures areas sunt divisi, emit capitulum erga dominum Amelium uten Werde, militem, prout patet in litteris super hoc confectis, quas habemus in sacristia. Et fuerunt ista bona feodalia prepositi nostri, que idem dominus Amylius tenebat in feodum a dicto preposito nostro, et prepositus dimisit ea libera nobis.'

7) RAU, Oudm. 974, afgedrukt in OSU III, nr. 1256.

reiken. Wat leert ons namelijk het goederenregister van 1348 nog meer? Onder het kopje 'Goederen gelegen buiten de stadsmuren binnen de Buurkerkparochie' vinden we daarin vermeld dat tussen het klooster van Oudwijk en de stadsmuur, onmiddellijk tegenover de Boeltjeskamp, het kapittel 3½ - erboven staat: 'elders 5½' - morgen met de tienden bezit, verder de tiend van 2½ aangrenzende morgen behorend aan het Oudwijkklooster die 'Seghaertsacker' worden genoemd. 'En deze goederen,' zo gaat het manuscript verder, 'werden gekocht van heer Amelis Utenweerd, ridder, met de bovengenoemde in de Oudelle gelegen kamp alsmede de rechtspraak aldaar. Naar het zuiden toe is gelegen het voorgenoemde land van de 2½ morgen van het genoemde klooster geheten "Seghaertsacker"; naar het noorden toe het land van het genoemde klooster geheten "Tuelfmorghen".⁸ Een oudere goederenlijst van het kapittel, daterend van omstreeks 1300, noemt behalve deze bezittingen ook nog een tiend van ongeveer een morgen, 'welke morgen zich uitstrekt buiten en binnen de stad aan het einde van Seghaerts acker'.⁹

Uit de omstandigheid dat die laatste morgen grond zich zowel binnen als buiten de stad bevond en het feit dat zowel de goederen binnen als buiten het stadsgebied door Amelis Utenweerd van de proost in leen werden gehouden, leid ik af dat dit goederencomplex al bestond vóór omstreeks 1122 het stadsgebied werd afgebakend door het graven van de stadsbuitengrachten. Ik ga ervan uit dat bij die gelegenheid het gebied van de proost van Oudmunster aldaar, dat hij als allodium bezat, in tweeën gesneden is. Dat het vanouds om één geheel zal zijn gegaan, wordt des te aannemelijker wanneer men weet dat in de oudst bewaarde rekening van Oudmunster, daterend van 1295/96, vijf morgen met tienden op Oudwijk - hoogstwaarschijnlijk gaat het hier om de bovengenoemde 5½ morgen - samen met de kamp in de Oudelle worden aangetroffen onder de kop 'Over de in de stad gelegen goederen en hofsteden', terwijl die grond toen toch onmiskenbaar buiten de stad lag.¹⁰ Ook het goederenregister van circa 1300 vermeldt deze bezittingen nog samen.¹¹

Alles wijst er dus op dat de Brigittenstraat gelegen is in een gebied dat vóór de bevestiging van de stadsrechtverlening van Utrecht in 1122 allodiaal bezit van de proost van Oudmunster was en in 1256 in handen van het kapittel zelf is gekomen. In een vijftiende-eeuws cartularium van Oudmunster vinden we een aantal oorkonden betreffende bezittingen van het kapittel systematisch naar hun ligging weergegeven.¹² De meeste van deze oorkonden zijn ook in origineel bewaard gebleven.¹³ Uit het cartularium blijkt dat de noordkant van de Brigittenstraat tussen de Oudekamp - toen 'Cruystrate' geheten - en de stadswal werd uitgeslagen in elf hofsteden, elk van twee voet breed, op de eerste, bij de wal, na die slechts een breedte had van 1 7/8 roede.¹⁴ Uitgaande van de Utrechtse stadsroede van 14 voeten van 26,8 centimeter, komen we op een breedte per perceel van ongeveer 7.50 meter en voor de eerste hofstede van ruim zeven meter.

Zoals op het plattegrondje op de volgende bladzijde te zien is, komt de totale breedte van de elf hofsteden - ruim 82 meter - nog overeen met de huidige lengte van de Brigittenstraat tussen de Oudekamp en het Lepelburg. Dat geldt echter niet meer voor de perceelsgrenzen. Zuiver meetkundig bezien gaan alleen de begrenzingen tussen Brigittenstraat 18 en 20 en tussen 24 en Lepelburg I nog op de veertiende-eeuwse situatie terug. De overige zijn voor een deel verdwenen en voor een ander deel min of meer verschoven. We zullen nog zien wanneer dat gebeurd is. Zeker is dat Brigittenstraat 20 bestaat uit de hofsteden zes en zeven en ongeveer een derde deel van hofstede vijf.

8) RAU, Oudm. 934, fol. 8: 'Item prope murum civitatis inter manasterium (sic!) de Outwica et dictum murum civitatis, directe in opposito campi nostri siti in Oudella dicti Boelkijns-camp, III iugera cum dimidio (bovengeschreven: 'alias V cum dimidio') cum decimis eorundem; item decima de II iugers cum dimidio vicinis, spectantibus ad conventum dicti monasterii de Oudwica, que vocantur Theutonice Seghaertsacker. Et hec bona fuerunt emptata erga dominum Amilium uten Werde, militem, cum supra dicto campo in Oudella sito necnon iurisdictione ibidem. Et pertinent ad maiorem cameram, que bona colit Thidemanus Sloyer. Versus austrum est situata terra II iugerorum cum dimidio predictorum dicti monasterii vocata Seghaertsacker. Versus aquilonem terra dicti monasterii (sic!) vocata Tuelfmorghen.'

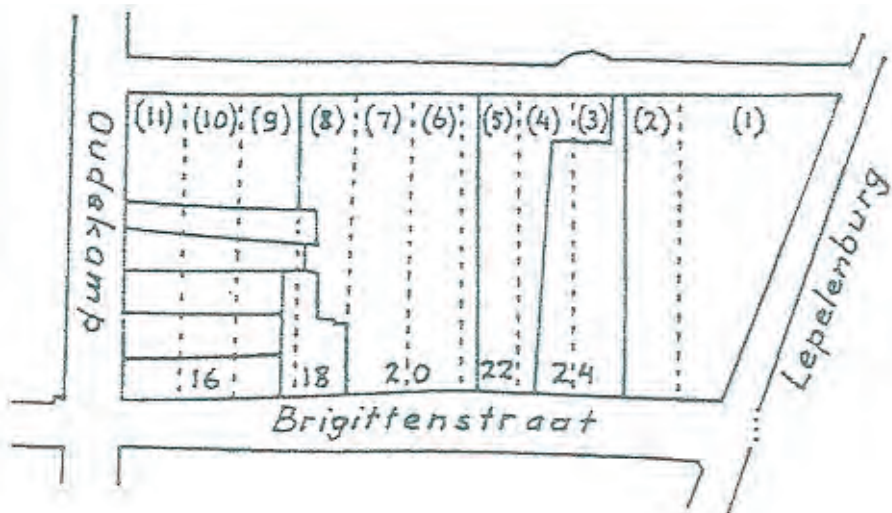
9) RAU, Oudm. 396, fol. V: 'Item campus retro areas quasdam suprascriptas et ex opposito ipsius campi extra muros civitatis super Oudewiec V½ iugera cum decimis eorundem. Item ibidem de II½ iugeribus que appellatur Seghaerts acker et decima unius iugers vel circiter, quod iuger protenditur extra et infra civitatem a fine Seghaerts acker. Quidquid vero de omnibus prescriptis pervenire poterit hoc in festo Martini cum aliis bonis maioribus distribuatur. Et hec distributio appellatur denarii de Oudella.'

10) RAU, Oudm. 483-98: 'De bonis et areis in civitate sitis. Hermannus Creyt de V iugeribus cum decimis in Oltwic V libras et XVII solidos (bovengeschreven: 'defalcavit III solidos ad morgengelt'). Dominus Rotardus de Stella de campo in Oldella L solidos.' De rekening van 1296/97 (483-99) is nog gespecificeerder: 'Hermannus Creyt de V iugeribus cum decima super Oldewic et de decima unius iugers et duorum hunt VI libras Martini et Petri. Dominus Rotardus de Stella de campo que iacet retro areas nostras II½ libras Martini. Habet ad vitam'. 11) Zie hiervóór, blz. 8, nt. 4.

12) RAU, Oudm. 935.

13) Die van de Brigittenstraat bevinden zich voor het grootste deel in RAU, Oudm. 983. Onder dat nummer vindt men echter ook oorkonden die op andere delen van de Oudelle betrekking hebben. In het algemeen kan gesteld worden dat het kapittelarchief van Oudmunster gebrekkig geïnventariseerd is.

14) RAU, Oudm. 935-1, fol. 129 e.v.

15) Oudm. 483-2 (1370-1379):

'Primo Nycolaus uten Gaerde de prima area VIII loet et I quartarium, valent V lb. VI d. copken. Item Iohannes Kake-man de secunda area IIII loet et I quartarium, valent II lb. XI s. IX d. copken. Item Lambertus Walmaer de tercia area, videlicet Gerardi Milde, IIII loet et I quartarium, valent II lb. XI s. IX d. copken. Item Arnoldus Loef de quarta area. Item de quinta area. Item de sexta area. Item de septima area. Item de octava area. Item de nona area. Item de decima area. Item Iohannes de Weyda senior de XIa area VIII loet et quartarium, valent V lb. VI d. copken.'

16) T.a.p.: 'Item Gerardus Keppel de quarta area II loet. Item de quinta area II loet. Item de sexta area II loet. Item de septima area II loet. Item de octava area II loet. Item de nona area II loet (achter bovenstaande posten: 'Solvat primum pactum in festo Pasce proximo').'

17) RAU, Oudm. 983-12.

18) RAU, Oudm. 935-1, fol. 88v.-89: 'Littera scabinalis de meretricibus expellendis a domo et area quondam Iohannis de Renen'.

De noordzijde van de Brigittenstraat tussen de Oudekamp en het Lepelenburg naar het kadastraal minuutplan van 1832, maar met de tegenwoordige huisnummers. Gestippeld de perceelsindeling van 1366, met tussen haakjes de middeleeuwse nummering van de hofsteden

Laten we nu eens bekijken wat het kapittelarchief van Oudmunster ons over die hofsteden vertelt. In de rekening van de kleine kamer van het kapittel van 1370/71 - de rekeningen tussen 1360 en 1369 ontbreken jammer genoeg - treffen we als erfpachters aan: van de eerste hofstede Nicolaas Utengaarde; van de tweede Johan Kakeman; de derde Lambert Walmaer; de vierde: Arnoud Loef (zonder dat een bedrag ingevuld is; de vijfde tot en met de tiende nog niet ingevuld; de elfde Johan van der Weide de oude.¹⁵

In de rekening van een jaar later vinden we echter vermeld dat Gerrit Keppel over de vierde tot en met de negende twee lood zilver per jaar voor iedere hofstede betaalt. Daaraan wordt toegevoegd dat de eerste pacht pas met Pasen naastkomende betaald zal worden; waarschijnlijk dus Pasen 1372.¹⁶ Hoe dit ook zij, de eerste pachtakte dateert pas van 7 april 1373. Daarin erkenden 'Gherijd Keppel Gherijds zoen vander Loe ende Angnieze ziin wijf ende belyeden aldaer mit zamender hant dat si tenen eweliken erfpachte ontfanghen hebben van eerzamen luden den deken ende capitel der kerken van Oudemunster tUtrecht zes hofsteden die zi gheslegghen hebben vanden erve dat gheheten was Boeltgens Camp inder Oudellen inder heren gherecht van Oudemunster voerzeyt, aldaer die vierde, die vijfde, die zeste, die zevende, die achte ende de neghende hofsteden ziin vander stat muere westwaert aen der straten die gheheten is die Campstrate, welke hofsteden breed ziin elc twe roeden of daer bi ende strecken voer vander Campstrate voerseyt after noertwaerts aen den afterwech, welc afterwech breed zel bliven een roede'. Ook hier bedroeg de erfpacht twee lood zilver per jaar voor elke hofstede. Er volgen in de oorkonde een aantal voorwaarden over de betaling van de pacht en het recht van voorkoop voor het kapittel. 'Voert siint vorwarden,' vervolgt het stuk dan, 'dat Gherijd Keppel ende Angnieze ziin wijf voerscreven, hoer ernamen ende hoer nacomelinghen gheen olybancke zetten noch houden en zellen op dat voerzeyde erve, noch bordeel noch dobbelscoel.'¹⁷ Het is een bepaling die we voortdurend in de erfpachtakten van Oudmunster in deze omgeving tegenkomen. Dat dit niet zonder grond gebeurde, blijkt uit een oorkonde van 24 januari 1357, waarin het kapittel een aantal 'mene wiven' gebiedt het huis van wijlen Johan van Renen aan de Nieuwgracht te verlaten.¹⁸

In 1391 blijken de hofsteden te zijn gesplitst. Maurits de vleeshouwer heeft de vierde en vijfde gepacht, Gerrit van Elten de zesde en zevende en Hugo van Scoudee de achtste en negende.¹⁹ Om ons tot hofstede zes en zeven te beperken: in 1399 was Hendrik Pauwelsz. erfpachter van deze percelen; in 1408 Dirk van Moyland.²⁰ Deze nam op 10 april 1416 ook nog de vierde en vijfde hofstede van het kapittel in erfpacht.²¹ De vier grondstukken zijn vervolgens tot in de zeventiende eeuw aan één pachter gebleven. Op 4 mei 1425 werd dit Lieven Hont,²² op 25 april 1445 Johan Willemsz.,²³ op 24 januari 1462 Tieman Ijsbrandsz.²⁴ en op 2 maart 1475 Willem Godertsz.²⁵

Waarschijnlijk tussen 1462 en 1475 zijn er op de vier hofsteden acht kleine huisjes, 'cameren', gebouwd. Terwijl in de oorkonde van 24 januari 1462 nog wordt gesproken van 'vier hofsteden' zonder meer, luidt op 2 maart 1475 de volledige omschrijving: 'acht cameren mitten erve dair sij opstaen, gelegen op Boelkencamp, dair boeven Tyman Ijsbrants soen mit sijnen poertwech ende beneden heer Claes Modde, canonic tOudemunster, suytwert die Kampstrate ende noertwert Tyman Ijsbrantsz. voirgenoemt mit een hoff ende erve dat hij vanden voirscreven heren oic in enen erfpacht hout naist gelegen zijn'. Op 4 april van hetzelfde jaar nog legateerde Willem Godertsz. de kameren aan de gasthuizen van Sint-Barbara en Sint-Bartholomeus in Utrecht. De omschrijving was toen nog iets uitgebreider; als belendingen werden genoemd: 'Tyman Ysbrants soen oestwärts mit enen poertwech ende mit enen boemgaert aen die noertsijde --- ende heren Claes Modde, canonic tOudemunster tUtrecht, westwert'. De Brigittenstraat werd hier 'die strate van Boelgens campe' genoemd.

Aan de oostzijde van de kameren - ter plaatse van het tegenwoordige Brigittenstraat 24 - bevond zich dus een poort die toegang gaf tot de boomgaard van Tieman Ijsbrandsz. Zoals blijkt uit een andere oorkonde van 2 maart 1475, had hij deze tuin afgesplitst van de grond waarop de kameren stonden. Ze hadden dus waarschijnlijk niet meer dan een klein achterplaatsje.

Ten onrechte beweerde J. Mathijssen in zijn bovengenoemd artikel dat de kameren al in 1475 werden beheerd door het Sint-Bartholomeus- en het Sint-Barbaragasthuis;²⁶ dat zou pas na het overlijden van de schenker gebeuren. De gasthuizen worden pas in 1536/37 voor het eerst in de rekeningen van Oudmunster als bezitters vermeld.²⁷

Nog geen eeuw later, op 10 december 1624, werden de huisjes door de huismeesters van de beide gasthuizen overgedragen aan de erfgenamen van Hendrik van Eede. Daarbij werd weliswaar bepaald dat de kameren door armen bewoond moesten blijven worden - ze werden daarom 'godskameren' genoemd, maar kennelijk hing al in de lucht dat ze eens zouden dienen te verdwijnen, gezien de clause in de akte dat, 'soo tot eeniger tijt de voorschreven cameren by ordonantie vanden heer vanden lande ofte magistraet deser stadt Utrecht ofte diergelijcke gelegentheytt tot borgerlycke ofte particuliere wooningen worden geordoneert ende daer deur tot particulier proffijt worden geappropriert', dat dan de eigenaars daarvan de opbrengst mochten ontvangen, maar deze weer aan kameren elders moesten besteden.²⁸

Waarschijnlijk was er toen bij het stadsbestuur al sprake van om voor bepaalde straten welstandsbepalingen vast te stellen en de kleine huisjes daaruit te verwijderen. In ieder geval werd op 5 augustus 1633 een vroedschapscommissie ingesteld om de straten aan te wijzen waarin de bebouwing minstens 24 voet - een kleine 6½ meter - hoog moest zijn en te ordonneren de godskameren daaruit te verplaatsen. Pas vele jaren later, op 14 februari 1642, bracht deze commissie een

19)RAU, Oudm. 483-4 (1390-1401).

20)RAU, Oudm. 483-5 (1402-1411).

21)RAU, Oudm. 983-28: 'twe hofsteden die wij ghesleghen hebben van onsen erve dat gheheten was Boeltgens camp inder Oudellen in onsen gherichte aldaer, die de vierde ende vijfte hofsteden zijn vander stat muere westwaerts aen der straten die gheheten is die Campstrate, welke hofsteden breed zijn elc twe roeden of daer bi ende strecken voer aen der voerscreven Campstrate after noertwärts aen den afterwech, welke afterwech breed zel bliven een roede'. Als voorwaarde werd aan de al genoemde toegevoegd 'datmen opter straten voer noch after den hofsteden voerscreven ghene messe noch onredelike vulnisse brenghen noch legghen en zel langher dan een atmael'.

22)RAU, Oudm. 983-41.

23)RAU, Oudm. 983-56.

24)RAU, Oudm. 983-68.

25)RAU, Oudm. 983-77.

26)Zie hiervóór, blz. 8, nt. 1.

27)RAU, Oudm. 489-4 (1520-1538): 'Item a procuratoribus hospitalium sanctorum Bartholomei et Barbare de quarta, quinta, sexta et septima areis ibidem IIII loet argenti V lb. VII s. VI d.'

28)GAU, Stad II, 3243 (nj. 1624), blz. 381-383.

- 29) GAU, Stad II, 121 (res. vroedsch. 1642-1644), fol. 36-36v.
- 30) T.a.p., fol. 53.
- 31) Zij is afgedrukt in het Jaarboek Oud Utrecht 1972, 126.
- 32) GAU, Stad II, 121 (res. vroedsch. 1642-1644), fol. 220-220v.
- 33) T.a.p., fol. 229v-230 (1644 februari 19).
- 34) GAU, Stad II, 121 (res. vroedsch. 1545-1546), fol. 35-35v. (1645 januari 27).
- 35) GAU, Stad II, 3243 (vj. 1646), blz. 224-225 en 226-227 (1646 juni 4). Het kapittel had de hofstede overigens pas kort tevoren verworven (t.a.p., blz. 85-86 (1646 maart 20)).
- 36) GAU, Stad II, 3243 (vj. 1646), blz. 227-228.
- 37) T.a.p., blz. 234-235.
- 38) GAU, Stad II, 3243 (vj. 1647), blz. 2-3 (1647 januari 25).
- 39) In 1714 was de familie Van Beek nog bezitter van het perceel (GAU, Stad II, 3243 (1714), blz. 164-167).
- 40) Mathijssen, 'Brigittenstraat 20', 94.

concept-verordening op tafel,²⁹ maar toen dat eenmaal gebeurd was, werd er vaart achter de zaak gezet. Op 28 maart van hetzelfde jaar al werd de verordening vastgesteld³⁰ en op 4 april als 'Ordre op het timmeren' afgekondigd.³¹ Tot de straten waar de huizen twee woonlagen en een hoogte van minstens 25 voet tot aan de dakvoet moesten hebben, behoorde ook de Brigittenstraat. Dat betekende natuurlijk het einde van de acht kameren. Speciaal voor deze huisjes stelde de vroedschap op 8 januari 1644 een commissie in 'om jonckheer Van Edens godtscameren inde Brigittestraet ende d'erven ofte hoven daerachter, behorende aenden capitetele van Oudemunster, te trachten in coop te becomen voor redelycken prys ofte anders d'eygenaers aen teseggen datmen die by den edelen gerechte dese stadt sal doen taxeren'.³² Ruim een maand later besloot de vroedschap om het perceel ten oosten van de kameren met de tuin achter die kameren aan te kopen voor de som van 4500 gl. Tevens moest de ingestelde commissie bekijken waarheen de eigenaars hun kameren zouden kunnen verplaatsen.³³ De oplossing lag eigenlijk tamelijk voor de hand. De vroedschap besloot 'dat namentlyck de regierders deser stadt haer edele sullen overdoen, gelycke by hemlyuden aengenomen wordt, de coop vanden hoff, gelegen achter de voorschreven godtscameren, mitsgaders vande huysinge staende oostwaerts besyden de selve cameren'. De huisjes werden verplaatst naar de vroegere achterweg, de tegenwoordige Ridderhofstad. Op de plaats waar ze oorspronkelijk gestaan hadden zouden 'niet meer als drye ofte ten hoogsten vier huisjen voor aende Brigittestraet' mogen worden gebouwd, 'tenminsten op soodane hoochte als de publicatie vanden 4en april 1642 is vereyschende'.³⁴ De erfgenamen Van Eede breidden dus hun bezittingen aan de noordkant van de Brigittenstraat in 1646 nog uit met hofstede drie, waarvan ook de tuin achter de kameren deel uitmaakte, nadat de stad deze hofstede eerst van het kapittel van Oudmunster had gekocht.³⁵

Hierboven heb ik al opgemerkt dat de tegenwoordige perceelsindeling niet meer dezelfde is als de middeleeuwse. Dat is te wijten aan de wijzigingen die de erfgenamen van Hendrik van Eede op bevel van de stad in de perceelsbreedte hebben moeten aanbrengen. Op de plaats van de oude hofsteden zes en zeven en een deel van vijf werden twee nieuwe percelen gevormd, elk van 31½ voet - samen 16.75 meter - breed. Deze werden in juni 1646 getransporteerd, het oostelijke perceel op 4 juni aan Frederik van Beek³⁶ en het westelijke twee dagen later aan de metseelaar Geurt Dirksen.³⁷ Deze bleek daarop ruim een half jaar later een nieuw huis te hebben gebouwd.³⁸ Dat zal ook Frederik van Beek wel op het zijne hebben gedaan, al blijkt dat niet uit de akten.³⁹ In de negentiende eeuw zijn de beide huizen samengevoegd tot het tegenwoordige pand Brigittenstraat 20.⁴⁰ Hiermee kunnen we dit overzicht van de voorgeschiedenis van het huis gevoeglijk afsluiten.

Iedere vierkante meter stadsgebied van Utrecht heeft een geschiedenis die de moeite van het memoreren waard is. Ingewijden weten dat dit geen overdreven stelling is. Meer dan speculatieve beschouwingen en globale thesen is nog veel 'redelijke Kleinarbeit' nodig om 'die großen Umrisse' van Utrechts stedelijke ontwikkeling beter in beeld te krijgen.

Martin de Bruijn

Brigittenstraat 20: een samenstel van twee huizen

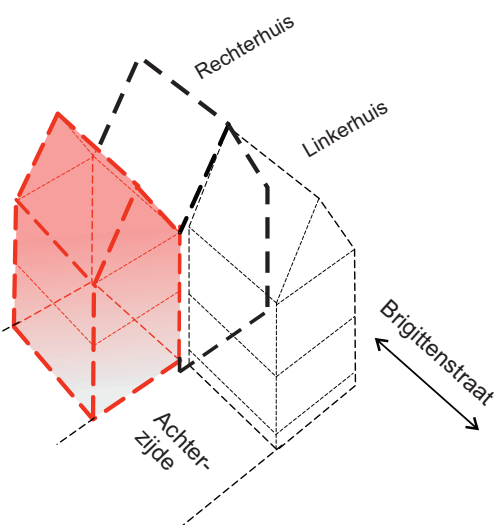
Brigittenstraat 20 oogt aan de straatkant als een bouwwerk dat ontworpen is als één huis. Schijn bedriegt: het is een samenstel van twee afzonderlijke huizen. Beide huizen zijn vrijwel gelijktijdig in 1645-1647 gebouwd en pas begin 1800 samengevoegd. Elk van die huizen heeft een eigen geschiedenis, die we hierna voor ieder huis afzonderlijk zullen bespreken. Ter voorkoming van misverstand, zullen wij in de volgende teksten de huizen aanduiden met het rechterhuis en het linkerhuis.

We bespreken gemakshalve eerst het oostelijk gelegen, rechterhuis. Dit huis lijkt er in dit SteenGoed bekaaid vanaf te komen. Dit om de eenvoudige reden dat dit huis lange tijd ondershands door vererving binnen de familie werd overgedragen: daardoor zijn er gewoon weinig gegevens over dit pand beschikbaar.

Het oostelijk gelegen of rechterhuis

Bouw van het rechterhuis. Martin de Bruijn heeft in het hoofdstuk over de voorgeschiedenis van Brigittenstraat 20 al uiteengezet, dat de percelen grond, waarop destijds een aantal (Gods)cameren waren gebouwd, in 1624 door het Barbara- en Laurengasthuis aan 'de gemeene kinderen ende erffgenamen van Hendrick van Eeden' werden verkocht. Het stadsbestuur had al in 1633 de Brigittenstraat aangewezen als een van de straten waar men graag prestigieuzere huizen zag verschijnen. Vanaf 1642 maakte men ernst met dit plan. De kinderen van Hendrick van Eede verkopen op 19 februari 1645 een 'erff NZ. Brigittensteech' aan **Fredrick van Beeck**. Dat erf heeft de vorm van een rechthoek, lopende van de Brigittenstraat tot aan de Ridderhofstad, met een breedte aan de straatzijde van ruim 8 meter. Op dat erf laat Van Beeck een huis bouwen. Wie dit huis voor Van Beeck bouwt vertelt de geschiedenis niet. Wat we wel weten is, dat het huis voor een periode van 100 jaar in gebruik blijft bij de familie van Beeck.

Vorm en uiterlijk van het rechterhuis. Het nieuwe huis is een zogenaamd dwarshuis; bij een dwarshuis loopt de nok evenwijdig aan de voorgevel. Het huis heeft een kelder, met daarop twee bouwlagen en een kap. Korte tijd na de bouw van het dwarshuis aan de straatzijde, het zal hooguit een tiental jaren na die eerste bouw zijn geweest, wordt achter het huis een tweede dwarshuis gebouwd met dezelfde breedte, maar met een gering verschil in diepte en hoogte. Daarbij wordt de achtermuur van de eerste 'beuk' gebruikt als gemeenschappelijke bouwmuur. Hierdoor ontstond een 'tweebeukig dwarshuis'. Op de 'gemene' bouwmuur liggen de balken van beide beuken haaks op de voorgevel. Beide beuken hebben zoals gebruikelijk een zadeldak. Hoewel de tweede beuk ongeveer gelijkwaardig lijkt aan de eerste beuk is het eenvoudiger gebouwd. Het heeft geen kelder en de dragers van het dak, de zgn. gebinten zijn niet van eikenhout zoals bij het voorste dwarshuis, maar van grenenhout en hergebruikt. Op de verdere eigenschappen van dit (rechter-)huis wordt teruggekomen bij het bespreken van de bouw van het linkerhuis.

Enkele jaren na de bouw van de beide voorhuizen wordt achter het rechterhuis de tweede beuk gebouwd

Eigenaren/bewoners van 1645 tot 1809

Familie Van Beeck, eigenaren/bewoners 1645-1745. Zoals reeds gezegd, is dit huis lange tijd onafgebroken in bezit geweest bij de familie Van Beeck en ook door hen bewoond.

Johan van Bockhoven en Maria van Beeck, eigenaren-bewoners 1719-1745. Eerste transportacte van dit huis. Op 11 december 1719 wordt tussen gerechtigden in verschillende nalatenschappen een akkoord bereikt, waarbij dit huis wordt toebedeeld aan Johan van Bockhoven en Maria van Beeck. Uit gegevens met betrekking tot het linkerpand (belending) blijkt dat Van Bockhoven tot tenminste 1745 nog eigenaar is, wanneer hij het pand verkoopt aan Albert Voget. Genoemde Johan van Bockhoven was in 1727 'clerck ter secretarij van de Ed. Mog. Heeren van Staten 's Lands van Utrecht'.

Albert Voget, eigenaar-bewoner 1745-1797(?) Op 7 september 1745 koopt Albert Voget, hoogleraar in de theologie 'huys, kelder, kluis, stalling voor 4 paarden, koetshuys en hof strekkende tot aan de Ridderhofstede, NZ Brigittenstraat omtrent het Maliepoortje', dat hij betreft samen met Maria Barbara van der Perre, met wie hij in 1731 was gehuwd.

Albert Voget werd op 12 maart 1695 te Bremen geboren. Hij studeerde theologie in Bremen en Utrecht. Na voltooiing van zijn studie was hij op verschillende plaatsen als predikant werkzaam: te Brussel (1716, bij het Gezantschap der Republiek), Heemstede (1717), Middelburg (1721), waarbij hij tevens hoogleraar was. In 1724 promoveerde hij in Utrecht tot doctor honoris causa. In 1727 was hij hoogleraar in Groningen; van 1735 tot 1771 was hij hoogleraar in Utrecht. In deze functie was hij tevens academie-prediker. Verondersteld mag worden dat hij in die tijd een gezaghebbend geleerde was, gelet op het feit, dat hij op 71-jarige leeftijd nog werd aangesteld als hoogleraar in de kerkgeschiedenis.⁴

Voget overleed te Utrecht op 23 april 1771, in de leeftijd van 76 jaar. Zijn weduwe blijft nog een aantal jaren in het huis aan de Brigittenstraat wonen; nog in 1778 wordt de weduwe Voget in verkoopaktes genoemd als oostwaarts belendend. Wanneer de weduwe is overleden of wanneer zij naar elders is vertrokken is niet bekend, maar in 1797 is het pand in andere handen overgegaan, hoewel ook daarvan geen akte in HUA is aangetroffen.

Johanna Frederica Kampe en Johannes Hendrik Caspers, eigenaren/bewoners 1797-1809. Op 13 juli 1797 blijkt het rechterpand eigendom te zijn van Johanna Frederica Kampe. Zij trad kort daarop in het huwelijk met Johannes Hendrik Caspers, 'lieuteant ter Zee ten dienste deezer Republicq'. Op 25 juli 1797 leggen zij hun huwelijksvoorwaarden vast.

Jkvr. A.G.J. Bosch eigenaar/bewoner 1809 - 1829. Bij notariële akte van 30 juni 1809 koopt Jkvr. A.G.J. Bosch het

De hiernaast afgebeelde kopergravure werd in 1754 gemaakt door Pieter Tanjé, die zich daarbij liet leiden door het in 1750 door J.M. Quinkhard (1688-1772) geschilderde portret van professor Voget, dat hangt in de Senaatszaal van de Utrechtse universiteit.

rechterhuis met koetshuis en stalling voor een bedrag van f.5.000,- van de echtelieden Caspers-Kampe. Ze voegt vervolgens dit huis samen met het eerder door haar in 1807 aangekochte linkerpand tot een groot dubbel herenhuis. Het rechterhuis gaat vanaf nu verder door het leven als onderdeel van het grote huis dat wij nu kennen als Brigittenstraat nummer 20.

Het rechterhuis onder de diverse eigenaren tussen 1645 en 1809. In ruim 150 jaar zal zeker veel veranderd zijn aan dit huis. Denk alleen al aan moderniseringen naar de smaak van de tijd wat betreft stookplaatsen, vensters, trappenhuisen en dergelijke. Het is een echt familiehuus geweest, misschien daarom extra goed verzorgd. We weten het niet. Bij de verkoop in 1745 heeft het een koetshuis en stalling voor vier paarden. Wanneer deze voorzieningen zijn gebouwd weten we evenmin.

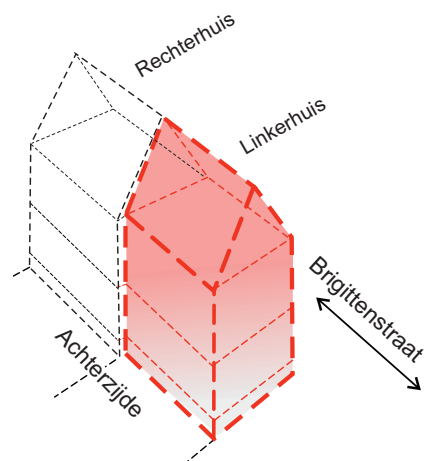
Het westelijk gelegen of linkerpand.

De bouw. Op 4 juni 1646 - de cameran die hier oorspronkelijk stonden, zijn dan afgebroken - verkopen twee zoons van wijlen Hendrick van Eede, te weten Arent van Eede, heer van Emmichuijsen en Hendrick van Eede, heer tot Woudenberch aan de 'metselaar' Geurt Dircksen van Es een 'erff breet 31½ voet en lang 130 voet met een uytganch in de Ridderhoffstadt'.

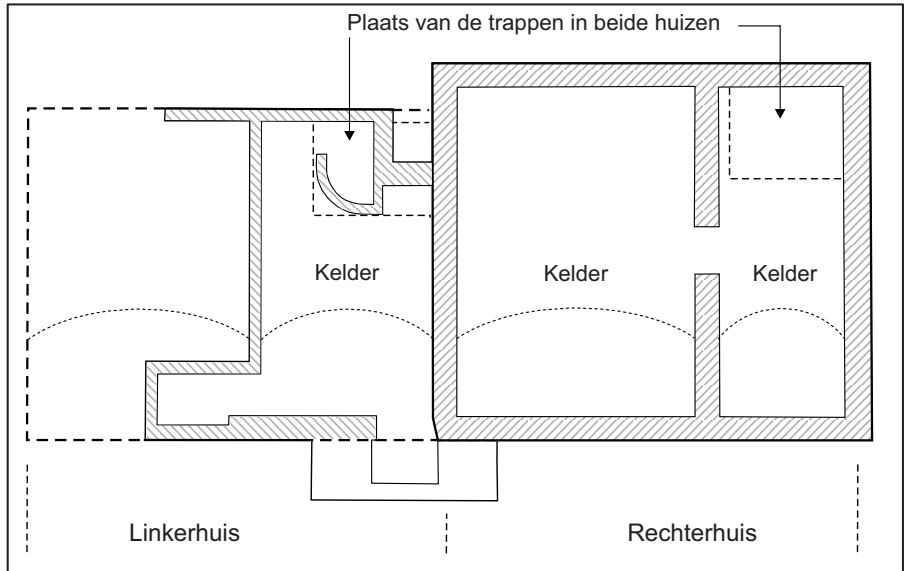
Van Es ontmoeten we regelmatig in de transportaktes in deze periode, o.a. bij de bouw van twee huizen op de hoek van de Zuilenstraat en de Nieuwegracht, bij werk aan de Oudegracht 333. Een 'metselaar' in die tijd was in feite bouwondernemer, tevens ambachtsman en architect, dus geen 'eenvoudige' ambachtsman. Veelal koopt hij de bouwgrond, hij verwijdert of verbouwt wat daarop staat en verkoopt zijn werk aan de gegadigde. Van Es en zijn vrouw Marrichgen Jacobs Stintsen staan daarbij met al wat zij bezitten garant voor de aflevering van het bedoelde huis. Wij weten niet in hoeverre hij dit op speculatieve basis deed, en of dit plaats vond in samenspel met en onder regie van de bouwheer. Vreemd genoeg vonden we over Van Es zelf weinig gegevens.

Op dit erf gaat Van Es voortvarend aan de slag. Reeds op 25 januari 1647 kan hij zijn nieuwgebouwde huis verkopen aan de eerste bewoner/eigenaar, Jhr. Daniel de Ridder van Groenesteijn, heer van Rhijnestein. De omschrijving is: 'huysinge, uijt- en inganch in de Ridderhofstede'.

Vorm en uiterlijk van het linkerpand. Ook dit huis is eveneens een dwarshuis, maar eenbeukig. Het bestaat uit twee bouwlagen en een kap en is ook voorzien van een kelder. De tekening hiernaast van de kelders laten dat deel van beide huizen zien, zoals zij door de bouwers zijn opgeleverd. We zien de gave vorm van de kelders van het rechterhuis en de onregelmatige vorm van de kelder van het linkerpand. Het lijkt erop dat Van Es bij het maken van deze kelder gebruik heeft gemaakt van de oude fundamenten van de afgebroken kameren. Dat kan ook een reden zijn geweest, waarom het linkerpand 'ondieper' is dan het rechterhuis. Verder heeft Van Es gebruik mogen/kunnen maken van de linker muur van het rechterhuis als gemene bouwmuur. In beide huizen begon de (houten) spiltrap van de huizen met een gemetselde spiltrap in de rechter achterhoek van de kelders. De trap in het rechterhuis is volledig verdwenen. De plaats van deze trap kon worden bepaald door verstoringen in het metselwerk, zowel in de kelder als op de verdiepingen.

Het door Van Es gebouwde linkerpand werd tegen het rechterhuis aangebouwd en was iets ondieper.

De huizen kregen twee heel verschillende kelders mee.

Eigenaren/bewoners vanaf 1647.

Jhr. Daniël de Ridder van Groenestejn, heer van Rhijnesteijn, eigenaar-bewoner van 1647-1714.

De eerste eigenaar/bewoner van het linkerhuis is Daniël de Ridder van Groenestejn. Hij woont zelf in het huis; des zomers verblijft hij op kasteel Rhijnesteijn. Om elke vergissing uit te sluiten: Daniel was geen ridder; zijn achternaam was De Ridder.

De familie Van Groenesteijn. Daniël de Ridder van Groenesteijn was getrouwd met Isabella van Pallaes van der Sterre. Zijn geboortedatum, overlijdensdatum, de datum van zijn huwelijk, aantal en namen van zijn kinderen hebben we nog niet kunnen vinden, behoudens de volgende aantekeningen in het begraafboek:

- 'NN, kynt van Joncker Daniël de Ridder van Groenestejn, Sint Claes met 2 dienaars, Dom groot geluy - 26 februari 1644'.
- 'NN, misdracht dootgeboren kintgen van Joncheer Daniël de ridder Van Groenestejn, Claeskerk, 9 oktober 1649, sonder groeffbidding in de avont gebracht in de Claeskerk'.

Zijn echtgenote overlijdt in 1699: op 15 maart 1699 wordt aangifte gedaan van het overlijden van 'Sibilla Aldegunda de Ridder van Groenestejn-van Pallaes, huysvrouw van Daniel de ridder van Groenestejn tot Cothen, in de Brigittenstraat. Publiccluck uijtgevoert naar Cothen en aldaer begraven, 8 dragers, 4 knechts en wapen. Dom groot 2 uur. Zijn familie speelde een belangrijke rol in de geschiedenis van Utrecht.

Heer van Groenesteijn. Zijn titel ontleende hij aan een van oorsprong riddermatige hofstede gelegen aan de Langbroekerdijk in Langbroek (nu de gemeente Wijk bij Duurstede). Het was Jan, ridder van Groenestejn die in 1536 met dit goed werd beleend. Na diens overlijden in 1557, werd hij opgevolgd door zijn zoon Anthonis, die het huis met landerijen in 1568 overdeed aan zijn halfbroer, om zich in Utrecht te vestigen. Daar werd hij burger-hopman. In 1594 staat hij genoteerd als een van de riddermatige edelen die in het Sticht mochten jagen, hetgeen wellicht samenhang met

het feit dat de weduwe van zijn halfbroer Willem in 1593 Groenesteyn weer aan hem had overgedragen. Het was de oudste zoon van Anthonis, Dirk, die samen met zijn broer Cornelis, in 1601 het kasteel Rhijnestein te Cothen kocht. Genoemde Dirk heeft, na het overlijden van zijn vader, kasteel Groenestein herbouwd, waaraan het jaartal 1617 in het poortgebouw nog herinnert. Van kasteel Groenestein is niets meer over, behoudens het poortgebouw, dat nu een onderdeel is van het landgoed van de familie Van Lynden van Sandenburg.

Het poortgebouw van voormalig kasteel Groenestein met boven de ingang een 17de eeuwse gevelsteen met het wapen van De Ridder

Heer van Rhijnesteijn. Kasteel Rhijnestein ligt nu in de dorpskern van Cothen. Het is van oorsprong een middeleeuwse woontoren, gelegen aan de noordzijde van de Kromme Rijn. Toen vanaf 1536 de lijst van erkende ridderhofsteden werd opgesteld, was er al geruime tijd geen heer van Rhijnestein meer in de ridderschap van Utrecht vertegenwoordigd. Mogelijk werd Rhijnestein om die reden niet meer als zodanig erkend. In 1601 droeg Maria van Oostrum, weduwe van Johan van Hattum, Rhijnestein over aan haar zoon Jan van Hattum, gehuwd met Maria de Ridder van Walenburg. Op 2 april 1601 werd Jan ermee beleend, maar hij moest het zeer kort daarna, wegens een grote schuld, verkopen aan zijn schuldeisers, Dirk de Ridder van Groenesteyn en diens broer Cornelis. Uiteindelijk kwam het in bezit van Daniël de Ridder van Groenesteyn, die op 14 december 1647 met kasteel Rhijnestein werd beleend en zich vanaf dat moment dus ook Heer van Rhijnestein mocht noemen.

Jan de Beijer maakte in 1745 deze tekening van kasteel Rhijnestein

Op 25 maart 1646, dus vóór de aankoop van het huis in de Brigittenstraat, kocht hij op het 'Pleijn van Vredenborch aan de wall' twee huysinge annex, vermoedelijk bedoeld als belegging. Hij zal overigens eerder (vóór 1646) in Utrecht gewoond hebben, getuige de hiervoor vermelde aantekeningen in de begraafboeken.

Op 30 juni 1662 maakt Daniël voor notaris C. van Schuylenborch zijn testament ten behoeve van zijn kinderen op last van lijflicht ten behoeve van de langstlevende met benoeming van een voogd.

Er was de vooraanstaande families die indertijd geld bij elkaar hadden gebracht voor de nieuwe universiteit veel aan gelegen om bij wijze van tegenprestatie een vinger in de pap te houden van het beurzenbeleid. Waarschijnlijk moet het onderstaande in dit licht begrepen worden.

Op 15 maart 1669 maakt Daniël ten overstaan van eerdergenoemde notaris een aanvulling op zijn testament, waarbij wordt bepaald, dat zijn zoon Dirck Jan Albrecht na overlijden van zijn vader, tevens het patronaatschap verkrijgt over de toekenning van beurzen door Gerrit Anthonisz. van der Gonde gefundeerd en het executeurschap over de 'pieuze donatie' door Gerardt de Ridder van Groenestejn gefundeerd. Die laatste bepaling sloeg op de toekenning en het beheer van beurzen verstrekt aan studenten aan de Utrechtse universiteit.

Daniël draagt het pand in de Brigittenstraat op 9 mei 1714 over aan zijn oudste zoon, Dirck Jan Albrecht, 'dat al was overeengekomen bij extract opgemaakt te Reynesteijn op 2 september 1678 en bij deze heden geschiedt'.

Vervolgens wordt het pand door de andere zoon van Daniël, Willem Cornelis de Ridder van Groenesteijn tot Reijnesteijn op dezelfde dag, 9 mei 1714 verkocht aan de Utrechtse hoogleraar Rudolph (van) Leusden.

Het huis onder de familie De Ridder van Groenesteyn

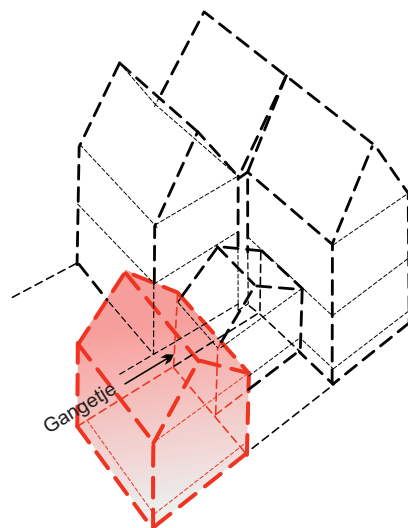
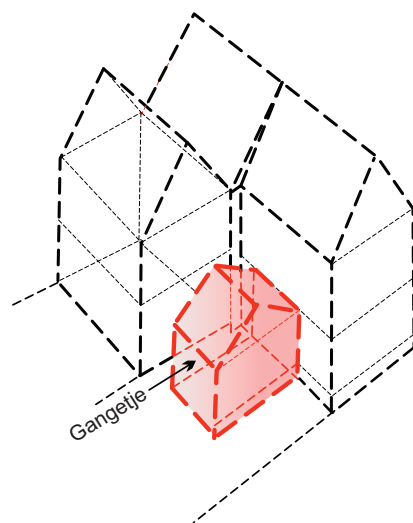
Als de eerste eigenaren, rond 1647, beide huizen in gebruik gaan nemen, zijn het nog eenvoudige eenbeukige dwarshuizen, zoals hiernaast schematisch afgebeeld. (Deze tekening laat de huizen zien aan de achterzijde). De eerste verandering is de bouw van de tweede beuk in de periode Van Beeck, zoals we hebben laten zien in het vorige hoofdstuk. In de jaren die daarop volgen worden de huizen in een aantal stappen uitgebreid, verbouwd en aangepast aan de wensen en mogelijkheden van de diverse eigenaren. Welke eigenaar verantwoordelijk is voor welke fase in dat veranderingsproces is in bepaalde grensgevallen niet altijd duidelijk vast te stellen.

De eerste eigenaren van het linkershuis, de familie de Ridder van Groenesteijn, hebben in de 75 jaren dat ze het huis in hun bezit hadden, daaraan veel veranderd. Begonnen werd, ca. 1680, met een klein en smal achterhuis, wel onderkelderd maar slechts met één bouwlaag en kap. Het stond op enige afstand van het achterhuis (de tweede beuk) van het rechterhuis. Bouwsporen laten zien dat in de zijmuur van de tweede beuk vensteropeningen en misschien wel een deur hebben gezeten. Dit kan de reden geweest zijn dat het achterhuis van het linkerpand zo gebouwd is, ten behoeve van de vereiste lichtval, dat er een gangetje tussen beide achterhuizen ontstond. Aan de andere zijde van het achterhuis was een plaatsje, dat heden ten dage nog bestaat. Op de helft van dit plaatsje heeft vele jaren een minder hecht bouwsel bestaan met een plat dak en met daarnaast nog een secreet.

Op het achterterrein werd een stal en koetshuis gebouwd. De exacte plaats hiervan is door gebrek aan aanwijzingen niet bekend, maar het valt aan te nemen, dat met name de stal (voor vier paarden) zoveel mogelijk van het woongedeelte verwijderd zal zijn geweest, tenzij het bijbehorende geurenpakket en vliegen toen tot de vanzelfsprekendheden van alledag behoorden. De bewoners van de Brigittenstraat die gebruik maakten van de Ridderhofstad moesten zich al in 1401 verbinden om de straat achter hun erven schoon te houden: wanneer zij een etmaal nadat zij daartoe 'gemaend waren niet en rumede noch scoen en make, soe verboerde dieghene daer dat ghebrec aen waer enen daghelicschen ban' (boete).⁵

Aan het eind van de periode Groenesteijn of in het begin van de periode Van Leusden, tussen 1690 en 1730, is nog een achterhuis gebouwd. De bouwtijd kan hier niet nauwkeuriger worden vastgesteld. Dit nieuwe achterhuis is een apart huis. Het heeft wel een bouwmuur gemeen met het kleinere achterhuis, dat nu dus een tussenlid geworden is, maar heeft geen interne verbinding met het huis aan de Brigittenstraat. Ook de vloerhoogte verschilt met het voorhuis. De zijwand van dit achterhuis ligt in lijn met de wand van het tussenlid aan de zijde van het gangetje. Hierdoor blijft het gangetje toegankelijk ondanks het achterhuis. Het lijkt meer georiënteerd op de Ridderhofstad. Ook de 'nette' vensterindeling in de achtergevel geeft de indruk dat deze gevel moest dienen als een zichtgevel vanuit de Ridderhofstad. Met welk doel het gebouwd is, blijkt nergens uit. Diende het voor verhuur of voor het personeel?

De eerste bouwactiviteit was het bouwen van een klein achterhuis.

Tegels in de kelder.

Het laatste is minder aannemelijk, omdat het toch vrij ruim van afmetingen was. Het had een grote kelder, die gezien de betegeling (17de eeuwse tegels met kinderspelen) gebruikt werd als keuken. Verder had het één bouwlaag en een kap.

Rudolph (van) Leusden, eigenaar-bewoner van 1714 tot 1762.

Van Leusden woont met zijn gezin een aantal jaren aan de Brigittenstraat. Later verhuist hij naar het Oudmunsterkerkhof.

Rudolph werd op 29 november 1671 in de Domkerk gedoopt als Rodolphus, zoon van Johannes Leusden en Elisabeth van der Nijpoort. Hij trouwde op 5 december 1699 met Johanna Abigaël van Werckhoven. Uit dit huwelijk werd een dochter, Elisabeth, geboren.

Het is niet verwonderlijk, dat Rudolph ging studeren aan de Utrechtse universiteit: zijn vader Johannes was daar hoogleraar.

Johannes van Leusden werd in 1647 meester der Vrije Kunsten en werd in 1649 beroepbaar als gereformeerd predikant. In 1653 volgde zijn benoeming tot hoogleraar in Utrecht. Johannes behoorde tot de kring van discipelen van Gijsbertus Voetius, die een belangrijke rol heeft gespeeld bij de oprichting van de Utrechtse universiteit in 1636.

Deze studie resulteerde in zijn aanstelling in 1703, als 32-jarige, als hoogleraar Genees-, Ontleed- en Wondheekunde aan dezelfde universiteit. Deze functie zou hij tot 1726 uitoefenen. Rudolph volgde zijn vaders voetspoor ook in politiek opzicht: hij behoorde tot de prinsgezinde partij.

Bij de overdracht op 9 mei 1714 aan Rudolph, wordt het huis in de Brigittenstraat als volgt omschreven:

‘aan de WZ van de Brigittestraat bij het Maliepoortje, huysinge voorsien met verscheijde camers en hoff, plaats, stallinge ende koetshuys, met staende en liggende platen, midsgaders met de schilderije in den schoorsteen in de woonkamer’, belast met een plecht van f. 3.000,- ten behoeve van Sr. Adriaan van Wijk.

Van Leusden zoekt een ander onderkomen. Ruim een jaar na de aankoop van het huis aan de Brigittenstraat, koopt Van Leusden op 14 november 1715 een groot huis met achtergelegen plaats en stalling aan het Domkerkhof met een uitgang op het Oudkerkhof, evenals het ernaast gelegen huis met poort.

In de Senaatszaal van het Utrechtse Academiegebouw hangt een geschilderd portret van Rudolph, in 1725 vervaardigd door de toen in Utrecht werkzame Johan George Colasius. Vermoedelijk is dit portret in eigen opdracht vervaardigd en later door hem als onderdeel van zijn privé-collectie, het zogeheten ‘Museum Anatomicum’ in 1728 aan de universiteit aangeboden.⁶

Het betreft hier het voormalig claustraal huis 'De Rode Poort'. Van 'De Rode Poort' zijn restanten teruggevonden in het pand Domplein 4 (nu onderdeel van de Muziekschool): onder meer een 'piscina' met wandschildering uit de eerste helft van de 14de eeuw, die in 1981 tot beschermd monument is verklaard. (Een piscina is een wasbekken waarin de priester vóór de liturgie zijn handen wast.)

In de jaren 1727 tot en met 1738 lezen we in meerdere notariële akten dat Rudolph deze panden aan het Domkerkhof of Oudkerkhof geheel of gedeeltelijk verhuurt. Hieruit zou kunnen worden afgeleid dat Rudolph en zijn gezin aanvankelijk het huis in de Brigittenstraat zelf bewoonden en dat hij pas later naar het 'Domskerkhof' is verhuisd. Blijkens het register van de Liberale Gifte woonde Rudolph met vrouw en kind en vier personeelsleden in 1747 op het Oud Munsterkerkhof, zoals het Domkerkhof ook werd genoemd. ('de Liberale Gifte' is een extra belastingheffing in 1747 ter financiering van de oorlog tegen Frankrijk). Daar is hij kennelijk blijven wonen tot zijn overlijden.

Buiten de hiervoor genoemde huizen, kocht hij in de jaren 1722 tot en met 1738 nog meer onroerend goed, met name hofsteden en percelen land in de omgeving van Hollandsche Rading, zeer zeker bedoeld als belegging. Later belegt hij in obligaties, waarvan de aan- en verkoop toentertijd via een notaris moest worden geregeld.

Rudolph was niet alleen wetenschappelijk werkzaam, maar vanaf 1726 ook 'geëligeerde Raad der Vergaderingen van de Staten 's Landts van Utrecht en wegens dezelve gecommiteerd in den Rade van Staten in 's Hage etc.' Bovendien was hij kanunnik van het Kapittel van St. Jan.

De echtgenote van Rudolph overleed op 31 juli 1760 op Beukensteijn aan de Achterwetering in Lage Vuursche en werd vandaar naar haar huis op het Domkerkhof overgebracht. Op 11 augustus 1760 werd zij begraven in de Buurkerk: 'gesonken; wapen gehangen f.24.-.- 16 ellen laken gescheurd.' Rudolph overleed enkele jaren later, op 3 november 1764. Ook hij werd begraven in de Buurkerk: 'gesonken; f.315.-.-; wapen gehangen f.24.-.-; 16 ellen laken gescheurd en 1 ½ uur geluid f.13.-.-. Het is wel vreemd dat Rudolph, als kanunnik, niet in de Janskerk werd begraven, maar misschien had men al de beschikking over een grafkelder in de Buurkerk.

Het huis in de periode Van Leusden. Zoals wij bij de bouwgeschiedenis van het huis onder de vorige eigenaar (de familie de Ridder van Groenesteyn) reeds aangaven, is het uitermate moeilijk om – in de tijd gemeten – bepaalde bouwactiviteiten aan de juiste bewoner toe te rekenen. De laatste uitbreiding aan het pand, de uitbreiding met een afzonderlijk achterhuis, zou wellicht ook onder Van Leusden kunnen hebben plaatsgevonden, maar dit lijkt ons niet juist. De periode waarin Van Leusden daadwerkelijk in het huis heeft gewoond lijkt vrij kort, hij is al geruime tijd hoogleraar, 43 jaar oud en heeft slechts één kind en een jaar later koopt hij een andere woning om daar later zijn intrek in te nemen. Deze overwegingen maken het aannemelijk dat tijdens 'de periode Van Leusden' het pand geen belangrijke verbouwingen of uitbreidingen heeft ondergaan. Eventuele huurcontracten voor het linkerhuis zijn helaas niet aangetroffen, zodat geen duidelijkheid valt te verkrijgen ook over de jaren dat Van Leusden daadwerkelijk het huis zelf heeft bewoond.

Jan Mulder, eigenaar-bewoner van 1762-1772.

Op 8 januari 1762 koopt Jan Mulder, kanunnik van St. Jan, het huis in de Brigittenstraat cum annexis van Van Leusden en diens dochter Elisabeth.

Interieurvondsten

Boven: de raadselachtige openingen die twee boven elkaar gelegen ruimten verbinden, soms met een luikje erin (rechtsboven), maar voor de laatste bewoning weggestuct (mid-denboven).

Links twee modellen sleutelstukken.

In een monument is weinig echt recht of haaks, maar deze deur spant de kroon (rechts).

Hoewel Agentia al in 1970 is vertrokken lag er nog een grote hoeveelheid afval van de leren-zolen fabricage in de kelder (linksonder).

Een verkenningstocht in de kelder met een sprankje zon door een raam geeft zicht op oude groene en oranje tegels. (rechtsonder)

De geboortedatum en -plaats van Jan Mulder hebben we nog steeds niet gevonden; ook ontbreken gegevens omtrent zijn ouders. Vermoedelijk is hij rond 1730 geboren in Rotterdam of de omgeving daarvan, gezien het feit, dat zijn eerste echtgenote daar werd geboren. Jan is op 7 juni 1751 in de Janskerk getrouwd met Hester Nieuwaerdt. Wie Hesters ouders waren, kunnen we wel in de stukken terugvinden: Hendrik Nieuwaerdt, in leven koopman in Rotterdam, gehuwd met Benjamina van Es. Op 1 mei 1753 laat Jan voor hem en zijn vrouw een testament maken, met de benoeming van de langstlevende tot voogd, voor zover kinderen aanwezig zijn.

Het gezin, dat dan op het Oudkerkhof woont, krijgt drie kinderen, te weten zoon Nicolaas Hendrik Mulder, gedoopt op 17 juni 1753 in de Janskerk, dochter Cornelia Benjamina Mulder, gedoopt op 17 oktober 1756 in de Domkerk en dochter Lambertina Mulder, die op 13 september 1758, eveneens in de Domkerk wordt gedoopt.

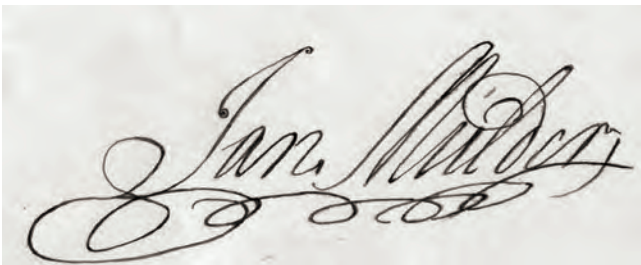
Verwarrend veel 'Jan Mulders'. Het onderzoek naar het doen en laten van deze persoon is verre van eenvoudig: het Utrechts Archief bezit meer dan 100 akten van Utrechtse notarissen, opgesteld in de periode 1730 tot en met 1810, waarin ene Jan Mulder een rol van betekenis heeft gespeeld.

Al zoekende in de verschillende soorten van akten leek het er op, dat 'onze Jan' een dubbelganger had, maar het lag anders: naast de kanunnik Jan Mulder was sprake van een koopman met dezelfde naam en of dit niet voldoende was, doemde nog een derde Jan Mulder op, een huismeester van het Leeuwenburggasthuys of Pestgasthuis. In de genoemde periode was het kennelijk gewoonte om slechts bij uitzondering, naast de naam van de betreffende persoon, ook zijn beroep en adres binnen Utrecht aan te geven. Bij de akten van Jan Mulder, verleden voor 43 Utrechtse notarissen, werd veelal volstaan met de vermelding 'Jan Mulder, mij, notaris bekend'. Je gaat je dan wel afvragen, of het hier gaat om een persoon die zo bekend is als 'de bonte hond', dan wel om een zo goede en regelmatige opdrachtgever van de notaris dat met vermelding van alleen de naam kon worden volstaan.

Bestudering van alle akten, van de inhoud en ook van de ondertekening daarvan, heeft uiteindelijk toch tot een bevredigend resultaat geleid: 63 akten blijken tot de kanunnik Mulder herleidbaar. Daaruit is overigens niet duidelijk geworden hoe deze Jan Mulder de kost verdiende vóór hij kanunnik werd en in de tijd waarin hij geen kanunnik meer was. Wel geeft hij in een notariële akte aan dat hij niet alleen kanunnik is, in het Capittel van St. Jan, maar ook hoogheemraad in de 'Leckendijk Bovendams'.

De omvang van het jonge gezin maakte kennelijk de aankoop van een groter huis wenselijk. Daarnaast wilde Mulder mogelijk beschikken over een stalling en koets-

De handtekening van Jan Mulder zoals we die onder diverse akten aantreffen.

huis. Het huis van Van Leusden bracht in 1762 uitkomst: 'huysinge, plaats, hoff, stal-ling en koetshuys NZ Brigittestraat by het Maliepoortje'. De koopsom bedraagt 'Vier Duysend Caroly guldens van xx stuyvers 't stuk eens geld (contant) voor den koper'. Jan heeft dat bedrag mogelijk niet beschikbaar: de verkopers, professor Leusden en zijn dochter Elisabeth, als erfgenamen van zijn echtgenote respectievelijk haar moeder, accepteren, ondanks hun voorwaarde om het bedrag contant te ontvangen, een schuldbekentenis van 4.000 gulden tegen drie procent rente.

Omstreeks 1771 komt de echtgenote van Jan te overlijden; over de juiste datum, de plaats alsook de wijze van begraven tasten we in het duister. Vermoedelijk is zij bijgezet in een familiegraf elders in ons land.

Jan besluit daarop tot verkoop van zijn huis in de Brigittenstraat, dat hij op 17 januari 1772 overdraagt aan mr. Johan Thomas van Oorschot, waarop hij zelf verhuist naar een huis aan de 'Runnebaan' (westelijk deel van de Nieuwegracht tussen Hamburgerstraat en Trans).

Weer een testament. Op 6 februari 1775 maakt Jan een uitvoerige aanvulling op het hiervoor genoemde testament, die een inlijkke geeft in zijn vermogen en zijn zorg over zijn kinderen:

'Jan Mulder, oudcanonicq in den Capittule van St. Jan mitsgaders oud-Hoogheemraat van den Leckendijk Bovendams verklaart aan ieder van zijn kinderen vrij te legateren zodanige vicarijen, lijfrenten en contracten van overleving als zijn Ed. ten lijve van ieder derzelve heeft gekogt en gestelt off nog voor zijn overlijden zal aankopen off doen stellen. ('contracten van overleving' zijn een soort beleggingsfondsen in obligaties.) Voorts verklaarde comparant aan zijn zoon, de heer Mr. Nicolaas Hendrik Mulder, advocaat voor de resp. Hoven van Justitie in Holland en Utrecht te prelegateren maken en bespreken zijn Bibliotheecq, met alle de boeken, papieren, boekekasten en 't geen daartoe behoort, item alle de familiepapieren, schilderijen en portretten en eijndelijk al het goud en silver linnen en wolle kleederen ten lyve van hem en haar comparant gediendt en behoort hebbende; aan zijn twee dogters off de langstlevende desere, de gouden en zilveren sieraden enz. van zijn overleden huysvrouw Hester Nieuwaerd nagelaten'.

Hoe het verder ging met Jan Mulder. Op 23 februari 1781 legt Jan huwelijksvoorwaarden vast tussen hem en zijn tweede echtgenote Johanna Geertruyda van Oort, weduwe van Lambertus Keer, in leven kanunnik van St. Pieter. Zij heeft een meerderjarige zoon, Abraham Keer, kanunnik van Oudmunster en Hoogheemraad van de Leckdijck Bovendams. Het huwelijk heeft plaats op 30 april 1781, hetgeen aanleiding was om enkele weken eerder (11 april 1781) het moederlijk erfdeel van de eerste vrouw van Jan met de erfgenamen nader te regelen.

Uit dit stuk komt naar voren dat zijn zoon mr. Nicolaas Hendrik Mulder inmiddels is gehuwd met Anna Rebecca van Haansbergen en dat dit echtpaar in Den Haag woont. Dochter Lambertina Mulder is gehuwd met mr. Rutger Bondam, auditeur-militair; zij wonen in Kampen. Dochter Cornelia Benjamina Mulder is ongetrouwd en woont nog steeds in Utrecht, mogelijk bij haar vader.

Opnieuw maakt Jan een aanvulling op zijn eerdere testament.

Op 2 mei 1782 treft hij een nadere regeling met zijn zoon Nicolaas Hendrik en dochter Lambertina, waarbij wordt bepaald dat de kleinzoon Jan Hester Mulder, zoon van Nicolaas Hendrik, die naar de beide grootouders werd vernoemd, een pillegift (doopgeschenk) van 150 gulden krijgt. Ook zoon Nicolaas Hendrik blijft inmiddels

kanunnik van St. Jan te zijn. Het voorgaande testament wordt nog aangevuld met een zinsnede waaruit blijkt dat de erflater echt iedereen gelijk wilde bedelen:

'daar onder mede begrepen zijn Heer comparant goud zakhorloge en zulks tot een equivalent voor en in plaetse van de Juwelen, Paerlen, goud, zilver, kleynodien benevens de zijd wolle en linne klederen door wijlen zijn comparants overleden huysvrouw Hester Nieuwaert nagelaten, welke door comparant tusschen zijn dochters zijn verdeelt'.

Dat horloge is met andere woorden in zijn eentje evenveel waard als moeders sieraden en lijffgoederen die tussen de dochters werden verdeeld.

De echtscheiding tussen dochter Lambertina en haar man, mr. Bondam, geeft Jan aanleiding om op 1 november 1785 een codicil op te stellen met nadere bepalingen omtrent de erfstelling op zijn dochter.

De tweede echtgenote van Jan overleed op 9 maart 1788 ; zij werd begraven in de Nicolaïkerk op 21 maart 1788: 'gezonken'. Uit de zinsnede 'boeten geaccordeert voor f.70.--' in het begrafenisregister begrijpen we dat de begrafenis buiten de voorgeschreven tijd heeft plaatsgevonden (een statussymbool) en dat daarvoor aan de kerk een extra bijdrage was verschuldigd. Jan woonde toen op de Kromme Nieuwegracht.

Jan zelf is op 22 oktober 1802 in zijn woning aan de Runnebaan overleden; hij werd op 28 oktober 1802 begraven in de Janskerk, 'gesonken, met een swarte kist in een eige kelder, helft Kerke Regt f.6.--'

Jan Mulder koopt en verkoopt. Mulder is ongetwijfeld een vermogend man geweest getuige zijn aan- en verkopen van onroerend goed tussen 1752 en 1797.

Hij kocht behalve het huis aan de Brigittenstraat:

- 1752: 'hofstede met boomgaartje en 2 mergen weylands, 6 mergen bouwland te Maartensdijk; 17 mergen zoo bouw als weyland' in Maartensdijk (Hollandsche Rading); '10 mergen 166 roeden zoo bouw als weyland' in Nieuweeetering;
- 1755: 'huysinge NZ Heerestraat' ('huyzinge met zijn behangsels') dat Mulder vermoedelijk voor eigen gebruik had gekocht, doch waarvan hij de bestaande huur moest gedogen.
- 1763: 'hoff off tuyn met een speelhuysje, groot 50 roeden; zz Maliebaan in de tweede steeg'. Dit wordt in 1774 weer van de hand gedaan.
- 1797: 'huyzinge met thuyen en plaats, wz Oudegragt tusschen de Geertebrugge en Smebrugge en huyzinge cum annexis.'

Hij verkocht:

- 1764: 'een huysinge, erve en grond met kamer of woning nz Oudkerkhof' waarvan de aankoopdatum niet bekend is.
- 1796: 'zeekere schoone groote en weldoortimmerde huyzinge, erve en grond staande binnen de stad Utrecht aan de Noordzijde van de Heerestraat, strekkende voor van de straat tot agter aan de gemene gang uitkomende in de Jerusalemsteeg, bij de Heer Normandie van Schalkwijk in huur gebruikt tot primo mey 1796'.

Jan verhuurde niet alleen de hiervoor genoemde huizen, maar huurt er zelf een paar, zoals een 'huysinge met annex koetshuys en thuyen aan den Vaartschen Ryn' (1776). Verder is hij deelnemer in de koffieplantage 'Utrecht' in Suriname, die in

1792 moest worden geliquideerd, vermoedelijk vanwege teruglopende inkomsten. Daarnaast had hij inkomsten uit effecten en renten uit hoofde van uitgeleende gelden.

Het huis onder Jan Mulder. Er zijn geen aanwijzingen dat Mulder wijzigingen heeft aangebracht in het huis of de overige bebouwing op het erf.

Mr. Johan Thomas van Oorschot, eigenaar-bewoner van 1772-1783.

Op 17 januari 1772, na het overlijden van zijn eerste vrouw, verkoopt oud-kanunnik Jan Mulder het huis in de Brigittenstraat aan Mr. Johan Thomas van Oorschot, 'Heere van Bunschoten, mitsgaders Raad in den Vroedschap van de stad Schoonhoven, voor de 'somme vijff Duysent seven hondert guldens tot XX stuyvers 't stuk vrij geld voor de verkoper'.

De omschrijving is: 'zeekere huysinge, met zijn plaats, hoff, stallinge en koetshuys NZ van de Brigittestraat, digte by het Maliepoortje, van de selve strate tot agter aan de Ridderhofstede.'

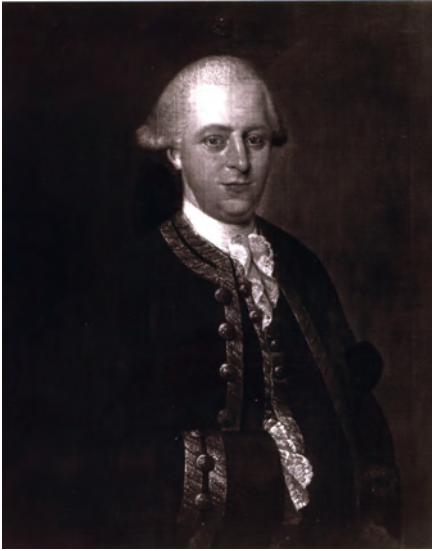
Van Oorschot werd op 1 november 1731 gedoopt in de Hoogduitse Kerk te 's-Gravenhage, als Johannes Thomas, zoon van Joseph van Oorschot en Johanna Meusel.

Joseph van Oorschot en Johanna Meusel waren een jaar eerder, op 12 oktober 1730 getrouwd te Dordrecht, de woonplaats van de bruid. Zowel bij de doop als bij het huwelijk was Sija Pluijm, moeder van Johanna en weduwe van Hendrik Meusel als getuige aanwezig; Meusel was vermoedelijk van Duitse afkomst, hetgeen de keuze voor de Hoogduitse Kerk zou kunnen verklaren.

Johan Thomas is jurist en ook oud-raad in de vroedschap van de stad Schoonhoven als hij op 3 september 1768 te Utrecht – met attestatie van Schoonhoven om in de Franse kerk te trouwen⁷ – in het huwelijk treedt met de dan 22-jarige Anna Lucia Cramer van Veeren. Zij werd geboren in 1746 te Amersfoort, als dochter van Mr. Jacob Cramer van Veeren, schout van Bunschoten gedurende de jaren 1745-1749, en diens echtgenote Judith Elisabeth Loogen. Voorafgaande aan het huwelijk werden op 9 augustus 1768 ten overstaan van de Utrechtse notaris C. de Wijs, huwelijksvoorwaarden vastgelegd; de bruidegom wordt daarbij terzijde gestaan door zijn vader. In deze akte wordt de langstlevende tot voogd benoemd en wordt tevens de inbreng van de partijen inzake onroerende goederen beschreven: verschillende hofsteden of boerenwoningen en een groot aantal percelen bouw-, wei- en hooiland.

Voor Anna Lucia was dit al haar tweede huwelijk; zij was eerder gehuwd met mr. Matthias Bosch, die overleed in 1767. Uit dit huwelijk werd op 16 december 1767 een dochter geboren: Anna Geertruyda Jacoba Bosch. Johan Thomas - een voor die tijd redelijk oude vrijgezel - heeft dus meteen een dochtertje van bijna 9 maanden. Daar bleef het bij.

Portretten. In de kringen waartoe Johan Thomas en Anna Lucia behoorden, was het gebruik zichzelf door vooraanstaande schilders te laten portretteren. Zo'n portret werd ook wel ten geschenke gegeven. Zo ook bij dit echtpaar: August Christian Hauck schilderde hun pendant-portretten met vermelding van hun trouwjaar. Het formaat is 78 x 64 cm.

Het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie te Den Haag (RKD) geeft bij deze portretten de volgende omschrijving:

Johan Thomas van Oorschot: 'Staartpruik met grote strik. Groene kraagloze rok en vest, afgezet met goudgallen. Kant en jabot en mouw. Steek onderlinkerarm. Rechterhand in vest.'

Anna Lucia Cramer van Veeren: 'De haartooi en de oorhangers herkent men op het portret van haar moeder. Hooggekapt haar met drie diamanten haarsieraden. Diamanten oorhangers. Halsband met juwelen. Parelcollier met diamanten. Gedecolleteerde japon met kanten ruche langs het decolleté en strik voor de borst en op mouwen. Kant en mouw. Linkerhand zichtbaar met diamanten pinkring en parelarmband. Draperie over rechterarm.'

We weten niet wie opdracht heeft gegeven tot het schilderen van die portretten. Mogelijk is dat de grootvader van Anna Lucia geweest, Jan van Veeren, die al in zijn testament van 14 juni 1745, de ambachtsheerlijkheid van Bunschoten en enkele percelen land voor zijn kleindochter had bestemd. Misschien zag hij zijn kleindochter graag als ambachtsvrouw van Bunschoten. Die wens ging dan pas later in vervulling, want de ambachtsheerlijkheid wordt in 1773 gekocht door Johan Thomas; hij werd daardoor Ambachtsheer van Bunschoten, Spakenburg en Dijkhuizen. In datzelfde jaar wordt een aantal onroerende goederen verkocht, onder meer land onder Ankeveen, voor turfwinning, en land onder Nederhorst. Over de ambachtsheerlijkheid staat een en ander in bijlage I.

Op 16 december 1773 maakt Johan Thomas een nieuw testament, waarin zijn vrouw de voogdij krijgt over eventuele kinderen.

Anna Lucia gaat scheiden. Uit de stukken die bewaard zijn gebleven bij de Utrechtse notarissen valt niet op te maken waarmee Johan Thomas zijn dagen vulde. Met ruzie maken? Het huwelijk tussen dit echtpaar loopt in ieder geval op de klippen. Op 9 oktober 1778, Johan Thomas is dan 47 jaar, wordt een scheiding van tafel en bed vastgelegd in een notariële akte, waarin wordt geconcludeerd dat 'sedert eenigen tijd tusschen dezelve conthorale (echtgenoten) verscheidene discrepantien en oneenigheden zijn ontstaan die aanleiding gegeven hebben tot verflauwing van de liefde en genegenheid welke tusschen echtelieden behoorde plaats te hebben.'

Bij de boedelscheiding op dezelfde dag werd de waarde van het pand in de Brigittenstraat 'met onderling genoegen' gesteld op f.10.000,--.

Overige zaken, die betrekking hebben op het pand en het gebruik daarvan, werden afzonderlijk gewaardeerd, te weten drie paarden f. 600,-, de koets f. 400,- en een toerwagen f. 200,-. (een toerwagen is een rijtuig dat gebouwd en ingericht is voor langere afstanden)

Na de verdeling bedraagt het vermogen van Anna Lucia, afgerond, f. 32.775.- en van Johan Thomas, ook afgerond, f. 25.308.-

Anna Lucia maakt een nieuw testament. Anna Lucia laat onmiddellijk op 16 oktober 1778 een nieuw testament maken, waarin zij haar dochter Anna Geertruyda Jacoba Bosch, geboren in 1767, benoemt tot haar erfgename, de advocaat Cornelis de Wijs tot executeur en haar stiefvader Gijsbert Reitz tot voogd. Dit testament wordt op 24 december 1782 belangrijk uitgebreid:

'Heden de 24e december 1782 verschenen voor mij, mr. Joan Frederik Gobius Junior, Notaris 's Hoofs van Utrecht etc. en Vrouwe Anna Lucia Cramer van Veeren, vrouwe van Bunschoten, gesepareerde hujsvrouw van den Heer Mr. Johan Thomas van Oorschot, woonachtig binnen deeze stad, mij notaris bekend, wel eenig sints zwak van Lichaam, dog haar verstand en uitspraak volkomen magtig, als ons klaarlijk bleek, dewelke verklaarde voornemens te zijn over haar tijdelijke goederen te disponeeren, alvorens uit kragte van den Octroije bij de Vrouwe comparante van den Ed. Hove van Utrecht geïmpetreed, revoceerende en casseerende alle Testamentaire en andere actens, kragt van uiterste wille hebbende door de comparante bevorens gepasseerd, en specialijk de Testamentaire dispositie op den 16 October 1778 voor mij notaris en getuijgen verleeden..... .

In dit testament legateert ze sommen geld en uitkeringen aan zeven begunstigen, waaronder haar ex-echtgenoot Johan Thomas van Oorschot, die levenslang jaarlijks f. 400.- (boven een reeds eerder vastgestelde uitkering van f. 600.-) krijgt toebedeeld. Haar dochter Anna Geertruyda blijft enige en universeel erfgename. Het lijkt op het eerste gezicht vreemd dat Anna Lucia haar rijke ex levenslang een jaarlijkse toelage van in totaal f. 1000.- uitkeert. Mogelijk gaat het hier om compensatie voor derving van inkomsten uit de ambachtsheerlijkheid Bunschoten.

Het is duidelijk dat zij haar einde voelde naderen: op 6 februari 1783 overleed zij te Utrecht, op 37-jarige leeftijd met achterlating van haar 15-jarige dochter Anna Geertruyda Bosch. Het huis in de Brigittenstraat wordt geveild.

Johan Thomas naar Damvecht. Mocht u zich afvragen hoe het verder ging met Johan Thomas, dan kan worden vermeld, dat hij in 1787 in de Nederduitsch Hervormde Kerk in Nijmegen in het huwelijk trad met Antonia Wilhelmina Molensteen, met wie hij de buitenplaats Damvecht betrok. Deze buitenplaats, gelegen in Hinderdam (onder Nederhorst den Berg) werd rond 1731 gebouwd. Na het overlijden van Barend van Loo, de toenmalige eigenaar, bleek de schuldenlast dermate groot, dat de buitenplaats in 1784 in het openbaar moest worden verkocht. Koper was Johan Thomas van Oorschot. Johan Thomas en zijn echtgenote overlijden beiden op 8 oktober 1798 (een ongeval?). Op 22 december 1798 wordt de buitenplaats geveild en is een aantal jaren in het bezit van een familie Prins. In 1827 volgt weer een veiling; in 1828 wordt Damvecht afgebroken.

Mr. Krijn Hoogeveen, eigenaar-bewoner van 1783-1807

Op 17 juni 1783 wordt op bovengenoemde veiling het huis verkocht aan Krijn Hoogeveen, een zoon van Cornelis Hoogeveen en Hendrina Johanna Sanderson, die op 15 augustus 1758 te Loenen waren getrouwd. Zijn geboorte- en overlijdensdatum hebben we nog niet gevonden.

Mr. Krijn Hoogeveen trouwde op 7 november 1780 in de Catharijnekerk te Utrecht met Maria Elisabeth Boursse. Maria Boursse is een dochter van Rutger Boursse en Susanne Cornelia Boursse. Ze werd op 4 juli 1760 in de Oude Kerk te Amsterdam gedoopt. Uit dit huwelijk werden tien kinderen geboren:

1. Cornelis, gedoopt in de Geertekerk op 28 oktober 1781; hij trouwt op 4 augustus 1811 te De Rijk met Maria Bek; hij overlijdt in 1818.
2. Susanna Cornelia, gedoopt in de Catharijnekerk op 30 november 1783; ze trouwt op 23 juni 1804 te Utrecht met Jan Rijser Janzn.
3. Hendrina Johanna, gedoopt in de Catharijnekerk op 26 juni 1785.
4. Rutger, gedoopt in Loenen op 1 juli 1787; hij overlijdt ongehuwd in 1860.
5. Krijn, geboren op 8 maart 1789 en op 15 maart 1789 in de Domkerk gedoopt; hij trouwt op 15 december 1816 te Muiden met Martha Kinnema van Scheltinga Nering Bögel (geboren te Leeuwarden in 1788); hij overlijdt in 1869.
6. Joris, geboren op 1 april 1790, op 5 april 1790 gedoopt in de Domkerk.
7. Jacob, geboren te Loenen op 15 april 1792.
8. Maria Elisabeth geboren te Loenen op 8 februari 1796.
9. Johanna Adriana Geertruy, geboren op 2 februari 1798 en in de Domkerk gedoopt op 4 maart 1798; zij overlijdt in 1799.
10. Adriaan, gedoopt op 19 oktober 1800 in de Domkerk; hij trouwt op 24 mei 1835 te Benschop met Johanna Maria Monnik. Hij overlijdt in 1882.

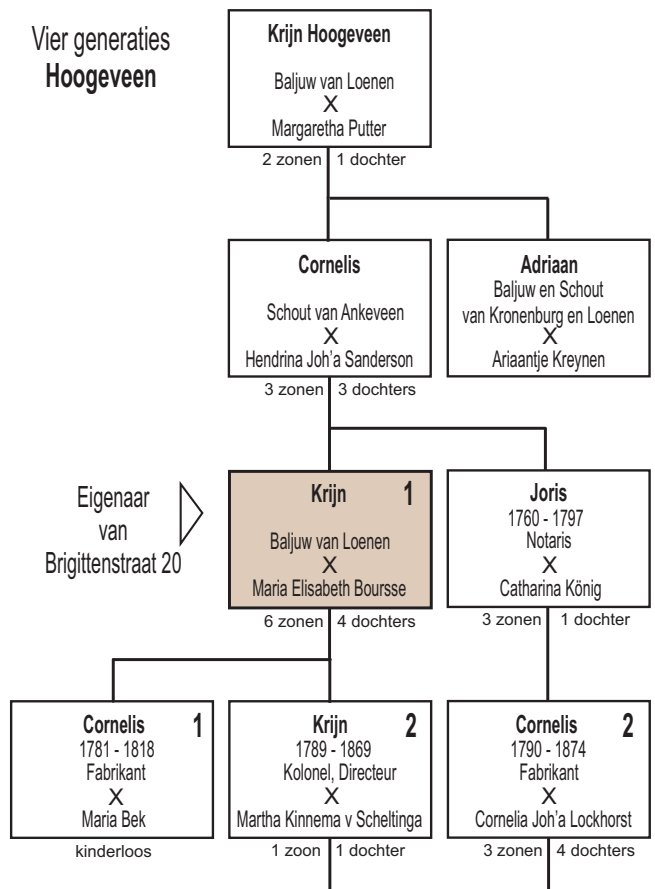
Krijn was baljuw van de beide Loosdrecht en Mijnden. Een baljuw vertegenwoordigt de landsheer in diens rechtsgebied en is belast met vervolging van wetsovertreders. Op mr. Krijn is het gezegde 'De appel valt niet ver van de stam' zeker van toepassing: zijn vader en grootvader bekleedden ook belangrijke publieke functies, zoals hieronder nader beschreven wordt.

Zijn vader Cornelis was een vooraanstaand persoon als baljuw van Loenen en Kronenburg, schout van Ankeveen (1764) en Hoogheemraad van Zeeburg en Diemerdijk. Zijn schoonvader, Johannes Sanderson, was eerder schout van Loenen.

De grootvader van mr. Krijn, eveneens Krijn gehehen, had een soortgelijke functie vervuld: hij werd in 1756 door de Heer van Kronenburg benoemd tot stadhouder en griffier der lenen; door de Vrouwe van Kronenburg werd hij in 1791 aangewezen als baljuw, schout en gadermeester van Loenen. In de functie van secretaris van Kronenburg schreef hij 'De annotatiën geschreven van de opmaakinge wgens 't geslagt en huysen van Croonenburg tot Loenen aan d'riviere d'vecht'.

Mr. Krijn werd ook voor andere zaken ingeschakeld dan die voortvloeiden uit zijn functie als baljuw, wellicht omdat hij ook jurist is. In een notariële akte van 16 november 1797 wordt mr. Krijn Hoogeveen, schout van Loenen, aangewezen voor het stellen van nieuwe erfpaatsvoor-

Vier generaties Hoogeveen

De namen rondom Krijn; respectievelijk grootvader, vader, broer en zoon.

waarden. Hij is onder andere betrokken bij de afwikkeling van nalatenschappen en bij de verkoop van onroerende zaken.

Zo valt te lezen in een advertentie in de Amsterdamse Courant van 14-01-1792:

Te Huur of te Koop, om tegens primo Mey aanstaande, of eerder te aanvaarden: Een BUITEN-PLAATSJE, genaamd ZOETE RUST, zynde zeer geschikt voor een Zomer- en Winter Verblyf, bestaande in een Huizinge, voorzien van vier Beneden-Kamers, allen Behangen, vier Boven-Kamers, waarvan twee Behangen, ruime Zolders, voorts een extra ruime Keuken met alle vereischte Commoditeiten, groote Kelders, naast de Huizinge een Stallinge voor vier Paarden, agter de Huizinge een Tuin, en aan de Vecht een Tuin en Schuiten-Huis, staande en gelegen onder Stichts-Loenen, in 't best van 't Dorp. Nadere informatie te bekomen te Loenen by den Bailluw Mr. KRYN HOOGEVEEN, te Amsterdam by den Makelaar JACOB HENDRIK DE RIDDER, en te Utrecht by JORIS HOOGEVEEN, Secretaris te Loenen

Op 21 juni 1783 koopt Krijn Hoogeveen op een openbare veiling, die gehouden werd op verzoek van de erven van Anna Lucia Cramer van Veeren:

'een huizinge met thuyt, plaets, koetshuys en stallinge en koetsierskamer, NZ Brigittenstraat digt by de Maliepoort'.

Over de koopsom wordt door notaris J.F. Gobius jr slechts vermeld: *'dat de koop- en randsoenpningen daarvoor beloofd, tot genoegen voldaan en betaald zijn volgens quitantie'.* We weten het bedrag dus niet, hetgeen zou kunnen betekenen, dat vóór de veiling een onderhandse verkoop heeft plaatsgevonden.

Alles voor de kinderen? Verkoop stal en koetshuis. Lenen. Mr. Krijn was kennelijk niet goed bij kas, want op 13 juli 1791 verkoopt hij de stal en het koetshuis, behorende bij zijn huis in de Brigittenstraat, aan Mr. Daniël Gerard van der Burgh, kanunnik van het Domkapittel, die schuin achter hem woonde (nu Oude Kamp 12), voor een bedrag van 2.399 gulden. Het verkochte wordt als volgt omschreven:

' - - - streckende uit de Ridderhofsteede tot agter met de mestbak welke aan dit gekogte meede behoord tegen de thuyt van den heer verkooper, zullende door de heer kooper ten zynen kosten een muur worden gemetzeld.

Deze verkoop bood misschien een oplossing voor een acuut geldprobleem, maar zal de verkoopprijs van het huis niet ten goede zijn gekomen. Dat konden we niet verifiëren. Zou mr. Krijn overigens geen paard en koets meer nodig hebben gehad, of zou hij gebruik hebben gemaakt van de voorzieningen die zijn vader, Cornelis, had gekregen, toen deze in 1785 een huis met stal en koetshuis kocht in de Lange Nieuwstraat?

Op 13 mei 1795 leent Krijn een bedrag van 3.000 gulden tegen vijf procent rente van Dirkje Zuyderweert, weduwe van Cornelis van Cuylenborch, waarvoor een plecht (hypotheek) op zijn huis wordt gevestigd.

Krijn moet ook zijn oudste zoon Cornelis bijstaan, als deze in de handel wil gaan. Via notaris Gobius jr. wordt op 27 april 1802 een overeenkomst van 'een compagnieschap van negotie in cement, kalk, stenen, tegels, pannen, loot, snuif en zoo voorts' onder de naam Hoogeveen en Compagnie gevestigd te Utrecht, buiten de Weerdpoort. Deelnemers in deze onderneming zijn de dan minderjarige Cornelis Hoogeveen en Justus Hendrik Lodewijk d'Aulnis, beiden terzijde gestaan door hun ouders: hun vader, resp. mr. Krijn Hoogeveen en Frederik Herman d'Aulnis. De grond en de gebouwen werden in de Lauwerecht gekocht voor 5.000 gulden; het bedrijfskapitaal bedroeg 21.000 gulden. De benodigde investeringen werden vermoedelijk niet door de nieuwe ondernemers uit eigen vermogen betaald: vader mr. Krijn was bereid huizen en grond in en rondom Amsterdam in onderpand te geven voor leningen. Zoon Cornelis leent in 1802 een bedrag van f. 8.000,- van

Hendrik Nicolaas Tonis, onder borgstelling van zijn vader. Het jaar is nog niet om als vader Krijn zelf op 13 december 1802 van eerdergenoemde Tonis nog eens f. 6.800,- moet lenen. Als onderpand dienen de onroerende goederen uit de nalatenschap van zijn oom Adriaan Hooegeveen, bij leven baljuw en schout van Kronenburg en Loenen, en overdracht van actief (baten) uit de nalatenschap van zijn schoonvader Rutger Boursse.

Op 24 januari 1804 moeten de moeder en schoonmoeder van mr. Krijn een borgstelling afgeven voor de uitoefening door Krijn van het gadermeesterambt van Hoogland en Emmiklaar, alsook voor De Haar ten behoeve van J.J. van Zuylen van Nijveld en van het gadermeesterambt van Deist, De Haar en Zevenhuizen, ten behoeve van Matthijs Straalman.

Faillict. Zijn financieel beleid krijgt een fatale afloop. Mr. Krijn Hooegeveen, een man van orde en gezag, blijkt niet in staat zijn zaken naar behoren te regelen. Hij wordt op 10 oktober 1806 failliet verklaard. In belangrijke kranten, onder meer in de 'Oprechte Haarlemse courant' van 14 oktober 1806, werd dit feit wereldkundig gemaakt:

'Die iets te pretenderen hebben van, verschuldigd zijn aan, of eenige Goederen onder zich berustende hebben, behorende tot de geabandonneerde boedel van Mr. KRIJN HOOGEVEEN, gelieven daarvan opgave, betaling en afgifte te doen, ten Kantore van de aangestelde Curateurs Philip Christian Popp of Pieter Adriaan van Schermbeek, beide Procureurs binnen Utrecht.'

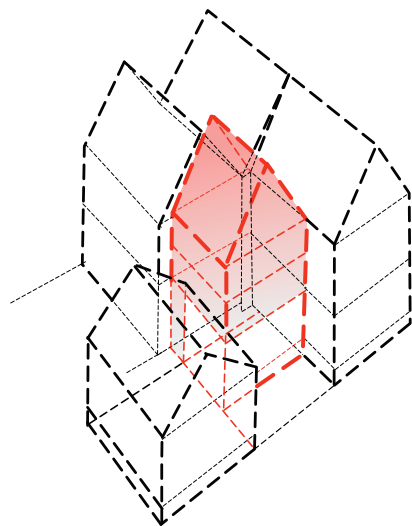
Uit hoofde van dit faillissement volgde begin 1807 een openbare verkoop van zijn woning in de Brigittenstraat. Volgens een aantekening in de registers van de rechtbank, werd het faillissement op 5 juli 1808 beëindigd.

Het heeft er alle schijn van, dat mr. Krijn 'te veel hooi op zijn vork heeft genomen', door de nodige investeringen in onroerend goed, in afwachting van het vrijkomen van enkele nalatenschappen, en daarnaast door de financiële ondersteuning aan zijn zoon Cornelis. Het is ook niet uitgesloten dat Krijn het gezin van zijn jongste broer Joris Hooegeveen, notaris van 1792-1797, moest bijstaan toen deze, na het overlijden van zijn vrouw in het kraambad, twee jaar later zelf overleed met achterlating van vier kinderen in de leeftijd van 2 tot 7 jaar.

Loodwitfabrieken C. Hooegeveen en G. Greve. Het zou Krijn Hooegeveen beslist goed hebben gedaan om te weten dat de geldelijke steun aan zijn zoon Cornelis mede de grondslag vormde van een bekend Utrechts bedrijf: de Loodwitfabrieken C. Hooegeveen en G. Greve. Diverse nazaten van Krijn Hooegeveen hebben in dit bedrijf emplooi gevonden. De geschiedenis van dit bedrijf dat 160 jaar in Utrecht actief is geweest, past eigenlijk niet in dit SteenGoed maar is te interessant om gewoon weg te laten: het krijgt een plaats in een van de komende uitgaven van SteenGoed.

Het huis onder Krijn Hooegeveen.

In de periode 1750 tot 1790 wordt het kleine achterhuis, het zgn. tussenlid, opgehoogd met twee, vrij lage verdiepingen. Met de meeste waarschijnlijkheid wordt dit gedaan in de periode van Krijn Hooegeveen. Een periode waarin zijn gezin met 9 kinderen wordt uitgebreid en waarin dat gezin dus duidelijk meer ruimte nodig had. Tegelijk met de ophoging wordt het kleine achterhuisje ook verbreed en tegen het achterhuis van het rechterhuis aangebouwd, waarbij het gangetje wordt opgeofferd.

Jkvr. Anna Geertruyda Jacoba Bosch, ambachtsvrouw van Bunschoten, Spakenburg en Dijkhuizen en professor Gabriël van Oordt, eigenaren-bewoners van 1807-1829.

Door het faillissement van Krijn Hoogeveen moest het huis aan de Brigittenstraat worden geveild. Koper wordt Anna Geertruyda Jacoba Bosch, de dochter van Anna Lucia Cramer van Veeren, die een deel van haar jeugd in dit huis heeft doorgebracht. Over Gabriël van Oordt wordt uitgebreider geschreven enige bladzijden verder.

Gedurende de periode 1772-1783 werd het huis in de Brigittenstraat bewoond door mr. Johan Thomas van Oorschot met zijn echtgenote Anna Lucia Cramer van Veeren en haar/hun dochter Anna Geertruyda Jacoba. Deze dochter verhuist na het overlijden van haar moeder van de Brigittenstraat naar het huis van haar voogd Gijsbertus Reitz aan de Nieuwegracht, maar het huis aan Brigittenstraat is haar kennelijk dierbaar zoals uit het vervolg zal blijken.

Het eerste huwelijk van Anna Lucia. In dit verband is het goed iets meer te vertellen over de periode waarin Anna Lucia in eerste echt was gehuwd met Mr. Matthias Bosch (1766-1767).

Mr. Bosch werd op 14 juni 1744 in de Grote Kerk te Den Haag gedoopt als zoon van Joost Coenraat Bosch en Anna Geertruy Schopman. Matthias was advocaat bij het Hof van Holland en woonde in Utrecht. Op 2 maart 1766 trouwde hij te Utrecht met Anna Lucia Cramer van Veeren; het echtpaar woonde op de Oudegracht bij de St. Jansbrug. Het huwelijk heeft niet lang geduurd: Matthias overleed op 24 oktober 1767; hij is, zoals in het begraafboek van Den Haag werd genoteerd, 'overleden aan teering'. Op 2 november 1767 werd zijn lichaam 'uitgevoert naar 's Hage, komt voor den armen f.100,- en 16 ellen laken gescheurt.' Hij werd bijgezet in het familiegraf van de familie Bosch in de Grote Kerk.

Het huwelijk van Matthias en Anna Lucia werd op 16 december 1767 bekrond met de geboorte van Anna Geertruyda Jacoba; Matthias was toen al overleden. Vader en dochter hebben elkaar dus niet gekend.

Anna Geertruyda Jacoba werd op 20 december 1767 in de Domkerk gedoopt. Getuigen bij haar doop waren Jacob Spruyt, procureur van de hoven van Justitie van 's-Gravenhage en Anna Geertruyd Schopman, respectievelijk behuwd grootvader en eigen grootmoeder van het kind van vaders zijde. Anna Geertruyda Jacoba had dus vanaf 1768 mr. Johan Thomas van Oorschot als stiefvader. Gedurende de jaren 1772-1783 woont zij bij haar ouders in de Brigittenstraat; na het overlijden van haar moeder en de verkoop van het ouderlijk huis in 1783, trekt zij in bij haar voogd mr. Gijsbert Reitz, aan de Nieuwegracht. Ze is dan 15 jaar.

Anna Geertruyda is vermogend. Door de verschillende nalatenschappen is zij inmiddels een zeer vermogende vrouw en het is min of meer vanzelfsprekend, dat Gijsbert Reitz, haar voogd, die ook advocaat is, in tal van zaken als gemachtigde voor Anna Geertruyda optreedt. Zo machtigt Jkvr. Bosch, meerderjarig en ongehuwd, wonende binnen Utrecht, bij notariële akte van 10 juli 1793,

'Mr. Gijsbert Reitz, alwaar het zal worden gerequireerd en aldaar in naame - - - van de jufvrouwe constituante te belooven en zweeren dat zij naar haar beste kennis en wetenschap, en zo na haar is mogelijk geweest, op den voet bij Hun Edele Mogg. placaat van den 1 Mey 1793 uitgedrukt, den overslag en begroting van het zuiver beloop der waarde van haare goederen en bezittingen, hoegenoeemt en waar gelegen of zijnde en zonder eenige andere uitzondering, als bij het voorsz. placaat bepaald is, gemaakt heeft en dat zij daarvan gegoed zijnde tot een Duizend guldens of daar boven, ter goeder trouwe ten minsten één pourcent in een of twee termijnen zal fourneren, mogelijks op den voet en naar 't voorschift in 't voorschreven placaat vermeld'.

't Vijfde graf is een kelder,
behoort de heer MATTHIAS BOSCH.
Den 11 Januarij 1738 de heer agent MATTHIAS BOSCH.
Dit bovenstaande graft is den 12 April 1738 overgeboekt op
de naam van den heer JOOST COENRAAT BOSCH,
als universeel erffgenaam van de heer MATTHIAS BOSCH,
volgens desselfs test. dispositie in dato den 10 Maart 1733
gepasseert voor notaris Johan Hendrik Roermond en
zoekere getuigen.
Den 12 October 1747 de heer JOOST COENRAAT BOSCH.
Den 7 October 1766 overgeboekt op de naam van
den heer Mr. MATTHIAS BOSCH, zijnde een zoon van
wijle de bovengenoemde heer JOOST COENRAAT BOSCH.
Den 30 October 1767 geopend voor
wijle den heer Mr. MATTHIAS BOSCH,
van Utrecht herwaards getransporteerd.
Den 3 Maart 1768 overgeboekt op den naam van
Vrouwe ANNA LUCIA CRAMER van VEEREN, weduwe
en boedelhoudster van wijlen Mr. MATTHIAS BOSCH.
Den 29 April 1769 overgeboekt op den naam van
ANNA GEERTRUYD JACOBA BOSCH, eenige
nagelaten dochter van wijlen Mr. MATTHIAS BOSCH.

REG VI.

't Vijfde graf is een kelder.
Den 22 Januarij 1822 ten name van
Vrouwe ANNA GEERTRUYD JACOBA van OORDT
van BUNSCHOTEN, geboren BOSCH van BUNSCHOTEN,
blijkens akte van overboeking in dato 29 April 1769.

Deze kelder is den 22 Julij 1836 digt gewelft.

Vorenstaande is een verklaring in het kader van de 100e penning: een soort vermogensbelasting van 1 procent op huizen en goederen. In 1793 werd een extra heffing gedaan in verband met de oorlog met Frankrijk.

Gerichte aankopen. In de periode vóór 1800 geeft zij een groot aantal notariële machtigingen af bijvoorbeeld om gelden in Frankrijk te incasseren of te doen beschrijven in het Grootboek van de staatsschuld van Frankrijk; om goederen te beheren in Eemnes, Baarn en Bunschoten, alsook om gelden voor haar te incasseren uit hoofde van verkochte onroerende goederen. Haar bezit aan landerijen, hofsteden, woningen, bouw- en weiland is aanmerkelijk en de verhuur daarvan doet zij kennelijk zelf, althans zij treedt daarvoor bij de notaris persoonlijk op. In haar aankopen van onroerend goed binnen de stad Utrecht is een hang te constateren naar de omgeving waar ze als kind heeft gewoond. Zo koopt ze in april 1790 uit de boedel van wijlen Gerard Jan Vos, Schout-bij-nacht in Holland en West-Friesland: 'huizinge, spatieuze tuin, stallinge, koetshuys, kelder en kluijsen. Stallinge en koetshuys achter huijs en thuijn in de Ridderschapstraat, WZ van de Nieuwe Gragt bij de Wittevrouwenbrug.' Buren zijn burgemeester van Westrheden tot Sterkenburgh en doctor Barens.

In mei 1794 koopt zij van Sr. Joan Frederik Eger: 'zeekere huizinge, erve, hof en grond, staande en gelegen binnen deeze stad aan de westzijde van de Ridderschapstraat, strekkende voor uit de straat tot achter aan de thuin van den heer Doctor Barends daar zuidwaards het erf van den Jonkvrouwe koperse en noordwaards den Domheer van Kerchem naast gehuisd en geleegeen zijn.' Dit laatste pand is wel verhuurd.

Haar ouderlijk huis staat te koop. Door het faillissement van mr. Krijn Hoogeveen wordt diens huis in 1807 in het openbaar verkocht. Nu ziet Anna haar kans schoon om haar ouderlijk huis aan te kopen. Op 6 februari 1807 geven de advocaten en procureurs Popp en Van Schermbeek, aangesteld in de insolvente boedel van mr. Krijn Hoogeveen, toestemming om

'te cedeeren en transporteeren en in vollen en vrijen eigendom op te draagen en over te geeven aan en ten behoeve van Jonkvrouwe Anna Geertruyda Jacoba Bosch, vrouwe van Bunschoten, eene Huizinge met zijn plaats en Hof staande en geleegeen binnen Utrecht aan de Noordzijde van de Bregittenstraat bij de Malypoort strekkende voor van dezelve straat, tot agter aan de Stalling en Koetshuis, uitkomende aan de Ridderhofsteede - - - op last van f.3.000,- als op dit perceel rust ten behoeve van Dirkje Zuyderweert.'

De koopsom en 'randsoenpenningen' (veilingkosten voor rekening van de koper) bedroegen f. 5.670,-.

Overigens werd het bedrag van f.3.000,-, verschuldigd vanwege de bovengenoemde plecht, door Anna direct na de veiling afgelost, zoals blijkt uit een aantekening op de originele akte.

Gebiedsuitbreiding. Jkvr. Bosch gaat voortvarend te werk met de uitvoering van een plan dat haar mogelijk al lang voor ogen had gestaan. In juni 1809 doet zij de volgende aankopen:

Op 23-06-1809 koopt Jkvr. Bosch van mr. Daniël Gerard van der Burgh, vrijheer van Kronenburgh en Loenen, een huis met tuin en via deze tuin een uitgang of steeg in de Ridderhofstede met recht van voor- of nakoop ten behoeve van 't Capittel van Oud Munster en een oudeigen van twee gulden, vijftien stuivers en 4 penningen. De koopsom is f.9.920,-. Dat huis is gelegen op de Oude Kamp of Boeltjeskamp op de hoek van de Ridderhofstede van voor de straat tot achter aan het erf van Jkvr. Bosch; belendingen: NW de Ridderhofsteede; ZW Jan Voortman.

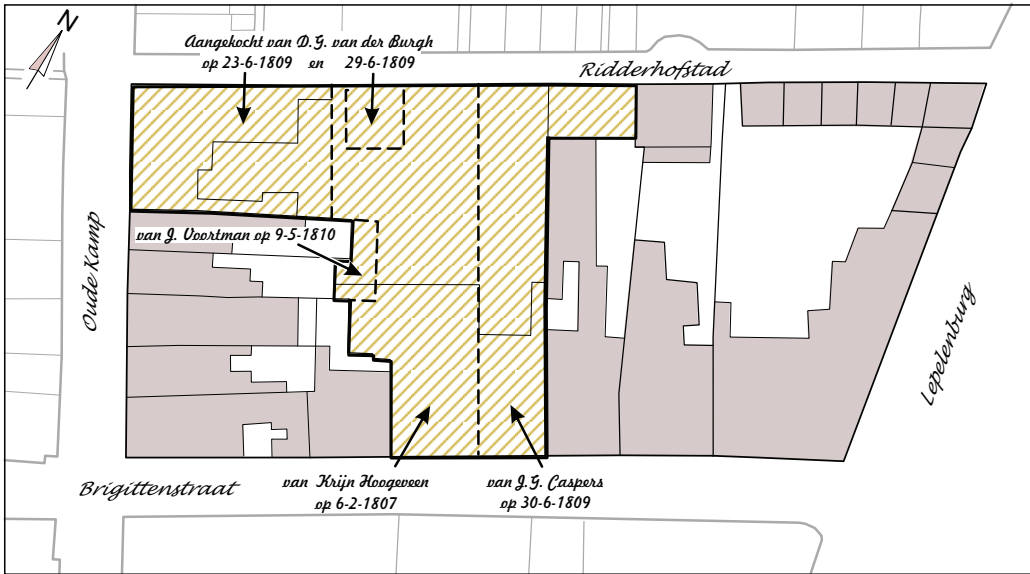
Op 29-06-1809 koopt Jkvr. Bosch eveneens van mr. Daniël Gerard van der Burgh de stal en het koetshuis, die eerder behoorden bij haar ouderlijk huis in de Brigittenstraat; 'gelegen op 't Ridderhofsteede strekkende van voor in de Ridderhofsteede tot agter tegen de tuin van Jkvr. Bosch.' Belendingen: OW en WW Jkvr. Bosch. Koopsom f.3.000,-.

Op 30-06-1809 koopt Jkvr. Bosch van de echtelieden Johanna Frederica Kampe en Johannes Hendrik Caspers, het rechter/oostelijk gelegen pand in de Brigittenstraat, met koetshuis en stalling, voor een bedrag van f.5.000,-. Pas nu komt hier het rechterpand ter sprake.

Op 9-05-1810 tenslotte koopt ze van Jan Voortman een stukje tuin, naast haar huis in de Brigittenstraat, groot 340 vierkante Utrechtse voeten, waarmee een bedrag van f.400,- is gemeoid.

De plecht van f.3.000,- die nog rustte op het in 1807 gekochte huis meegerekend, heeft Jkvr. Bosch in totaal ongeveer f.24.000,- geïnvesteerd. Daarmee verwierf ze een groot aaneengesloten bezit, zoals aangegeven op nevenstaand kaartje.

De huizen en gronden aan de Plompetorengracht, die zij in 1790 en 1794 had gekocht deed zij, in juni 1809 van de hand aan Ernst Louis Baron van Hardenbroek, heer van Lockhorst, voor een totaalbedrag van f.16.000,-. Daarmee kon ze een belangrijk deel van haar nieuwe aankopen financieren. Vermoedelijk heeft zij het huis in de Oude Kamp/hoek Ridderhofstad zelf gebruikt als tijdelijk onderkomen

Het complex huizen, koetshuis en grond dat werd aangekocht door Anna Geertruyda in de periode 1807-1810. De juiste plaats van het koetshuis(29-6) en de tuin (9-5) valt uit de acten niet op te maken..

voor de tijd dat de verbouwing van haar huis in de Brigittenstraat zou duren: een karwei dat niet in een paar maanden kon worden geklaard.

Het huis onder Jkvr. Anna Geertruyda Jacoba Bosch. Anna Bosch heeft enorm veel werk verzet. Ze heeft haar ouderlijk huis in volle glorie hersteld en meer dan dat.

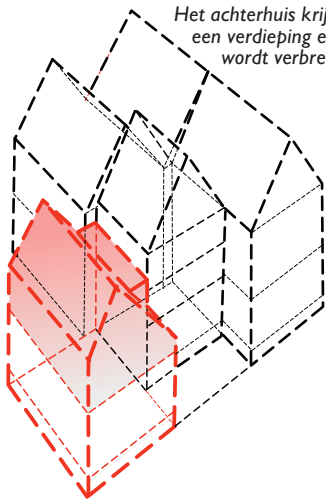
Ze heeft het linker- en rechterpand samengevoegd. De voorgevel werd vernieuwd en kreeg een symmetrisch aanzien met nieuwe kelderlichten, een bordestrap, schuiframen en een nieuwe entree in Louis XVI - stijl.

Hieronder de tekening van de voorgevel.

Flinck Erfgoed geeft hierbij de volgende toelichting:

De voorgevel toont verschillende sporen van ingrepen die in het verleden hebben plaatsgevonden. De voornaamste zijn de verstoringen bij de plint, die de diverse ingrepen aan de kelderlichten en gevelindeling aangeven en de zichtbare 'naad' van klezoren direct rechts van het middenvenster op de verdieping. Deze naad toont de oorspronkelijke hoek van het metselwerk van de rechtergevel. Bij de samenvoeging in 1809 zijn de deur en het middenvenster iets naar rechts verplaatst om de gevel een symmetrisch aanzien te geven. Mogelijk toont het verstoorte metselwerk uiterst rechts de oorspronkelijke positie van de entreepartij van het rechterpand.

Het achterhuis krijgt een verdieping en wordt verbreed.

Verder werd het achterhuis verbouwd. Het wordt met een verdieping verhoogd en verbreed tot over de volle breedte van het voorhuis. Hierdoor kon er een gang worden aangelegd die vanaf de straat aan de voorzijde doorloopt naar achteren en waarschijnlijk toen eindigde op een deur naar de tuin.

Ook binnenshuis vinden tal van verbouwingen plaats: er komt een vestibule in Louis XVI - stijl. Op diverse plaatsen worden muren doorgebroken om beide panden intern met elkaar te verbinden.

Uit de nu (2014) in gang zijnde restauratie blijkt duidelijk, dat in 1809/1810 ouder bouwmateriaal werd hergebruikt in de nieuwe opzet. Uiteindelijk ontstaat een zeer groot woonhuis met vier voorkamers, zeven achterkamers, keuken, portaal, gang, kamer achter de keuken, kelders, knechtskamer, een provisiekamer, een meidenkamer, vier zolders, een grote tuin, met achterin een koetshuis en stal.

Het is al eerder gezegd, Anna Geertruyda was niet alleen rijk, maar moet een krachtadig persoon zijn geweest om ondanks haar leeftijd - in de veertig - een dergelijk project aan te durven terwijl in de directe omgeving tal van grotere huizen beschikbaar waren. Ze zal zeker de beschikking hebben gehad over bouwkundige adviseurs, maar zij moest uiteindelijk wel zelf beslissen.

Brede planken hergebruikt in een tussenwand, bij de verbouwing in 1809/1810

Jkvr. Bosch is sociaal bewogen. Het Armenkerkje.

We doen Anna Geertruyda Bosch mogelijk tekort wanneer we haar alleen beoordelen op haar energie en financiële mogelijkheden: ze was ook zeer godsdienstig en begaan met de minvermogenden in de samenleving. Al jaren eerder had ze zich het lot aangetrokken van vele jonge vrouwen en hun 'onechte' kinderen. Veelvuldig was in de vergaderingen van de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk gesproken over het feit dat 'de onkunde en ongodsdienstigheid bij dat bedoelde soort (sic) mensen blijft voortduuren', dit ondanks de pogingen van diakenen om middels huisbezoeken daar verbetering in aan te brengen. Met name ging het om moeders, die hun buitenechtelijke kinderen wilden laten dopen; het gedoopt zijn gaf in de 18de eeuw uitzicht op enige 'bedeling' van kerkelijke zijde. Een commissie uit de kerkenraad kwam na uitvoerige studie tot een voorstel om deze moeders, 'zoo als vroeger geschiedde, door een catechiseermeester te doen onderwijzen in de meest voornaamste waarheden van den Godsdienst, niet alleen nà maar zoo mogelijk ook vóór de te verwachten gebeurtenis, waarna de predikant haar over haar geval, toestand en haare verplichting bij en nà den doop haarer kinderen zal spreken.'

De overwegingen en veelvuldige beraadslagingen binnen de kerkenraad zijn in 1932 uitvoerig bestudeerd door G. van Klaveren Pz.⁸ In ieder geval werd geconcludeerd dat een ongebruikt gedeelte van de Buurkerk ingericht zou kunnen worden met banken en een preekstoel. In de vergadering van 6 september 1802 deed de commissie verslag van de uitwerking van de voorstellen met de mededeling 'dat de kosten van dit werk zullen worden geleeden door eene der gegoede liefdaadige leden der gemeente, de Jongvrouw A.J. Bosch, die zulks zeer edelmoedig, zonder daartoe eenigzins verzocht of opgewekt te zijn, van zelve en uit genoeg dat eene zodanige inrichting zoude worde

tot stand gebracht, heeft aangeboden, voor welke daad de commissie niet kon nalaten haar zegenende dank te betuigen.' Zo kwam 'het Armenkerkje in de Buurkerk' tot stand. Jarenlang hing in de consistoriekamer van de Buurkerk een plattegrond van het zogenaamde bankenplan in het Armenkerkje, met de vermelding van de goede geefster.

In 1833 werd de inrichting van dit 'kerkje in een kerk' herzien; ook daarvan werd een plattegrond gemaakt, eveneens opgehangen in voornoemde consistoriekamer, nu met de vermelding van 'den oud-hoogleraar G. van Oordt' die deze wijziging mogelijk had gemaakt. Na 1880 was het Armenkerkje verdwenen, enerzijds bij gebrek aan belangstelling en anderzijds omdat de ruimte nodig was voor de bouw van een orgel door de Utrechtse orgelbouwer J.F. Witte.

De echtgenoot van Jkvr. Bosch, Gabriel van Oordt. Zojuist werd de naam genoemd van Prof. Van Oordt, als betrokken bij een eerdere schenking van Jkvr. Bosch. Deze combinatie is niet vreemd, omdat deze mensen sinds 1821 met elkaar zijn getrouwd.

Gabriël van Oordt werd op 24 september 1757 te Rotterdam geboren, als zoon van Hendrik van Oordt en Wilhelmina van Charante. Hij studeerde te Leiden en Utrecht, werd predikant te Oegstgeest in 1784, te Vlissingen in 1787, te Haarlem in 1789, te Utrecht in 1804. Daar werd hij tevens hoogleraar (dogmatiek, exegetische, symboliek en praktische vakken; na 1815 natuurlijke godgeleerdheid, christelijke zedenkunde). In 1823 ging hij met emeritaat.

Volgens C. Bezemer⁹ werd het karakter van Van Oordt gekenmerkt door onbaatzuchtigheid, edelmoedigheid en milddadigheid. Hij had een bijzondere vaderlandsliefde en was in Haarlem als prinsgezinde enige tijd ontslagen. In de jaren van de Franse overheersing was hij secretaris van de academische senaat. Zijn interesse hield niet op bij de theologie, ook de oude en nieuwe geschiedenis, letterkunde (Cicero) en natuurwetenschappen hadden zijn belangstelling. Hij beijverde zich bijzonder voor de zending en bijbelgenootschappen.

Een portret van Gabriël van Oordt bevindt zich in het academiegebouw (Senaatszaal) van de Universiteit Utrecht. Dit portret is beschreven in 'Utrechtse universiteitsportretten':¹⁰ *'Halffiguur naar rechts, de kop iets naar links, grijs haar en bakkebaarden, toga en bef. Op de achtergrond links een groen gordijn, daarachter rechts een boekenkast. Gesigneerd linksboven: P.C.W. f. 1836. Olieverf op doek op hardboard 67 x 55,5 cm., vervaardigd door Pieter Christoffel Wonder (1780-1852). Dit portret werd gemaakt in opdracht van Van Oordt zelf en geschonken in 1836 ter gelegenheid van het tweede eeuwfeest van de universiteit.*

In 1808 kocht en betrok hij een groot pand op het Begijnenhof, later bekend als A 237 en thans als Wijde Begijnenstraat 1-3. Door Prof. F.C. Donders werd de stichting 'Het Nederlandsch gasthuis voor behoeftige en min-vermogende ooglijders' in 1858 gesticht in dit pand.

Over dit pand schrijft Van der Monde:¹¹ 'Nadat het geslacht de Milan Visconti, in 1780, zonder mannelijk oir uitgestorven was, gingen de goederen bij erfmaking over aan de freule van Flodorph de Glabecque, die het door huwelijk aan Frederich Johan Baron von Derfelden van Lautell bragt, na wiens overlijden het in 1808 in eigendom overging aan den Hoogleraar G. van Oort.'

Huwelijk van Anna Geertruyda Jacoba Bosch. Prof. van Oordt, eerder weduwnaar van Henrietta Maria Vosmaer, huwde in Utrecht op 23 augustus 1821 met jkvr. Bosch, resp. 64 en 54 jaar oud, bepaald geen 'tortelduifjes' meer. Haar overlijden - al vrij snel daarna op 10 januari 1826 - komt dan ook niet als een verrassing. Zij werd te Utrecht begraven.

Afbeelding Anna Geertruyda Jacoba Bosch.

We beschikken niet over een geschilderd portret van jkvr. Bosch. We moeten het doen met een silhouet, en profiel, aangebracht op een gegraveerd glas uit ongeveer 1827, dat in 1962 aan het Centraal Museum te Utrecht in bruikleen werd gegeven. Op het glas staan de volgende teksten: 'niet meer de mensch van aarde' (Gez.181); 'Ik ben de Opstanding en het Leven' (Joh.11: 25).

Andere afbeeldingen van haar zijn niet gevonden.

Haar nalatenschap. Anna Geertruyda Jacoba werd te Utrecht begraven. Ten behoeve van haar erfgenamen moest haar inboedel geïnventariseerd en getaxeerd worden; daarmee waren in totaal 11 dagen gemoeid, zoals minutieus door de notaris H. van Ommeren werd genoteerd. De inventarisatie geeft ons een goed beeld van de inrichting van de gegoede burgerij rond 1826 en om die reden is deze inventarisatie bijgevoegd als bijlage II.

Bij het sloopwerk in het pand Brigittenstraat, ter voorbereiding op de huidige restauratie, werd op de schoorsteenmantel in een van de bovenkamers een gedeelte van een gekalligraferde tekst aangetroffen:

'... Voede Uwe kinderen op in de tucht en in de Vermaning des Heeren', afkomstig uit Efezen 6 : 4, ook te vinden in de oude Heidelbergse Catechismus.

Deze vondst doet vermoeden dat jkvr. Bosch ook wel ongetrouwde moeders in haar huis opving. Misschien heeft dit wel een rol gespeeld bij haar keuze voor een groot (dubbel) herenhuis in de Brigittenstraat.

Vanaf 1806 waren erfgenamen wettelijk verplicht aangifte te doen van de nalatenschap waaruit werd geërfd. Aan de hand van deze 'Memorie van aangifte' maakte een belastingambtenaar een overzicht van de baten en lasten van de nalatenschap, de 'Memorie van successie', daarbij geholpen door de nodige taxatierapporten die de aangevers moesten bijleveren. De taxateurs werden in een later stadium verplicht hun bevindingen met een eed te bekrachtigen.

Deze stukken leverden in het geval van jkvr. Anna Bosch een wel zeer omvangrijk dossier op, op grond waarvan het saldo van de nalatenschap werd berekend tot op de halve penning nauwkeurig. Op de datum van overlijden bedroeg deze nalatenschap afgerond f. 343.782,- ; te weten aan onroerende goederen f. 83.074,- ; aan binnen- en buitenlandse effecten f. 182.614,- ; aan vorderingen, zoals verstrekte geldleningen onder hypotheek, pachtgelden, contanten en inboedelgoederen f. 78.094,-.

De tekst die bij de restauratie te voorschijn kwam.

Bij haar overlijden bestond geen gemeenschap van goederen, zodat krachtens het testament van jkvr. Bosch van 5 juni 1822 de door haar vastgestelde legaten en schenkingen konden worden afgewikkeld door de executeurs (haar echtgenoot en C. Oortman), die ieder f. 4.000,- ontvingen voor hun werkzaamheden. De meest opvallende in de lijst van legatarissen is haar buurvrouw (ter linkerzijde), Jacoba Hendrika Gervais, een ongehuwde dame en leeftijdgenote van jkvr. Bosch; zij kreeg naast een boekenkastje met boeken en linnengoed, een bedrag van f. 10.000,- in contanten. Gijsbert Christiaan Bosch Reitz¹² eertijds haar voogd, ontving een kistje met juwelen, een boekenkastje met boeken, tekendozen en de daarop staande globe, naast een gouden horloge, gewaardeerd op f. 2.767,-.

Een gouden snuifdoos, ter waarde van f. 75,- kreeg haar nicht Vrouwe Elisabeth Jacoba van Hemert, geboren Reitz; een met zilver gemonteerd toiletstel, ter waarde van f. 80,- ging naar haar nicht Vrouwe Jeanne Theodora Kol, geboren Reitz. Mej. Anna Jacoba Lucia Rappard krijgt 'al haar kleederen en lijfstoelbehooren en het kabinet waarin die gelegen hebben, een bijbeltje met gouden sloten, goud horloge, snoer fijne paarden en een bedrag van f. 4.000,- in contanten.' Haar dienstmeid Maria Lap ontving een peluw, 2 kussens, 2 dekens, lakens en slopen, naast f. 100,- voor ieder jaar dat zij in dienst was geweest, zijnde f. 3.000,- voor dertig jaar. De tweede meid, Maria Hogeweg, de derde meid Anna Maria van Galen en de koetsier Elias Milens kregen f. 25,- in contanten voor ieder jaar dat ze in dienst waren geweest, zodat deze respectievelijk ontvingen f. 125,-, f. 50,- en f. 125,-.

Verdere geldbedragen werden nog uitgekeerd aan Frederik Nieuwenhuyzen f. 1.000,-; de Gereformeerde Diaconie Armen van Utrecht f. 6.000,-. Voor dezelfde instantie, maar dan ten behoeve van de armen- of diaconiescholen f. 2.000,-, Gereformeerde Diaconie Bunschoten f. 1.200,- en tenslotte kreeg Gabriël van Oordt haar landerijen onder Bunschoten en Eemnes, of - naar verkiezing - haar Engelsche effecten, ter waarde van f. 17.749,-. Aan geld en goederen werd een totaalbedrag gelegateerd van f. 59.139,50, zodat de netto nalatenschap uitkwam op, afgerond f. 284.643,-.

Gabriël van Oordt, die bij het overlijden van zijn vrouw het vruchtgebruik van de woning in de Brigittenstraat kreeg, blijft daar tot eind 1828 met zijn personeel wonen. Dan keert hij terug naar zijn voormalige woning op het Begijnenhof.

De laatste jaren zou hij volgens mededeling van zijn biograaf Knipscheer¹³ des zomers verblijven op 'zijn landgoed Leuvenum in Ermelo', Nader onderzoek heeft dit echter niet kunnen bevestigen; in geen geval is sprake geweest van enig eigendom in Ermelo. Ook is hij niet in Ermelo overleden en evenmin in zijn huis in Utrecht: volgens de gegevens van het stadsarchief in Rotterdam is Van Oordt op 16 november 1836 in Rotterdam overleden en ook begraven.

De verdere geschiedenis van het samengestelde huis

Mevrouw Anna Geertruyda Jacoba Bosch heeft een kapitaal huis met annexen gebouwd overeenkomstig haar smaak en haar woonwensen. Zij kon zich dat permitteren. Het huis bloeide op onder haar regime. Als na zo'n eigenares telkens weer iemand klaar staat om aan het huis dezelfde zorg te geven, is er niets aan de hand. Als het huis door de erfgenamen van mevrouw Bosch in goede onderhoudstoestand is opgeleverd, kan de volgende eigenaar daarvan jaren profiteren, maar daarna moet er onherroepelijk in de buidel getast worden. Als de meester het huis niet kan onderhouden, gaat het huis de meester onderhouden. Dat keerpunt komt stapje voor stapje in zicht.

Nadat Van Oordt in 1828 het huis in de Brigittenstraat heeft verlaten, wordt dit op 13 februari 1829 door de erfgenamen verkocht aan vrouwe Johanna Geertruida Juliana van der Merwede, douairière mr. Cornelis Adriaan Mollerus. Deze erfgenamen waren 'vrouwe Elisabeth Jacoba Lucia Reitz, echtgenote van mr. W.J.J. van Hemert, advocaat-generaal aan het Hoog Gerechtshof te 's-Gravenhage; Jeanne Theodora Reitz, echtgenote van mr. Jan Kol, grondeigenaar binnen deze stad en Gijsbert Christiaan Bosch Reitz, wonende te Amsterdam.'

De omschrijving is:

'... huis, erf, grond en tuin met stal en koetshuis, staande en gelegen binnen Utrecht in de Bregittestraat [sic] aan de noordzijde, bij de Maliepoort, Wijk A nr. 1144 en 1145 strekkende voor uit gemelde straat tot achter met de stalling en koetshuis uitkomende in de Ridderhofstad, waar ten westen mej. Gervais en ten oosten mej. de weduwe Kamperdijk geërfd zijn.'

Een nadere beschrijving van het pand werd in de akte niet gegeven, aangezien koopster liet weten het pand te kennen. De koopsom bedroeg f. 18.000,-, welke in contanten tegen kwitantie werd voldaan.

De plaatsomschrijving van het huis werd in vele akten en advertenties aangevuld met: 'bij de Maliepoort'. Bij bovenstaande akte was dat de laatste mogelijkheid. Rond 1830 werd de Maliepoort afgebroken. Deze litho is gemaakt aan de hand van een tekening van C. van Hardenberg.

Johanna Geertruida Juliana van der Merwede, weduwe van mr. Cornelis Adriaan Mollerus, eigenaresse-bewoonster van 1829 - 1835.

Zij werd geboren omstreeks 1787. Op 2 oktober 1865 overleed ze op 78-jarige leeftijd te Arnhem. Haar precieze geboortedatum en -plaats konden we nog niet achterhalen.

Hoewel het pand in de Brigittenstraat notarieel werd overgedragen in februari 1829, werd de koopprijs reeds op 31 december 1828 voldaan, zodat aangenomen mag worden, dat het huis eerder tot haar beschikking stond. Zodoende kon zij in de transportakte verklaren dat ze het pand voldoende kende. Blijkens de volkstelling van 1830 woonde zij daar met 8 kinderen tussen de tien en eenentwintig jaar oud, dienstboden en een huisknecht. Haar verblijf in Utrecht is van korte duur. Mogelijk had ze het hier niet naar haar zin, want reeds in 1835 vertrok zij naar Groningen.

Op 25 mei 1835 geeft zij notaris Hendrik van Ommeren opdracht haar huis op zaterdag 30 mei 1835 in het kantoor der publieke verkopeningen te Utrecht, Achter Sint Pieter, te laten veilen. In de veilingvoorwaarden neemt de notaris een uitvoerige beschrijving op:

Een kapitaal, hecht, sterk en wel betimmerd dubbele huis, erve, grond met eene ruime wel aangelegden tuin, voorzien van Exquise vruchtboomen, planten en gewassen, eendekom, kippenloop, volièrre en pomp, voorts koetshuis en stal voor drie paarden met ruime hooizolder, pomp en mestbox, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de noordzijde in de Bregittestraat bij de nieuwe wandelingen¹⁴ zijnde dit huis voorzien van eene fraaije gestukadoorde gang, met marmer steenen en plinten, een fontijnen bak, vier royale beneden kamers, waaronder eene suite, alle behangen, met schoorstenen marmeren mantels en vaste spiegels, voorts een binnenkamer, mede behangen, met stookplaatsen, alsmede een provisiekamer en ruime keuken met schoorsteen, fornuis, aanregt, kasten, put en regenwaters pompen, drooge bekluisde kelder, met afgeschoten wijn, provisie en turfkelders, naar boven een fraaije eikenhouten trap, ruime overloop, acht bovenkamers, allen behangen en meest met stookplaatsen, voorts provisie en domestieke kamers, ruime en schoone zolder in partijen afgeschoten, waarop een regenwaterbak, voorts eene vliering.

Het pand wordt verkocht vrij en onbezwaard, niet anders belast dan met de gewone lands-, stads- en buurtlasten. Uit de hiervoor gegeven omschrijving krijgen we een duidelijke indruk van het resultaat van de verbouwingsactiviteiten van de vorige eigenaresse, Jonkvrouwe A.G.J. Bosch.

Het huis onder Mevrouw Van der Merwede

Mevrouw Van der Merwede heeft in de korte periode waarin ze het huis bewoonde, waarschijnlijk niets daaraan veranderd.

Het huis wordt geveild. De zoon van mevrouw Van der Merwede, Jonkheer Johannes Cornelis Mollerus, kandidaat in de rechten aan 's Rijks Hoogeschool te Utrecht, wordt gemachtigd tot het verrichten van afhandeling en overdracht van het huis aan de toekomstige koper.

Veilingen als de onderhavige trokken altijd veel publiek, merendeels uit nieuwsgierigheid, maar ook in die tijd gold reeds dat het succes van een veiling mede afhankelijk was van een ruime belangstelling. Daarom werd de veiling ook gehouden op zaterdag en op het eind van de middag, om 5 uur.

De veiling vond plaats, naar plaatselijk gebruik, bij opbod en afslag. De metselaar Jan Lamy, wonende aan de Oudegracht bij de Jacobsbrug en in deze jaren vaker genoemd op veilingbiljetten, bracht het hoogste bod uit: f.18.300,-.

Bij de finale verkoop werd dit bod met f. 700,- verhoogd tot f.19.000,- door D. van Tussenbroek. Hij krijgt het huis toegewezen. Meteen ter veiling liet Van Tussenbroek de notaris weten, dat hij geboden heeft voor een derde, de heer mr. Gijsbert Christiaan Craeijvanger, buiten beroep, wonende te Amsterdam, die ook op de veiling aanwezig was.

Mr. Gijsbert Christiaan Craeijvanger, ambachtsheer van Schagen en den Engh, en echtgenote Carolina Wilhelmina van Loon eigenaren-bewoners van 1835 - 1867.

Craeijvanger werd geboren rond 1784. De precieze datum konden we nog niet vinden. Hij vestigde zich in 1835 met zijn echtgenote, Carolina Wilhelmina van Loon, vanuit Amsterdam, in de Brigittenstraat, in het pas gekochte huis. Hij was een zoon van Willem Craeijvanger en Sophia Florentine Hovij. Hij oefende op dat moment geen beroep meer uit. Op 25 juli 1847 overlijdt hij op 63-jarige leeftijd te Zeist. Hij wordt bijgezet te Utrecht (Soestbergen) en wel in grafkelder nr. 17 2e rij. In verband met zijn overlijden vond op 15 januari 1848 ten overstaan van notaris L.H. Stevens een boedelscheiding plaats, volgens zijn testament van 29 juli 1847. Hieruit blijkt, dat uit zijn huwelijk geen kinderen zijn geboren.

Zijn erfgenamen waren: *‘...zijn broer, de heer mr. Lodewijk Craeyvanger, Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, bewaarder van de Hypotheken en het kadaster te Utrecht, wonende te Utrecht, aan de Kromme Nieuwegracht, voor de helft; zijn nichten*

Jonkvrouw Anna Adelaide Craeyvanger, meerderjarig, ongehuwd en zonder beroep en Jonkvrouw Marie Louisa Craeyvanger, insgelijks meerderjarig, ongehuwd en zonder beroep, beiden wonende te Utrecht aan de Kromme Nieuwe Gracht, ieder voor een vierde gedeelte, uitgezonderd nog thans het huis en erve binnen Utrecht in de Bregittestraat nummers 1144 en 1145, toen door hem bewoond, hetwelk (hij) benevens de Ambachtsheerlijkheid van Schagen en den Engh in vollen eigendom heeft vermaakt aan zijne vrouw echtgenote.’

De echtgenote van mr. Craeyvanger, mevrouw Craeijvanger-van Loon, bewoonde na het overlijden van haar man het westelijk/linkerdeel van het huis; het oostelijke/rechterdeel, toen bekend als A nr.1145, werd door verschillende gezinnen bewoond. Of het pand ook officieel was gesplitst is niet duidelijk. Mogelijk werd hier en daar de indeling veranderd in verband met de drukkere bewoning. De weduwe heeft haar man nog vele jaren overleefd: zij overleed op 7 januari 1867. Haar executeur testamentair was Jhr. Pieter van Loon, krachtens testament van 10 mei 1866. Pieter van Loon besloot na overleg te zijnen huize samen met de erfgenamen over te gaan tot openbare verkoop van de onroerende goederen van de overledene. De erfgenamen waren resp. jkvr. Maria Catharina Paulina van Loon, meerderjarig, ongehuwd, buiten beroep, wonende te Amsterdam en jkvr. Agneta Henrietta Witsen Elias, meerderjarig, ongehuwd, buiten beroep, wonende te Utrecht.

Het huis onder de familie Craeijvanger. Uit het feit, dat het echtpaar uitsluitend het linkergedeelte van het huis zelf heeft bewoond en het rechterdeel heeft verhuurd, mogen we concluderen, dat er geen behoefte bestond om enige wijzigingen

In het Utrechtsch Provinciaal en Stedelijk Dagblad van 21-10-1867 verscheen nevenstaande advertentie.

*** Op Zaterdag 26 October 1867, namiddags ten vijf ure, zal te Utrecht, achter Sint Pieter, worden geveild en verkocht:

I Het Kapitaal DUBBELD HEERENHUIS, met grooten Tuin, Stal en Koetshuis, staande te Utrecht in de Bregittenstraat, Wijk A. 1144 en 1145, opgemeten voor 8 R., 20 E., strekkende het perceel tot de Ridderhofstad, waarop het uitgang heeft.

Dit Heerenhuis heeft eene wit Marmeren Vestibule en Gang, net geplafonneerd en van Gaslicht voorzien, aan de eene zijde twee zeer groote en fraaije Kamers en Suite, elk van drie ramen, aan de andere zijde eene Voor-kamer met twee ramen, allen net behangen en geveerd, met Schoorsteenen, voorzien van marmeren Mantels en Spiegels; eene Binnen-kamer met vele Kasten; ruime Keuken; zeer gemakkelijke Trap leidende naar een goed verlicht Portaal en Gang waarop uitkomen zes Kamers waarvan twee met Alcoves en verdere gerieflijkheden: Dienstbodenkamers met bedstede, Strijkkamer, met Schoorsteen, drie Droogzolders ruime drooge Kelders voor provisieen, brandstoffen, Wijnkelder met wijnvakken; bevattende dit Heerenhuis alles wat tot zoodanig perceel van de eersten rang behoort: -- dadelijk te aanvaarden.

II. De **Ambachts Heerlijkheid VAN SCHAGEN EN DEN ENGH**, strekkende van de Heerlijkheid Linschoten tot aan die van Snelrewaard en de vrijheid der Stad Montfoort.

Breder bij billetten omschreven: nadere inlichtingen benevens toegangsbijws tot dagelijkse bezichtiging kosteloos te verkrijgen ten kantore van de Notaris Mr. H. A. R. VOS-MAER te Utrecht.

in het huis aan te brengen. Vermoedelijk zal het zijn gebleven bij het afsluiten van enkele doorgangen op de verdiepingen.

Blijkens het proces-verbaal van de veiling op 26 oktober 1867, verliep deze als volgt:

A. *Brigittenstraat B 359 werd ingezet door Petrus Albertus Serton, kantoorbediende, wonende te Utrecht, op de som van f.19.700,-; in afslag werd gemijnd voor f. 400,- door Egbertus Jacobus van Schaick, timmerman te Utrecht. Van Schaick verklaarde te hebben verkocht voor rekening en ten behoeve van Dr. Arnoud Hendrik van den Heuvel, practiserend geneesheer, wonende te Utrecht, aan wie het pand werd toegewezen voor f.20.100,-.*

B. *De Ambachtsheerlijkheid werd in afslag toegewezen voor f.375,- ten behoeve van mr. Evert du Marchie van Voorthuysen, lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal, wonende te Utrecht.*

Dr. Arnoud Hendrik van den Heuvel, weduwnaar van Jeanette Beekman, en Jacob Cornelis Armand van den Heuvel, eigenaren/bewoners van 1867 - 1896.

Arnoud Hendrik van den Heuvel, practiserend geneesheer, werd geboren in 1802. Zijn geboortedatum en -plaats hebben we nog niet gevonden. Hij trouwde op 26 maart 1828 te Utrecht met Jeanette Josephine Philippine Beekman. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren, te weten Frederik Johannes Arnoud, geboren 24 oktober 1829, overleden 13 april 1833; Arnoldus Johannes Jacobus, geboren 13 september 1832, gehuwd met Maria J.W. van Hoogenhuijze, overleden 20 november 1880; Jacob Cornelis Armand, geboren 4 juli 1835 gehuwd met Cornelia J.C. van Hoogenhuijze en Marie Jeanette Antoinette, geboren 20 november 1839.

Toen dokter Van den Heuvel in het najaar van 1867 het huis in de Brigittenstraat kocht, was zijn vrouw al geruime tijd (13 juli 1861) overleden; hij zelf overleed op 16 oktober 1870 op 68-jarige leeftijd. Zijn twee nog levende kinderen, Mr. Arnoldus Johannes Jacobus van den Heuvel, advocaat en lid van de gemeenteraad van Utrecht en Jacob Cornelis Armand van den Heuvel, adjunct-commies der eerste klasse ter Provinciale Griffie van Utrecht, besloten op 30 december 1870 over te gaan tot scheiding en deling van de nalatenschap van hun vader, voornamelijk bestaande uit onroerende goederen.

Het herenhuis met erf, grond, stal, koetshuis en tuin, aan de Brigittenstraat Wijk A nrs. 1144 en 1145, met een uitgang in de Ridderhofstad werd toebedeeld aan Jacob C.A. van den Heuvel, die het met zijn gezin tot 1896 zou bewonen.

Het huis onder vader en zoon Van den Heuvel. We weten niet wat er in de dertig jaar omvattende periode Van den Heuvel met het huis is gebeurd. Van den Heuvel sr. was al niet meer praktizerend toen hij het huis kocht. Het heeft niet als praktijkruimte dienst gedaan. Hoewel Van den Heuvel jr. een flinke uitgang had aan de Ridderhofstad, gevormd door de tuin, de stal en het koetshuis, kocht hij toch om onbekende redenen nog een uitgang. In september 1893 kocht hij voor een bedrag van f.1.200,- een klein perceel van 12 ca, omschreven als 'gang met bovenkamer'. Het lag aan de Ridderhofstad ten oosten van zijn tuin en was bekend als A 1158, kadastraal B 2606. Misschien had hij op dat moment het plan om de tuin te verkopen, waarbij hij toch nog een kleine uitgang voor zijn huis wilde behouden. Maar dit is speculatie.

Enkele jaren later als Van den Heuvel jr gepensioneerd is, kan het huis voor hem en de zijnen wat te groot zijn geworden en besluit hij toch tot verkoop van zijn gehele bezit aan de Brigittenstraat en Ridderhofstad. Maar mogelijk heeft de volgende eigenaar, Baron van Boetzelaer, hem aangeboden - om speciale redenen - dit als geheel van hem over te nemen.

Godfried Hendrik Leonard Baron van Boetzelaer eigenaar van 1896 - 1902.

Op 10 april 1896 verkoopt J.C.A. van den Heuvel, zonder beroep, wonende te Utrecht ten overstaan van notaris mr. Christoffel de Wilde aan G.H.L. baron van Boetzelaer, lid der Provinciale Staten van Utrecht, wonende te De Bilt:

I. een herenhuis te Utrecht aan de Brigittenstraat, met erf, tuin, stalling en verder aanbehoren, sectie B nr. 359, ter grootte van 820 ca;

II. een woning te Utrecht aan de zuidzijde (er stond abusievelijk noordzijde) van de Ridderhofstad, sectie B nr.2606, zijnde gang met bovenkamer, ter grootte van 12 ca.

De koper verplicht zich om de bepalingen omtrent het gemeenschappelijk gebruik en onderhoud van de pomp, het privaat en de daarbij behorende putten met de belendende eigenaren in acht te nemen. De koopsom voor het geheel bedraagt f. 26.000,-.

Baron van Boetzelaer (geboren 19 april 1842 en overleden 22 april 1914 in de Bilt) woonde op het landgoed 'Houdringe' in de Bilt.

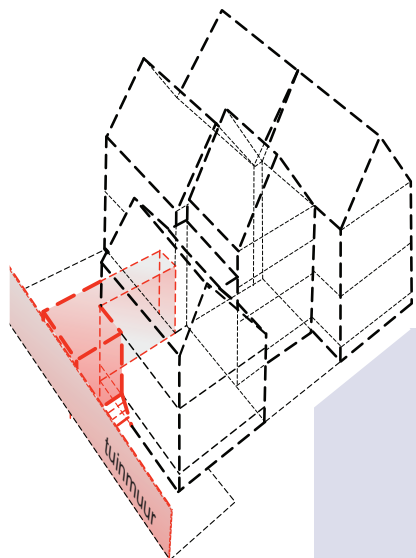
Dit landhuis werd eind 18de eeuw gesticht door Jean Frédéric de Mamuchet, een Amsterdamse koopman, uit een Henegouws geslacht van koperslagers. Vanwege hun geloof verhuisden de Mamuchets naar Nederland waarbij ze in de handel veel geld verdienden. Het huis heeft een duidelijke Franse invloed, afwijkend van de Nederlandse landhuizen. In 1957 werd het huis aan de linker- en rechterzijde uitgebreid in een bijpassende stijl en is sindsdien het eigendom van de N.V. Grontmij en als kantoorpand in gebruik.

Het huis onder Van Boetzelaer. Verkoop van de tuin. Verhuur aan notaris C. de Wilde.

Van Boetzelaer heeft het pand in de Brigittenstraat niet voor eigen gebruik nodig; het is voor hem een belegging, misschien een handelsobject. Hij koopt voor dit doel regelmatig woonhuizen en winkels in de Utrechtse binnenstad. Het lijkt erop dat hij een speciaal plan had. Hij was namelijk niet alleen eigenaar van Brigittenstraat 20, maar ook van Oude Kamp 12, in die dagen gehuurd door advocaat en notaris C. de Wilde. Enkele jaren na de aankoop splitst Van Boetzelaer het perceel Brigittenstraat 20 op in tuin (420 ca) en huis (400 ca). De tuin voegt hij toe aan Oude Kamp 12 waardoor aan de Ridderhofstad een aaneengesloten perceel ontstaat van 945 ca. Aan de Ridderhofstad bouwt hij - of de koper (in 1909) van dat grote perceel - een grote stalling waarin de rijtuigen van de Utrechtse Rijtuigmaatschappij een plaats krijgen.

Een huurder voor het pand Brigittenstraat 20 is al gevonden: notaris De Wilde, (zijn rechtskundige toeverlaat?) die tot dan om de hoek op de Oude Kamp 12 is gevestigd, vertrekt naar de Brigittenstraat.

De tuinmuur werd gebouwd in de periode van eigenaar Baron van Boetzelaer. Achter het huis liet Mej. Van Loon een keuken aanbouwen.

De Wilde was van 'meerdere markten thuis'. In 1879 werd hij advocaat en in 1880 tevens notaris, welk ambt hij tot 1915 zou uitoefenen. Hij treedt tevens op als directeur voor Utrecht (niet nader gespecificeerd) van de Franse naamloze vennootschap L'Urbaine, een levensverzekerings-maatschappij, verder als correspondent van de Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij, en als agent der Nationale Hypotheekbank. Verschillende malen was hij bestuurslid van de Vereniging van Utrechtse Notarissen, die het Notarishuis exploiteerde. Vermoedelijk wijzigde hij zijn naam in Neijtzell de Wilde, nadat zijn zoon met dezelfde voorletter, ook advocaat in Utrecht werd. Een aantal familieleden volgde hem bij deze naamsverandering. Deze naam werd ook wel gespeld als Neytzell de Wilde

Mej. Johanna Maria van Loon, eigenaresse-bewoonster van 1902-1917. Een kostschool voor deftige meisjes.

G.H.L. Baron van Boetzelaer verkoopt in 1902 het huis aan mej. Johanna Maria van Loon, 'institutrice', (uit het Frans: onderwijzeres in een duurdere school) wonende te Delft. De transportakte wordt op 29 april 1902 verleden voor notaris Christoffel Neijtzell de Wilde. De omschrijving is 'herenhuis met erf, grond en tuin, kelders en kluisen, Brigittenstraat nommer 20, kadastraal Sectie B nr. 3360'; de koopsom bedraagt f.16.000,- die door de koopster wordt schuldig gebleven, onder recht van eerste hypotheek.

De koopster is – aldus de voorwaarde in artikel 4 in de koopakte – 'verplicht vóór 1 september 1902 voor haar rekening een leiding te doen aanleggen tot afvoer van het huishoudwater naar het stadsriool in de Brigittenstraat, daar de thans onder de gebouwen in huur bij de Utrechtsche Rijtuigmaatschappij bestaande waterlozing op die datum zal worden afgesneden.'

Het bestaande huurcontract met de notaris loopt kennelijk nog enige tijd door want pas in 1903 staat mej. Van Loon als bewoonster genoteerd. Zij is hoofd van een bijzondere school, de Christelijke Dag- en Kostschool voor meisjes, die gevestigd blijkt te zijn in het door haar aangekochte pand.

IV. OVERIGE BIJZONDERE SCHOLEN.			
AARD DER SCHOOL.	Vakken in de school onderwezen.	Hoofd der school.	Plaats waar de school gelegen is.
4 Chr. Dag- en kostschool voor meisjes.	<i>a-o, q, t.</i>	Mej. J. M. v. Loon.	Bregittenstraat 20.
5 Dagschool voor meisjes (Wilhelminaschool)	<i>a-l, o, q, s en t.</i>	Mej. J. van Blarkom	Weistraat 124, 126.

N.B. In kolom 3 beteekent:

<p><i>a.</i> lezen;</p> <p><i>b.</i> schrijven;</p> <p><i>c.</i> rekenen;</p> <p><i>d.</i> Nederlandsche taal;</p> <p><i>e.</i> vad. geschiedenis;</p> <p><i>f.</i> aardrijkskunde;</p> <p><i>g.</i> kennis der natuur;</p> <p><i>h.</i> het zingen;</p>	<p><i>i.</i> eerste oefeningen van het handteekenen;</p> <p><i>j.</i> de vrije en orde-oefeningen der gymnastiek;</p> <p><i>k.</i> nuttige handwerken voor meisjes;</p> <p><i>l.</i> Fransche taal;</p> <p><i>m.</i> Hoogduitsche taal;</p>	<p><i>n.</i> Engelsche taal;</p> <p><i>o.</i> algemeene geschiedenis;</p> <p><i>p.</i> wiskunde;</p> <p><i>q.</i> handteekenen;</p> <p><i>s.</i> gymnastiek;</p> <p><i>t.</i> fraale handwerken voor meisjes.</p>
--	---	---

Overgenomen uit het
Utrechtsch Jaarboekje 1914

Het huis onder Johanna van Loon. Internaat en verhuur.

Er moeten nog dames en heren in leven zijn wier grootmoeders leerling waren van deze school. Wie weet ze te vinden?? Hoeveel meisje intern waren, weten we niet. We weten ook niet hoe we ons de slaapkamers en klaslokalen moeten voorstellen. Het moet goed vol zijn geweest. Mogelijk werden de grotere vertrekken met (houten?) wanden nader ingedeeld. In 1908 krijgt mejuffrouw Van Loon op haar verzoek toestemming van de Gemeente om een nieuwe keuken aan de achterkant van het rechterpand te bouwen.

In de jaren 1902 tot 1916 woonde de emeritus-predikant C.W. Pohlmann ook op dit adres.

Mej. Van Loon overleed op 13 september 1916 te Utrecht. Haar familie besloot het huis te verkopen.

N.V. Administratiekantoor Unitas, eigenaar in het jaar 1917.

De erfgenamen van Johanna Maria van Loon verkopen het pand op 13 januari 1917 aan de naamloze vennootschap Administratiekantoor Unitas, gevestigd te Utrecht, bij die gelegenheid vertegenwoordigd door haar directeur Frederik Hendrik Fentener van Vlissingen. De koopsom bedroeg f. 17.000,-.

Genoemde vennootschap (opgericht in 1913) behartigde de belangen van de te Utrecht gevestigde Steenkolen Handelsvereniging (SHV). De SHV was op 1 april 1896 van start gegaan als handel in steenkolen, de brandstof voor industrie, transport per boot en trein en huishoudens. Unitas werd bijvoorbeeld ingezet voor het opkopen van concurrerende firma's en het beheer van ondernemingen die werkzaam waren in het belang van de SHV.

F.H. Fentener van Vlissingen (1882-1962), vele jaren directeur van de SHV, was tevens lid van de Raad van Bestuur van de Jaarbeurs en had meerdere commissariaten bij grote ondernemingen, zoals Fokker, KLM, Hoogovens en Werkspoor. Hij deed menige schenking aan de stad Utrecht: uit eigen middelen schonk hij in 1941 een half miljoen gulden om de bouw van een nieuwe schouwburg op het Lucas Bolwerk - naar ontwerp van W.M. Dudok - mogelijk te maken. Een geste die gemakkelijk in verband kan worden gebracht met de nieuwbouwplannen van de Jaarbeurs.¹⁵ In 1951 schonk hij zijn monumentale villa, Maliebaan 42, aan het Centraal Museum.

Welke bedoeling Unitas met de aankoop van Brigittenstraat 20 had, is niet bekend. De plannen werden kennelijk al snel herzien, want nog voor het einde van het jaar werd het pand verkocht aan de PUEM voor hetzelfde bedrag als bij aankoop was betaald.

Het huis onder Unitas. Het is niet duidelijk of en zo ja hoe Unitas het huis heeft gebruikt. Waarschijnlijk is het verkocht in dezelfde staat als waarin het gekocht was.

N.V. Provinciale Utrechtsche Electriciteits Maatschappij, eigenaar van 1917-1921

Op 1 december 1917 verschijnen voor de Utrechtse notaris mr. Thomas Snellen enkele niet onbelangrijke personen uit het bedrijfsleven: de heer F.H. Fentener van Vlissingen, directeur van de N.V. Administratiekantoor Unitas en de heren C. Noome, ingenieur en directeur van de Provinciale Utrechtsche Electriciteits Maatschappij en F.A.R.A. Baron van Ittersum, civiel ingenieur, lid van Gedeputeerde Staten van Utrecht en lid van de Raad van Toezicht van de P.U.E.M. Het administratiekantoor verkoopt bij deze gelegenheid het herenhuis met erf, grond, tuin, kelders en kluisen, gelegen te Utrecht, aan de noordzijde van de Brigittenstraat nummer 20, voor een bedrag van f. 17.000,- aan de PUEM.

Een PUEM-tegel die op diverse electriciteitshuisjes in de provincie werd aangebracht.

Genoemde Baron van Ittersum kende Brigittenstraat 20 heel goed, aangezien hij jarenlang heeft gewoond in de rechts naast gelegen woning, nummer 22, aanvanke-lijk met zijn ouders. Over zijn vader, mr. F.A.R.A. Baron van Ittersum (1834-1913) verscheen in het 'Utrechtsch Jaarboekje 1914' een zeer lovend en uitvoerig artikel, waarvan de beginregels al genoeg zeggen: 'Op 8 mei 1913 verloor Utrecht een zijner uitnemendste burgers in den persoon van Mr. F.A.R.A. Baron van Ittersum, oud-president der arrondissements-rechtbank en sedert een halve eeuw hier ter stede gevestigd. Uitblinkend door kunde en karakter was hij een sieraad der stad en eert deze zich zelve door aan zijne nagedachtenis eene welverdiende hulde te brengen.' Met een bronzen plaquette aan de voorgevel van zijn woning werd dit vastgelegd. Die plaquette is daar nog te bewonderen.

Na de eerste wereldoorlog raakte de gasverlichting op de achtergrond en werd in hoog tempo op elektriciteit overgeschakeld, met name door de middenstandsbe-

drijven voor de verlichting van hun etalages. In de provincie Utrecht waren diverse particuliere bedrijven werkzaam op het terrein van de elektriciteitsvoorziening. Binnen de Provinciale Staten van Utrecht maakte men zich zorgen over het feit dat onrendabele gebieden van deze voorziening verstoken zouden (kunnen) blijven. Om die reden werd in 1916 besloten tot de oprichting van de PUEM om de elektriciteitsvoorziening in de provincie Utrecht te behartigen. De Commissaris van de Koningin, mr. dr. F.A.C. Graaf van Lynden van Sandenburg kreeg zitting in het bestuur van de onderneming.

Het huis onder de PUEM. Het pand in de Brigittenstraat was een belangrijk onderdeel van de administratieve sectie van de PUEM. Het betekende ook dat het pand veranderde van een woonhuis in een kantoorpand. Ongetwijfeld zal het interieur geheel of gedeeltelijk daarvoor zijn aangepast. In een gedeelte van het huis woonde de huisbewaarder P. Westerhout met zijn gezin.

Dirk Gerrit de Haan, eigenaar-bewoner van 1921-1924. In het pand wordt een dansinstituut gevestigd.

Ook het verblijf van de PUEM is van korte duur: zij verlaat het pand in 1921. De nieuwe eigenaar is D.G. de Haan. De notariële akte is gedateerd 5 september 1921. De koopsom bedraagt f. 30.000,-.

De Haan is geboren op 3 april 1886 te Rotterdam. Hij was sinds 24 augustus 1916 gehuwd met Johanna Baars. Omstreeks 1917 nam hij van D. van Bommel een dansinstituut over, dat was gevestigd op de Breedstraat nummer 9.

Met name na de eerste wereldoorlog hadden grote vernieuwingen plaats op industrieel, maatschappelijk en cultureel terrein; ook de amusementsindustrie groeide opmerkelijk, hetgeen zichtbaar werd in een toenemend aantal bioscopen, theaters en dansgelegenheden. Uit Amerika werden in Europa nieuwe muziekstijlen geïntroduceerd, zoals de jazzmuziek, maar ook verschillende dansstijlen.

Hier onderwees De Haan zoals in de advertentie hiernaast te lezen is, 'nouveau'tés zoals the trick, the walk away, fox-trot populair, ricerty cow, the lithe rouli-rouli'. Kennelijk gaan de zaken zo goed, dat De Haan besluit zijn bedrijf uit te breiden, met 'Heil- en Aesthetische Gymnastiek en Schermen'.

Uiteraard vraagt dit om een grotere bedrijfsruimte. Die vindt hij in het pand Brigittenstraat 20. .

INGEZONDEN MEDEDEELINGEN à 25 cent per regel.

DANSINSTITUUT
D. G. DE HAAN, voorh. D. v. BEMMEL.
BREEDSTRAAT 9. — — — TELEFOON 2362.

HERVATTING DER LESSEN VOOR KINDEREN EN VOLWASSENEN, MEDIO OCT.
INSCHR. DAG. PROSPECT OP AANVRAAG. DAGELIJKS TE SPREKEN NA 1 uur.
NOUVEAUTEES THE TRICK, THE WALK AWAY, FOX-TROT POPULAIR,
RICERTY COW, THE LITHE ROULI-ROULI. 733g

Advertentie in het Utrechtsch Nieuwsblad van 12-9-1922

Het huis onder De Haan. Hij vestigt zich hier met zijn gezin en zijn schoonzuster op de bovenverdieping. De benedenverdieping laat hij verbouwen door de firma J. Vermeer, die ook de inrichting van de danszaal voor haar rekening neemt. De danszaal ontstond door samenvoeging van de voor- en achterkamer op de begane grond van het rechterdeel van het huis, dat tot 1921 in gebruik was geweest als woonruimte en kamer-en-suite.

De inrichting van het Dansinstituut De Haan

Van de danszaal resteren nu nog een fraai plafond en een deel van de dansvloer;

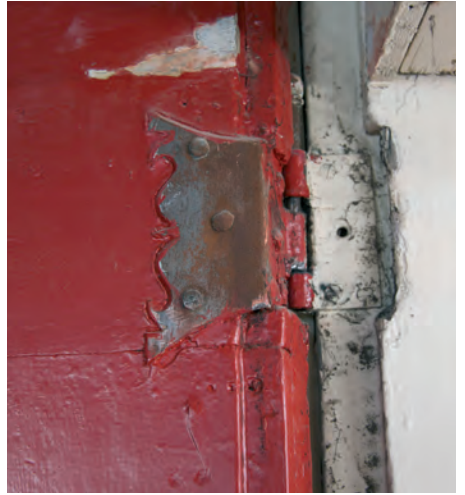
Bouwsporen

Niet-gemetselde muren: van brede hergebruikte planken met houtkrullen daartussen verwerkt (links) en van latwerk (linksmidden)

Een prachtig gesmeed scharnier (rechtsboven)

Beschildering van de middenbalk in de grote danszaal en het oudere stuc-plafond (rechtsmidden)

De grote danszaal na het strippen (onder)

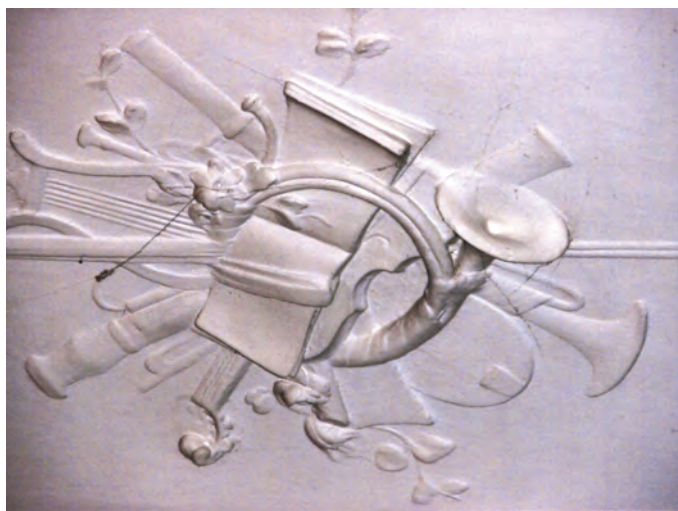
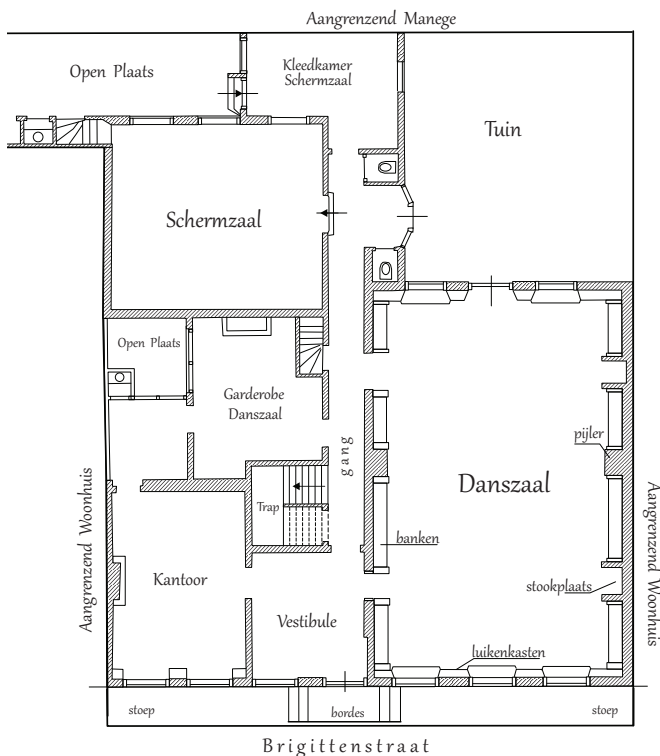

of deze details bij de huidige restauratie gehandhaafd kunnen blijven, moet worden afgewacht. Die danszaal moet in die tijd wel een bezienswaardigheid zijn geweest, zoals we kunnen lezen in het Utrechtsch Nieuwsblad van 7 november 1921:

‘De hier ter stede zoo uitstekend bekend staande dansleraar, de heer D.G. de Haan, berichtte ons bescheidenlijk, dat hij zijn ‘naar de eischen des tijds’ ingericht ‘Dancing Institute’ in gebruik had genomen. Op zijn uitnodiging hebben wij ons daarvan overtuigd en we zouden ons kunnen bepalen, met den heeren de Haans verzekering eenvoudig te onderschrijven, ware het niet, dat wij dan in slechts zeer geringe mate de inrichting van het dansinstituut zouden roemen. Hetgeen ons werd vertoond, frappeerde ons zoodanig dat we dan ook iets meer willen zeggen over het artistieke ontwerp van den architect J. Vermeer die de Haan’s danszaal een al bijzonder chic aanzien gaf. Op welk een pracht ruimte wist de heer de Haan ook beslag te leggen, toen hij zich heer en meester van het riant perceel Brigittenstraat 20 kon achten. Een ruime, vrolijke vestibule, een keurig gestoffeerde spreekkamer, ze maken het entr ee uit tot de danszaal. Daar betreedt men een spiegelgladde parketvlakte van ettelijke vierkante meters welke wordt ingesloten door een in knusse vakken verdeelde lambrizeering van doek bespanningen in lijst, gescheiden door spiegel zuilen waarin, als reuzen siersteenen, cilindervormige lantaarns zijn gevat, die een even knus licht uitstralen. Een welgeslaagde kleuren-combinatie werd bereikt door artistieke mengeling van donker-paars en licht-grijs. Twee in die tinten betegelde schouwen, onderbreken het geheel, dat door met donker-paars fluweel bekleede rustbanken, zijn frappant-mooie afwerking vindt. De zaal ontvangt het daglicht, door aan beiden zijden aangebracht glas-in-lood. Des avonds voegen zich de schijnsels der meergenoemde lantaarns bij de bestralingen der eender gevormde en getinte plafonni eres.

Een Westermajier vleugel doet zijn dansmuziek hooren, terwijl ook een keurige gramafoon (sic) een gansche serie steps en rags in zich bergt.’

Naast de danszaal werd een afzonderlijke scherm- en gymnastiekzaal ingericht in de oorspronkelijke tuinzaal (in het voormalige linkerhuis), met een oppervlakte van 44 m². Anders dan bij de danszaal, werd de inrichting en uitrusting van deze zaal sober gehouden. Vermoedelijk bleef de eenvoudige houten vloer gehandhaafd evenals het houten plafond met houten ornamenten in Louis XV stijl en imitatie stucwerk. (Dergelijke plafonds komen in de tweede helft van de 18de eeuw voor, met name in minder belangrijke vertrekken).

Een fragment van het plafond met imitatie stucwerk, waarschijnlijk nog uit de tijd van jkvr. Anna G.J. Bosch

Op grond van de inventarisatie die later is gemaakt ten behoeve van het faillissement van De Haan, weten we, dat zich in deze zaal een wandrek bevond, een masagetafel, stoelen en banken. Het is niet uitgesloten, dat de kosten voor de verbouwing tot danszaal de ondernemer als snel parten hebben gespeeld, want op 29 oktober 1924 werd hij failliet verklaard, ondanks het feit, dat hij de laatste jaren een deel van het huis had verhuurd aan W. Davies, een leraar Engels.

Zijn curator, mr. C.A. Phaf, noemt in zijn verslag aan de Rechtbank als waarschijnlijke oorzaken 'de slechte toestand in het vak der dansonderwijzers door slechte tijdsomstandigheden in het algemeen en in het bijzonder door het tegenwoordig groote aantal publieke dansgelegenheden'.

De inboedel heeft weinig meer om het lijf en is totaal niet te vergelijken met die van jkvr. Bosch, ruim 100 jaar eerder. De totale waarde van de bedrijfsgoederen en de persoonlijke bezittingen werden getaxeerd op f. 724,35, doch konden door de curator worden verkocht voor f. 970,-. Op een totale schuldenlast van f.42.000,- maakt dit weinig uit. Op grond van de door De Haan afgesloten hypotheek bij de N.V. Maatschappij voor Hypothecair Crediet in Nederland wordt het huis Brigittenstraat 20 op 12 december 1924 in het openbaar verkocht. Het werd ter veiling ingezet door de aannemer Gerardus van den Brink voor f.27.100,- en vervolgens afgeslagen door Samuel Wouter van Leeuwen, eveneens aannemer voor f.300,-, zodat deze koper van het pand werd voor een bedrag van f. 27.400,-. Van Leeuwen verklaarde het huis gekocht te hebben als mondeling gemachtigde van Fokke Sakes Klein, koopman, wonende te Harlingen. Wat een treurnis voor De Haan en zijn gezin. Hij vertrok naar Deventer, waar hij de latere jaren werkzaam is geweest als boekhouder. Bovendien werd zijn huwelijk in 1938 door echtscheiding ontbonden. Hij overleed op 12 maart 1948 te Haarlem op 61-jarige leeftijd.

Theehandel Focke S. Klein, eigenaren-bewoners van 1924-1972. Een productiebedrijf.

Agenta C.V., huurder van 6 januari 1943 tot 10 juli 1970. Ook een productiebedrijf.

Focke Sakeszoon Klein werd geboren te Harlingen op 15 augustus 1862. Op 12 december 1924 wordt hij eigenaar van het pand Brigittenstraat 20, de voormalige dansschool van De Haan. Focke S. Klein heeft in Harlingen aan de Voorstraat 78, een Theehandel met koffiebranderij en handel in Koloniale Waren, opgericht op 11 juni 1921. De onderneming heeft twee filialen, te weten één te Den Helder, aan de Kanaalweg 168, en één te Utrecht, aan het Oudkerkhof 48, hoek Korte Jansstraat. Laatstgenoemde vestiging wordt beheerd door Baukje Klein, die geboren werd te Harlingen in 1866.

'N LEKKER KOP THEE
DRINKT MEN STEEDS VAN
THEEHANDEL FOCKE S. KLEIN
OUDKERKHOF 48 - TELEFOON 10551 - UTRECHT

Namiddag- en Avondthee . 64-54-47 cent per ons
Ontbijtthee en Huishoudthee 43-40-34 " " "

VOLLEDIGE PRIJSCOURANT GAARNE OP AANVRAAG

Bovenstaande advertentie vonden we in de Reclame Gids voor Utrecht en Omstreken (Uitgave Reclamebureau Utrecht, april/mei 1928)

Het huis onder Theehandel Klein. Klein brengt direct de voor zijn bedrijf noodzakelijke wijzigingen aan. Aan de straat wordt in 1926 aan de rechter/oostelijke zijde in de voorgevel een extra deur aangebracht (op de plaats van het vijfde raam van links), waarvoor de stoep moet worden verlengd. Er wordt een extra bordestrap gemaakt voor deze deur.

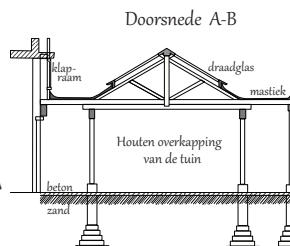
De danszaal wordt veranderd in een thee-pakkerij, met in de hoek een kantoortje, toonbank en een publieksruimte. De zaal, die onder meer dienst heeft gedaan als schermzaal, wordt de mengzaal. Achter de pakkerij wordt een magazijn aangebouwd met een houten overkapping. In de ruimte vóór de mengzaal wordt de thee van buiten aangevoerd; daar wordt ook een privé-kantoor ingericht. Klein gaat met zijn gezin op de bovenverdieping wonen.

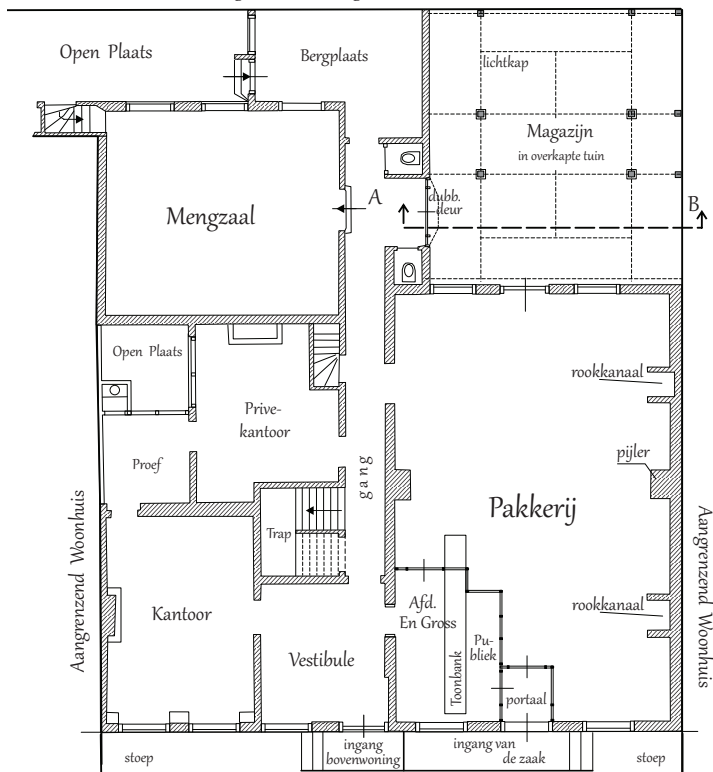
De firma Klein liet een tweede ingang aanbrengen met een daarbij benodigde bordestrap voor het oostelijk gelegen / rechterhuis.

J.H. Klarhamer

handtekening Klarhamer

Aangrenzend Manège

Brigittenstraat

Voor de verbouwing van de benedenverdieping van het rechterpand tekende - ook letterlijk - de architect P(iet) J. C. Klarhamer (overleden 18-4-1954). De inschakeling van juist deze architect is niet toevallig. Klarhamer trouwde op 20 mei 1908 te Utrecht met Tjitske Klein, de zuster van Focke Sakes Klein en kon om die reden de beschikking krijgen over woonruimte: het bovenhuis van het filiaal op het Oudkerkhof 48 (bis), waar twee kinderen werden geboren, in resp. 1909 en 1910.

Klarhamer genoot veel aanzien als architect en meubelontwerper en was leermeester van o.m. Gerrit Rietveld, die in het 'In Memoriam architect P.C.J. Klarhamer' schreef: 'Z'n werk was als z'n naam; helder en krachtig en als z'n persoonlijkheid: breed en muzikaal.' Ook noemde hij hem een vakman, voorganger en vernieuwer.

Ten onrechte is Klarhamer op de achtergrond geraakt en overvleugeld door zijn beroemde leerling.

Het Utrechts Centraal Museum heeft om die reden een expositie ingericht: 'Expositie Klarhamer volgens Rietveld.' (20 december 2014 - 22 maart 2015) Op deze tentoonstelling wordt ook een reconstructie getoond van Klarhamers woonkamer op het Oudkerkhof, een pand dat overigens gesloopt werd in 1961.

De hoofdvestiging van het bedrijf van Klein wordt verplaatst van Harlingen naar de Brigittenstraat. Harlingen wordt een filiaal. Op 3 april 1929 richt Focke Sakes Klein met zijn zoon, Focke Siebrens Klein, geboren in 1907 te Harlingen, een naamloze vennootschap op, onder de naam: N.V. Theehandel voorheen Focke S. Klein, waarin het huis in de Brigittenstraat, het winkelhuis aan het Oudkerkhof en een woning, Tulpstraat 73, worden ondergebracht. Op 15 juli 1933 wordt het filiaal aan het Oudkerkhof onder beheer van de naamloze vennootschap gebracht en treedt Baukje Klein, die inmiddels 67 is, als beheerder van dat filiaal af. Focke S. Klein vertrekt met zijn gezin naar Den Dolder. Blijkens het dossier van de Kamer van Koophandel, vinden er enkele mutaties plaats: het filiaal Oudkerkhof wordt per 1 december 1941 opgeheven; de naamloze vennootschap wordt op 14 november 1942 ontbonden. Per dezelfde datum wordt de theehandel door Focke Siebrens Klein voor eigen rekening en risico voortgezet. In 1943 komt een notariële vereffening tot stand met betrekking tot het herenhuis met kantoor, erf en grond aan de Brigittenstraat 20, en een winkelhuis met afzonderlijke bovenwoning, Oudkerkhof 48/48bis. Deze panden worden in eigendom overgedragen aan Focke Siebrens Klein.

Weg met de stoepen! Leve de stoep! Deze wijziging in de eigendomsverhouding van het pand gaf de Gemeente Utrecht kennelijk aanleiding om te reageren op een haar inziens minder gewenste situatie: 'bij overeenkomst met de Gemeente Utrecht d.d. 1 april 1943 heeft de eigenaar van het pand Brigittenstraat 20 zich verbonden, zo de Gemeente de aanwezige bordestrap zal laten verwijderen en opnemen in een doorlopend trottoir, zal de eigenaar daaraan kosteloos medewerking geven en afstand doen van de onderliggende grond.' Deze overeenkomst gold ook voor erfopvolgers! De gemeente Utrecht wilde in die tijd maar al te graag de monumentale stoepen laten verwijderen om mooie doorlopende trottoirs te krijgen. Er is sindsdien gelukkig wel iets veranderd: het later opgerichte Stoepenfonds probeert juist die stoepen in ere te herstellen.

Als gevolg van de oorlogssituatie zal de theehandel na 1943 niet meer dan een administratieve aangelegenheid zijn geweest. Het pand werd vanaf 1943 bewoond door Klaas Been. Toen deze naar elders vertrok, stelde hij de woning, geheel gemeubileerd ter beschikking van het verzet, met als resultaat dat hier een illegale telefooncentrale kon worden opgezet, die operationeel was van september 1944 tot en met de bevrijding.

Ingmar Heytze zegt hierover in het Jubileumboek van het UMF ('Van licht en steen.')

Tegen het einde van de oorlog, toen de spoorwegen begonnen met de staking die tot de bevrijding zou duren en de posterijen dus ook niet werkten, legde het verzet een eigen telefoonnet met een stuk of dertig centrales aan. Het 'Brigittenklooster' werd geleid door verzetsman Henk Das, schuilnaam Ruurd. Het dagblad Trouw van 16 april 2008 schrijft bij de dood van Das: 'Vrouwelijke koeriers brachten boodschappen die in zo'n centrale binnenkwamen naar de plaats van bestemming. Wie een centrale leidde, mocht het pand niet verlaten. Daarom kregen centrales de bijnaam 'klooster'. Ruurd bemande het klooster met vijf koeriersters, die verkleed gingen als verpleegster. Hij had vijf telefoons, die rechtstreeks contact hadden met het hoofdkantoor van de CID in Amsterdam, met de 'kloosters' in Den Haag en Amersfoort, met een post in Ermelo en met een eigen dependance in Tuindorp.

Daarnaast kon hij telexen met Den Haag, Amsterdam en Rotterdam. Tegen het einde van de oorlog vielen de Duitsers het pand toch nog binnen. Das vluchtte de kelder in, verschool zich er achter een paar kisten en heeft nooit begrepen dat de Duitser die de kelder doorzocht hem niet heeft gezien. 'Hij heeft me niet willen zien, omdat de oorlog al op zijn einde liep', zou hij later zeggen.' Het begin van het einde van de oorlog kwam per telefoon. De centrale 'Brigittenklooster' verbond in april 1945 prins Bernhard in bevrijd

gebied met kolonel Henk Koot, waarnemend bevelhebber in bezet gebied. De Duitse generaal weigerde om de overgave met een lagere officier te bespreken. De verzetsmensen luisterden geluidloos juichend mee hoe de kolonel telefonisch tot reserve-generaal werd bevorderd. Na de bevrijding ging Bernhard op bezoek in de Brigittenstraat. De centrale bleek zo goed verborgen dat hij de kamer niet kon vinden.

De vijf koeriersters die in verpleegstersuniform de indruk moesten wekken, dat in het pand een hulporganisatie voor zieken was gevestigd, waren Anneke Baan, Mieke Lagerwey, Corry Lagerwey, To van Eck en Iny Borg. Samen met de eerdergenoemde Henk Das hebben deze mensen belangrijk en uitermate gevaarlijk werk verzet, zeker als rekening wordt gehouden met het feit, dat twee huizen verderop, op nummer 24 het Duitse Feldgericht gevestigd was.

Toegang tot het werkvertrek van de telefooncentrale met de ladder naar de vluchtweg.

De geheime kamer waar de telefooncentrale was verborgen, was op de tweede verdieping van het tussenhuis. Omdat het gehele huis maar een verdieping had, was het voor buitenstaanders moeilijk voor te stellen, dat een klein deel, nl. dit tussenhuis nog een laag uitgevallen extra verdieping had. De toegangen tot die verdieping waren vernuftig gemaskeerd. Hierdoor sloegen ongewenste bezoekers deze verdieping over, zonder argwaan te koesteren. In de jaren na de oorlog is deze (geheime) kamer bij interne verbouwingen verdwenen. Bij de huidige restauratie zal getracht worden deze kamer weer zichtbaar te maken.

De werkzaamheden van de theehandel zijn kennelijk niet hervat: het filiaal in Harlingen werd op 1 november 1945 opgeheven; de Theehandel voorheen Focke S. Klein (NV) werd per 1 juli 1946 opgeheven.

Agenta C.V., huurder van 6 januari 1943 tot 10 juli 1970. Een leerwarenfabriekje in de Brigittenstraat. Gedurende de periode van 6 januari 1943 tot 10 juli 1970 heeft de onderneming AGENTA C.V. Brigittenstraat 20 gehuurd. Het bedrijf vervaardigde schoenfournituren. In de Brigittenstraat werden voornamelijk schoenzolen gemaakt, die werden voorzien van de naam en het merk van de onderscheiden opdrachtgevers. Voor deze werkzaamheden maakte men gebruik van de ruimtes van de theehandel van F.S. Klein.

Interieurvondsten

De bijzondere binnenluiken, van links naar rechts: 1: alles afgesloten, van een binnenluik is niets te zien; 2: de vensterbank opgeklapt waardoor de rail vrijkomt; 3: de afdekking in het kozijn opengeklapt; 4: het luik is vrijgekomen en voor het raam gereden.

Drie schoorsteenmantels en twee veegluikjes

Op 1 mei 1941 was Agenta C.V. ingeschreven op het adres Hogenoord 1, op naam van Gerard en Klaas Been. Deze laatste werd hiervoor al genoemd. Op 2 december 1942 werd het bedrijf voortgezet door Klaas Been en Klaas van Dam. Ingaande 1943 werd de onderneming ingeschreven op het adres Brigittenstraat 20. Klaas Been is op 15 maart 1953 als beherend vennoot uitgetreden; Klaas van Dam zet de zaken voort. Op 17 oktober 1960 wordt Agenta CV verkocht aan de naamloze vennootschap Capella N.V., onder handhaving van het adres Brigittenstraat 20. Bij akte van 15 juni 1961 zijn de statuten van Capella opnieuw vastgesteld met wijziging van de naam in N.V. Agenta.
Op 10 juli 1970 krijgt N.V. Agenta een nieuw adres: het huisadres van Klaas van Dam, Lessinglaan 109, Utrecht.

Begin 1972 wordt de naamloze vennootschap ontbonden en gaat Klaas van Dam voor eigen rekening verder, als groothandel (eenmanszaak) in lederwaren en schoenen.

Het huis onder Agenta. Productiebedrijf; kamerverhuur, krakers. Agenta gebruikte de bedrijfsruimtes van de voornalige theehandel en -pakkerij Klein. We weten niet welke aanpassingen er zijn gedaan voor de daar gebruikte machines en dergelijke. Er is in de kelders tamelijk veel schoenleerafval aangetroffen. De overige ruimtes buiten de leerwarenfabriek werden in de naoorlogse periode bezet door krakers, maar ook legaal verhuurd. Al met al kwam de periode van intensieve verhuur en bedrijfsmatig gebruik het pand niet ten goede.

Het Utrechts Monumentenfonds 1972 - heden

Zoals in de inleiding al is aangegeven, had het Utrechtse Monumentenfonds, getipt door huurders, al eens een poging ondernomen om het pand in bezit te krijgen. Pas op 2 oktober 1972 kon het UMF het pand kopen van de erfgenamen van de op 25 augustus 1962 te Leiden overleden F.S. Klein. Met zijn weduwe, mevrouw H.E. Beumer en haar beide dochters werd een koopsom van f.130.000,- overeengekomen.

Het voorstel tot de aankoop werd in de bestuursvergadering van het Fonds en in zijn jaarverslag over 1972 als volgt toegelicht:

Het huis Brigittenstraat 20 beslaat een oppervlakte van rond 400 m². Het bestaat uit een langs de straat gelegen in oorsprong middeleeuwse vleugel: de krommers in de kap en de zware balklagen leggen daar duidelijk getuigenis van af. Achter deze vleugel is in de loop van de achttiende eeuw een tweede opgericht: een van de kamers daarin herbergt een rijke, vrijwel onbeschadigde rococo schoorsteenpartij. Vervolgens is in de negentiende eeuw nog een derde kleinere vleugel toegevoegd, terwijl in de twintigste eeuw de binnenplaats werd overkapt, zodat slechts een klein deel van het terrein onbebouwd bleef. Het huis is niet alleen uit architectuurhistorisch oogpunt belangwekkend: op de verdiepingen zijn een zestal woon- appartementen op een zodanige wijze ingericht dat het mede een voorbeeld is van de manier waarop grote stadshuizen weer voor bewoning in deze tijd bruikbaar gemaakt kunnen worden.

Het pand is de laatste tientallen jaren intensief in gebruik geweest; op de begane grond was van 1943 tot medio 1970 een lederwarenfabriekje gevestigd; in de naoorlogse periode werden de bovenverdiepingen gebruikt door krakers en huur-

ders. Deze laatste groep had in overleg met de eigenaresse, de weduwe Klein, gezorgd voor de nodige aanpassingen van de inrichting. Verbeteringen gericht op het behoud van het monumentale karakter van het pand en de wensen van de huurders hebben tot veelvuldig overleg geleid tussen Fonds, huurders, architect, gemeente en Monumentenzorg. Eerst in 1980 kon met een noodzakelijk geworden reparatie/restauratie worden begonnen. Aannemingsbedrijf Middelkoop, onder directie van architectenbureau Meulenbelt, begon met de restauratie van de kappen, de achtergevels en de kozijnen. Bij deze restauratie had het UMF, in overleg met de bewoners, gekozen voor een partiële aanpak en niet voor een volledige restauratie 'van keldervloer tot nokbalk', enerzijds om financiële redenen, anderzijds omdat het huis tijdens deze werkzaamheden bewoond moest blijven. Desondanks bleek het nodig om niet voorziene herstelwerkzaamheden aan het interieur uit te voeren, zoals het vernieuwen van sanitair, keukens, gasleidingen en het aanbrengen van andere kostbare voorzieningen noodzakelijk voor de brandveiligheid. De totale kosten van deze restauratie bedroegen f. 891.376,-. Voor een totaalbedrag van f. 414.826,- werd een subsidie ontvangen van het Ministerie van CRM / Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Algehele restauratie. Een 'rustig bezit' kan een dergelijk groot pand echter niet worden genoemd, zoals blijkt uit de jaarverslagen van het UMF. Regelmatig zijn vernieuwingen of verbeteringen noodzakelijk. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat in 2010 werd besloten tot een algehele restauratie van het pand. De noodzakelijke tekeningen werden gemaakt; het bureau Flinck Erfgoed en Ruimte verrichtte een bouwhistorisch onderzoek. Aangezien van enige bewoning tijdens deze restauratie geen sprake kon zijn, kregen de huurders ruim tevoren de gelegenheid om naar elders te verhuizen. De feitelijke aanvang van de restauratie werd gepland in 2012, maar op grond van financiële overwegingen heeft het bestuur van het UMF uiteindelijk besloten dit tijdstip te verschuiven naar 2014.

In december 2013 begon het Utrechtse Aannemersbedrijf Van Zoelen B.V. ter voorbereiding van de restauratie met het verwijderen van alle niet-monumentale elementen zoals vloerbedekking, voorzetwanden, systeemplafonds en keukeninrichtingen. Begin 2014 werd minutieus onderzocht welke monumentale details bijzondere aandacht vroegen en hoe deze vervolgens een plaats konden krijgen binnen de definitieve restauratie. Nadat het pand geheel gestript was, bleek dat op tal van plaatsen de in het verleden toegepaste bouwkundige werkwijze niet zondermeer kon worden gehandhaafd: de constructie moest met onder meer T-balken worden verstevigd. Alle in het pand aanwezige balken werden door een expert beoordeeld en – zo nodig – hersteld door middel van een epoxytechniek, waardoor de monumentale constructie kon worden gehandhaafd. Waar noodzakelijk, moest bestaand stucwerk worden verwijderd, waarna de wanden vaak de achterliggende 'geheimen' prijs gaven, zoals een dichtgemetseld kozijn. Achter een in de jaren 70 geplaatste haard, bevond zich een veel oudere haard en schoorsteen, met de oorspronkelijke stalen haardplaten. Op tal van plaatsen werden voorbeelden aangetroffen van hergebruik van bouw materiaal. In enkele kamers werden in het plafond luikjes aangetroffen, waarvan tot dusver niet duidelijk is geworden wat het doel daarvan is geweest. Het meest voor de hand liggend lijkt een warmtetoevoer naar een hoger gelegen, onverwarmde ruimte.

Deze uitgave van SteenGoed biedt geen gelegenheid om uitvoerig stil te staan bij de talrijke verbeteringen die de restauratie in 2015 zal opleveren. Het pand zal dan acht luxe huurappartementen omvatten, die geheel zullen zijn aangepast aan de eisen van deze tijd, maar dan wel binnen een meer dan 350 jaar bestaand monument. Het vloeroppervlak van deze appartementen varieert van ca. 70 tot 105 m².

Op 26 mei 2014, tijdens de Dag van de Bouw en op 13 september 2014, tijdens de Open Monumentendag, hebben het UMF en de aannemer het pand opengesteld en aan geïnteresseerden informatie gegeven over de geschiedenis van het pand en het toekomstig gebruik. Vele honderden bezoekers hebben daarvan gebruik gemaakt en met vreugde geconstateerd dat binnen afzienbare tijd de oorspronkelijke woonfunctie van dit huis weer zal zijn hersteld.

Onderstaand gedicht van Ingmar Heytze met betrekking tot het woonhuis in de Brigittenstraat, werd opgenomen in het boek 'van licht en steen', dat in 2013 door het UMF werd uitgegeven ter gelegenheid van haar 70-jarig bestaan.

INVAL

Ssssst ! Stil, daar zijn ze. Ze komen je halen,
Vlucht naar de kelder, vlug, stap door het raam,
over het slappe koord van de dakgoot naar
de brandtrap, beneden de kelder weer in.
Jij weet, net als zij: straks belt de prins,

deze oorlog loopt af, een verloren partij.
Nu is de laatste dans voordat het licht weer
aangaat, dit is niet de tijd om achter te blijven.
Verstop je, iedereen weet waar je zit, geen
soldaat die je zag. Hij wilde het niet.

Ingmar Heytze

Bijlage 1.

De ambachtsheerlijkheid Bunschoten.

De ambachtsheerlijkheid Bunschoten bestaat al vanaf de middeleeuwen. De functie hield vooral in het recht tot benoeming van schouten, gadermeesters, secretarissen, schepenen, kosteren, doodgravers en gerechtsboden. Deze functionarissen betaalden de ambachtsheer op hun beurt voor hun benoeming. De ambachtsheerlijkheid werd aanvankelijk vergeven door de bisschop van Utrecht, later door de Staten van Utrecht. De ambachtsheerlijkheid van Bunschoten kwam in particuliere handen nadat deze in 1715 door de Staten van Utrecht in het openbaar was verkocht. Sindsdien kon de titel vererven of doorverkocht worden.

Enkele eigenaren van Brigittenstraat 20 te Utrecht hadden de rechten van de ambachtsheerlijkheid Bunschoten verworven, door aankoop of vererving.

In 1745 verkocht Hermannus Zeeman, die vanaf 1735 reeds schout van Bunschoten was, de ambachtsheerlijkheid Bunschoten voor f.7.500,- aan Jan van Veeren. Na diens overlijden kwam de ambachtsheerlijkheid in 1772 terecht bij zijn kleindochter, Anna Lucia Cramer van Veeren, dochter van mr. Jacob Cramer van Veeren, schout van Bunschoten van 1745-1749. Door het huwelijk van Anna Lucia Cramer van Veeren met mr. Johan Thomas van Oorschot, in 1768, kwam de ambachtsheerlijkheid Bunschoten (en ook die van Spakenburg en Dijkhuizen) terecht bij mr. Van Oorschot.

Na ontbinding van het huwelijk tussen laatstgenoemde echtelieden in 1778 en het overlijden van Anna Lucia Cramer van Veeren, werd haar dochter Anna Geertruyda Jacoba Bosch van 1784-1826 ambachtsvrouw van Bunschoten, Spakenburg en Dijkhuizen. Prof. dr. Gabriël van Oordt, met wie zij in 1821 was getrouwd, volgde haar, na haar overlijden, op en was tot 1835 ambachtsheer. Tot op heden is nog steeds een Van Oordt ambachtsheer van Bunschoten, Spakenburg en Dijkhuizen, namelijk Pieter van Oordt sinds 11-12-2013, maar zijn – zoals hierboven al gezegd – aan die titel geen rechten meer verbonden.

Bijlage 2

Inventarisatie boedel wijlen Jkvr. A.G.J. Bosch (enigszins ingekort)

door: de heer Gabriël van Oordt, oud-hoogleraar in de Godgeleerdheid aan de Hooze School alhier, wonende binnen deze stad in der Brigittestraat Wijk A no. 1144, en de heer Christiaan Oortman, grondeigenaar wonende in Utrecht aan de Oudegracht bij de Jansbrug in kwaliteit als executeuren van de testamenten van wijlen vrouwe Bosch; bovengenoemde Oortman als speciaal gemachtigde van Vrouwe Elisabeth Jacoba Lucia Reitz; de heer mr. Jan Kol, grondeigenaar, wonende in de Brigittestraat als gemachtigde van de heer Gijsbert Christiaan Bosch Reitz, wonende op de buitenplaats Kweekhoven onder de gemeente Breukelen en vrouwe Jeanne Theodora Reitz.

Op de eerste zolder: kleine inventarisgoederen

Op de tweede zolder: klerestokken

Op de derde zolder: enige boeken, koffer, eene ziekestoel en twee stroomatrasen

Op de vierde zolder: eikenhouten mangel, planken en schragen, koffer, strijkijzers, mangeldoeken, twaalf eikenhouten stoven (f.13,-), koperwerk

Op de meidekamer: eikenhouten kast, 7 stoelen, tafeltje, spiegeltje, rolgordijn, ledikant, katoenen deken, wollen sloop, sprey (totaal f.55,-) op de trap:

In de voorkamer op de straat ziende met 2 ramen: 6 mah. houten stoelen met zwart trijp, spiegel met vergulde lijst, schilderij, schots hoekkastje, lampetkan en kommen

Tweede voorkamer met 2 ramen op de straat ziende: o.m. mah. houten kabinet, bed, kaptafel, bijbel

- Derde voorkamer met 2 ramen op de straat ziende: eikenhouten kabinet, lade-tafel, bureautje, mah.tafeltjes, 4 stoelen, uitschuiftafel, eikenhouten la-tafel, spiegel in vergulde lijst, ijzeren schoorsteen, smirna tapijt, ledikant, een bed, Peluw, 6 kussens
- Vierde woonkamer met 1 raam op de straat ziende: eikenhouten kastje, tafeltje, ledikant, bed
- Op een achterkamer met 2 ramen op de tuin ziende: ziekenstoel, 2 stoelen, vloer-kleed
- Op het kamertje daarnaast door 1 raam in de tuin ziende: 2 stoelen, vloerkleed
- Op de knechtskamer: 2 bedsteedegordijnen, een bed, 2 stroomatrassen, een kuip en 2 potten
- Op de overloop: 3 wafelijzers, ijzeren haard, koperen doofpot, 3 kaassen kisten, kolenemmer, blikken trommel, koffertje
- Op klein achterkamertje met 1 raam op de binnenplaats ziende: mahonie houten secretaire, pianoforte, 3 stoelen met gestreepte trijp, een mah.hout ingelegde boekenkastje met de daarin zijnde boeken (f.200,-), barometer, bijbel op lessenaar, vloerkleed, mah.ovaal tafeltje, schrijftafeltje, een castsetje, doosje en inktkoker
- Op een achterkamer met 3 ramen in de tuin ziende: mah.houten hoektafel, dito bureau, fauteuil, ziekenstoel, 5 stoelen, lessenaar, 2 vogelkooyen, mah.tafel, spiegel, 21 schilderijtjes, vloerkleed, klein boekenkastje met als daarin zijnde boeken, teekendozen, liefhebberijen, er op staande globes (f.110,-), horlogekastje, een Zeister vouwstoeltje
- Op een klein kamertje met 1 raam in de tuin ziende: hoekkleed, rolgordijn, mah. schrijftafeltje, klavier, 3 prisma's, kastje met 6 doosjes met schulpen, kapellen en insecten, microscoop, stoelen, voetbankje, 14 kastjes met beschilderde glazen, gitaar, brandspiegel, 6 schilderijen, tafeltje, stolp met opgezette vogelen, schaakbord met stukken, verlakte thee-emmer, ketel, comfoor
- Op het portaal: kleden, tafeltje, lantaarn, kleerkast
- Op de trap: trappekleed met 25 kopere traproedjes
- In de zijkamer met twee ramen op de straat ziende: mah. tafel;, spiegel; met vergulde lijst, kleden, steektafeltje
- In de groote zijkamer met 3 ramen op de straat ziende: een ingelegd buffet com-mode, 2 dito penantkastjes, 2 stolpen met bloemen, verlakte tafellamp, 12 mah.stoelen, 2 fauteils, ijzeren haard, 2 schoorsteen candelabes, schilderij met vergulde lijst, vergulde tafelbel, div.klein goed, koppen en bakken, 2 theekistjes, 2 verlakte theebladen, 2 Oostindische koffypotten, 5 dito trekpotjes, 2 porc. trekpotjes en melkkan, div. kommetjes en schotels, glazen, pianoforte
- In de oude zaal met 3 ramen in de tuin ziende: een kabinetorgel en dezelfs mahonyhouten kast (f.500,-), een mah.kommode, pendule onder stolp, tafelschel, 12 mah. stoelen met zwarte trijp, 3 tafeltjes, porc.theeservies, stolp met bloemen, 2 spiegels met vergulde lijsten (f.160,-), 2 gitaars, een Amstels porcelein theeservies (f.180,-), diverse serviesgoed/borden/kommen/terri-nes, sauskommen, fruitmanden, 4 schilderijen, portatief klaviertje, ijzeren schoorsteen
- In de achterkamer met 3 ramen in de tuin ziende: 8 stoelen en 2 fauteils, mah.houten Haarlemmer tafel, een dito commode, een dito turfkist, smirna tapijt (f.240,-) pianoforte (f.300,-), een Dordsche haard, tabakkistje, tabakskomfoor, pijplade, theekistje, trommels, blaadjes, boekenkastje met enige boe-ken, een partijtje klaviermuziek, Fransch porcelein theeserviesje, Saksisch theeserviesje
- In de Pronckamer: een paar schaaltes, pepermolen, chocolaadkan, 9 trommels, comfoor, 4 pronk vaasjes, 3 theebusjes, tafeltje/kleedje

- In eene linnekamertje met 1 raam op de binnenplaats ziende: tafel met stoel, ijzeren schoorsteen, spiegel met vergulde lijst, 3 schilderijen, vuurscherm, theestooftje, 2 ingelegde penantkastjes, schrijfkistje, inktkoker, theekistje, eikenhouten cilinder kas, vogelvlugtje, boekenkastje met enige boeken, 2 groepjes, 4 porc. beeldjes, aardewerk tafelservies, 24 messen, 16 witte borden, 10 fruitmandjes, schaaltes, botervlootje, 4 plated kandelaars, 12 div. bierglazen, 2 karaffen, 15 groene roemers
- In de gang: mah.houten voorhuisbankje, barometer, staand horloge in mah.kas, zijnde een fraai orgelwerk (f.400,-), 2 lantaarns
- In de kast in de gang: 1 Paasje (?), 6 stoven, koperen spuit, 2 ijzeren platen, 2 vuilnisblikken, eenig stofgereedschap en rommeling (f.2,50)
- In de keuken: 3 tafels, 6 stoelen, turfkist, aschpot, kookpot, doofpot, aschketel, koperen doofpot, koperen boterketel, een dito schotel, 3 blikke blakers, hakblokje, taarterol en plank, 2 hakmessen, 2 blikke emmers, 1 salade emmer, 2 ketens, tang, schop en blaaspijp, eenige driehoeken, vleeschvork, 2 schuimspanen en zeepbakje, thee-emmer, ketel en komfoor; tulbandsvorm, 2 koperen keteltjes, vijzel en stamper, theeblaadjes, enig theegoed, koffymolen, 2 trommeltjes en theebos, mandje met lepels,vorken, messen, een ijzer potje, eenig divers aardewerk
- In eene kamer achter de keuken: kist, kastje, trap en 2 ladders, 3 ijzeren komfooren, emmer, rooster, 2 waschmanden, eenige rommeling
- In de kelder: ketel en deksel, 1 dito, 1 dito, braadpan, figuurpan, 4 deksels, waschtobbe, 2 blikke bakken, 3 kisten, planken en houtwerk, eenige pronk potten, potten en pannen
- In de stal en koetshuis: 2 paar tuigen, 6 tuinbanken, 2 tuinstoelen, 3 tuinschilderijen, waterton, 9 duivenklokken, trap, 4 ladders, bloemtrap, kuikenbank, slede, hondenhokje
- In de tuin en eene kast: 2 emmers met koper, 2 koekenpannen, hangijzer
- Huis- en tafellinnen: (f.l.239,70) o.a. 20 dienstboden beddelakens
- Zilver- en gouden voorwerpen: zoals tafelbestekken, gouden horloges, sierraden, kistje met juwelen, colliers, armbanden, ringen (afkomstig van moeder van overledene, ter waarde van f.2.500,-), snoer paarlen (f.400,-) Totale waarde van deze zilver- en gouden voorwerpen f.6.952,--
- Kleederen en lijftoebehoren: o.a. 14 waayers en nog nader gevonden bijjoutheries (totale waarde f.932,60)
- Geld en andere geldmiddelen: in contanten aanwezig f.9.874,25, naast kwitantien op de Nederlandsche Bank ten bedrage van f.l.500,-; totale waarde f.l.374,25
- Titels en papieren: Huwelijkscontract, testament, transportakten onroerende goederen, afschrift nalatenschap wijlen Matt.Bosch, waarin o.m. een grafkelder in de St.Jacobskerk te Den Haag genoemd.
- De totale inventarisatie en taxatie heeft 11 dagen in beslag genomen. Repertoire notaris H. van Ommeren te Utrecht – nr.akte 5136, in minuten opgesteld op 6 t/m. 10, 13, 17, 21, 23 februari, 1 en 2 maart 1826.

Geraadpleegde literatuur

- Bezemer, C. (over G. van Oordt) in: Biografisch Lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands Protestantisme. J.H.Kok, Kampen 1978.
- Borst e.a., P.: Graven en begraven in de Dom van Utrecht. H. Reinders, Bunnik 1997
- Broeke e.a., W. van den: De Vechtstreek in bedrijf, deel I. Repro-Holland, B.V., Alphen a.d. Rijn 1996.

- Bruin (red.), R.E. de: 'Een paradijs vol weelde'. Geschiedenis van de stad Utrecht. Matrijs / HUA 2000.
- Bruijn, M.W.J. de: Husinghe ende hofstede. Het Spectrum B.V./Stichtse Hist. reeks Utrecht 1996.
- Dekkers, O.: Van Regthuys tot Raadhuis. Historische Vereniging 'Bunscode'1987.
- Dolfin e.a., M.J.: De huizen binnen de singels. SDU, 's-Gravenhage. 1989.
- Festen, A.P.M.: De Utrechtse notarissen en hun notarishuis gedurende 175 jaar. Utrecht.1986.
- Fournier, W.J (over A. Voget) in: Biografisch Lexicon van de geschiedenis van het Nederlands Protestantisme. J.H. Kok, Kampen. 1978.
- Heytze, Ingmar: Van licht en steen. UMF. 2013.
- Hulzen, A. van: Utrechtse kloosters en gasthuizen. Bosch & Keuning N.V., Baarn.1986.
- Jöckle, Clemens: Das grosse Heiligen Lexicon. Karl Müller Verlag, Erlangen. 1995.
- Klaveren Pz., G. van: Het Armenkerkje; in Jaarboek Oud Utrecht 1932.
- Knipscheer, F.S.(over G. van Oordt) in: Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek. A.W. Sijthoff's Uitg. Mij. N.V. Leiden. 1937.
- Monde, N. van der: Beschrijving van pleinen, straten, enz. van de stad Utrecht, in 3 delen 1844/46. Herdruk Europese Bibliotheek, Zaltbommel. 1971.
- Monna, A.D.A.: Rond een Noordnederlands Birgittencartularium uit de 15e eeuw. in JBO, 1981.
- Olde Meierink (red.), B.: Kastelen en ridderhofsteden in Utrecht. Matrijs, Utrecht. 1995.
- Schilp, C.A.: Toneel in Utrecht in de twintiger en dertiger jaren. Het Spectrum.1975.
- Spaans-van der Bijl, T.: Utrecht in verzet 1942-1945. Stichting De Plantage, Utrecht. Tweede herziene druk, 2005.
- Struick, J.E.A.L.: Utrecht door de eeuwen heen. Het Spectrum B.V., Utrecht/Antwerpen, 1984.
- Teeuwisse, Jan: Utrechtse Universiteitsportretten. Walburg Pers, Zutphen. 1991.
- Tex, Charles de: 'Ik ben koopman', Kroniek van de familie Fentener van Vlissingen, De Geus, 2013.
- Vlierden, M. van: Het Utrechtse huis de Rode Poort en zijn Piscina. Clavis Stichting Publicatie Middeleeuwse kunst, Utrecht / De Walburg Pers, Zutphen. 1989.
- Vogelzang, Fred: De Staten in stukken / Gids voor historisch onderzoek naar het Provinciaal Bestuur in Utrecht na 1813. HUA in samenwerking Stichting St. Geschiedenis.
- Werkgroep Kunsthistorisch Instituut R.U. Utrecht: Utrecht in de zeventiende eeuw – architectonische en stedenbouwkundige aspecten. In JBO 1972.
- Wilmer, C.C.S.: De getekende stad / Utrecht in oude tekeningen 1550-1900. Het Utrechts Archief / Stichting Matrijs, Utrecht. 2005.
- Zwaagstra, K. en Bijlsma, J.E.D.: Dansen en schermen in de Brigittenstraat 20 te Utrecht. Afstudeerscriptie Hogeschool Utrecht, Bennekom, mei 2011

Voorts werd gebruik gemaakt van de volgende rapportages:

- Zwaagstra, K. en Bijlsma, J.E.D.: Bouwhistorische & bouwtechnische opname betreffende Brigittenstraat 20, Utrecht. Bennekom, april 2011
- Flinck Erfgoed & Ruimte: Bouwhistorische opname Brigittenstraat 20, Utrecht, Amsterdam, oktober 2011.

Afkortingen

HUA	- Het Utrechts Archief	Inv.nr.	- inventarisnummer
DTB	- doop-, trouw- en begrafenisboeken	UMF	- Het Utrechts Monumentenfonds
Tg	- toegang bij HUA	JBO	- Jaarboek Oud-Utrecht

Noten

- 1 Monna, p.165-170
- 2 Jöckle, p.77
- 3 Van der Monde, dl.1 p.261
- 4 W.J. Fournier, dl.1 p.404/405
- 5 De Bruijn, p.367
- 6 Teeuwisse, nr.101
- 7 Dit betrof de Pieterskerk, sinds 1583 de 'Eglise Wallone'
- 8 Van Klaveren, p.93-109
- 9 Bezemer, dl.1, p.229
- 10 Teeuwisse, nr.115
- 11 V.d.Monde, dl.1, p.223
- 12 G.C. Reitz voegde later 'Bosch' toe aan zijn naam
- 13 Knipscheer, dl.X, p.689
- 14 De 'nieuwe wandelingen' de naam van wat nu 'het plan Zocher' heet, (naar de Haarlemse architect J.D. Zocher jr) te weten de paden en plantsoenen op de plaats van de gesloopte stadsmuren en bolwerken. De nabijheid van deze 'nieuwe wandelingen' gold als een pluspunt dat de waarde van een huis kon vergroten.
- 15 C. Schilp, p.34

Dank

De collega's van de Werkgroep Historisch Onderzoek van het Utrechts Monumentenfonds ben ik erkentelijk voor hun waardevolle bijdragen tijdens het onderzoek en de afronding van dit project, in het bijzonder Wim Zwanikken, die veel tijd en moeite heeft gestoken in de eindredactie; Dirk van Sichem voor zijn fraaie tekeningen in deze uitgave, naast zijn steun voor het alsnog boven tafel brengen van ontbrekende gegevens; Simon den Daas voor de professionele opmaak en uitvoering, naast de foto's die hij al in 2011, op mijn verzoek had gemaakt; Martin W.J. de Bruijn voor het beschikbaar stellen van zijn onderzoekresultaten; Mevrouw van Winter dank ik voor de destijds van haar ontvangen rondleiding in het pand; de familie Pieters voor het beschikbaar stellen van gegevens en foto's met betrekking tot Agenta; de directie en medewerkers van het UMF die desgevraagd de nodige informatie verschaften en tenslotte dank aan de medewerkers van archiefinstellingen, musea en gemeenten voor de van hen ontvangen medewerking.

Uitzicht vanaf het bovenste appartement

Nog drie beelden uit de tijd van de gedeeltelijke en tijdelijke bewoning vlak voor de restauratie. Alles ademt een aangename, gemoedelijke sfeer in een monumentale omgeving.

Links: Achterzijde van het huis Oude Kamp 12, gezien vanuit Brigittenstraat 20, dat door Jonkvrouwe Anna Geertruyda Jacoba Bosch, vrouwe van Bunschoten op 23-6-1809 wordt gekocht, vermoedelijk om daar te wonen terwijl zij haar ouderlijk huis laat aanpassen aan haar wensen. Dat wil zeggen: grondig verbouwen!

